

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרה"ץ שליט"א

פרשת
במדבר
כ"ז אייר – ד' סיון תשפ"ה

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'
או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ"ק אדמו"ר עט"ר
מוהרא"ש
ר' אליעזר שלמה בן
ר' מנחם זאב זי"ע

לזכות מורנו ורבנו הרה"צ
ר' יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט"א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ"ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד :
הַלְמוּד בָּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יִהְיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

באיסור הבא מאליו – כגון האוכל בגבילה ביום הכפורים, דפליגי רבנן ורבי שמעון, דמחייבי ליה רבנן חטאת משום יום הכפורים. ואף על גב דהויא גבילה מקמי יום הכפורים, ואין איסור חל על איסור – הכא חיילי, דיום הכפורים איסור כולל הוא, דקודם בין השמשות היה אסור נה בגבילה ומותר בשחוטה, על ליה יום הכפורים, מגו דאיתסר האי גברא בשחוטה משום יום הכפורים – איתסר נמי בגבילה משום יום הכפורים. היינו כולל באיסור הבא מאליו, דיום הכפורים בא מאליו הוא. **אבל באיסור הבא מעצמו** – כלומר, על ידי אדם עצמו, כגון איסור שבועה הבא לו על ידי דיבורו, לא אמרינן. **בשלמא לרבי שמעון בן לקיש** – דמוקי לה בחצי שיעור. **משום הכי פטר רבי שמעון** – דסבור: כל שהוא נמי מושבע ועומד הוא, דתניא רבי שמעון אומר: כל שהוא למכות. **אלא לרבי יוחנן** – דמוקי לה משום כולל, אמאי פטר רבי שמעון? **פטור** – מחטאת, דלא אתי כרת דיום הכפורים וחייל על איסור גבילה או איסור אבר מן החי אם לא נתגבלה מבערב, ואף על גב דיום הכפורים כולל הוא. **בשלמא לרישׁ לקיש** – דמוקי לה בחצי שיעור, היינו דמשכחת לה בלאו הכי. דקסבר לן (שבועות כה, א): אין קרבן שבועה בא אלא אם כן אתה מוצא בה לאו הכי, דכתיב "להרע או להיטיב", דמשמע דבר וחילופו. והאי מפרש "שלא אוכל חצי שיעור נבילה" משכחת לה נמי ב"שבועה שאוכל חצי שיעור נבילה", דלאו נשבע לבטל את המצוה הוא. **אלא לרבי יוחנן** – דמוקי לה בשיעור שלם ומשום כולל, ועל כרחך במפרש נבילות אוקימתה, משום קושיא קמייתא דרישא וסיפא. **בשלמא** – "שבועה שלא אוכל" משכחת דחיילא אף על פי שמושבע ועומד, משום כולל. **אלא** הך – "שבועה שאוכל נבילות ושחוטות", מי משכחת לה דתיחול אנבילות ולבטל שבועת הר סיני? **הכי נרסינן: אלא בדרבא** – ולא גרס "משכחת לה בדרבא". והכי פירושה: לא תשני לעיל קושיא דרישא וסיפא – כאן בסתם כאן במפרש. אלא כולה בסתם, ואוכלין שאינן ראוין לאכילה דקתני רישא פטור – כדרבא מיפרשא, כגון עפר שאין ראוי לאכילה. אבל נבילות ראויות לאכילה הן, ואריה הוא דרביע עלייהו. ותו לא קשיא מידי לרבי יוחנן, דמשכחת לה בלאו הכי אף בשיעור שלם, דהא "לא אוכל" סתמא קאמר, אם אכל נבילה חייב, שהרי כלל בסתמן דברים המותרים והאסורים, ומיתסרי אסורים על ידי כולל. והן משכחת לה, דהא "אוכל" סתם קאמר, ומקיים שבועתו בדברים המותרים, ואם לא אכל חייב. **אף אנן נמי תניא** – דבגבילות ראויות לאכילה חשיב להו. **הדי אשתו אסורה** – אלמא אכילה היא.

חשובי

באיסור הבא מעצמו לא אמר – ואם תאמר: והא נמי איתא בהדיא במשנה דמיימי לקמן: יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד, וקחשיב מוקדשין אף על גב דאיסור הבא מעצמו הוא. וכן האוכל גיד הנשה של עולה בסוף פרק "גיד הנשה" (חולין קא, א)! וי"ל דומיה: דדבהא באיסור הבא מעצמו על עצמו קאמר דלא אמרינן, אבל מוקדשין שאסורין על כל העולם אמרינן. ומכל מקום פריך לקמן שפיר: הדרי הקדש דאיסור הבא מעצמו, דכיון דלא איירי תנא באיסור הבא מעצמו – לא הוה ליה למינקט הקדש, אף על גב דאסור על כל העולם.

האוכל גבילה ביום הכפורים פטור – מתוך פירוש הקונטרס משמע דאיירי אפילו בנתגבלה ביום הכפורים. וקשיא: דלמאן דאמר סוף פרק "גיד הנשה" (חולין קג, א) בהמה בחייה לאו לאברים עומדת – חל איסור גם הכפורים מחיים. ואפילו למאן דאמר לאברים עומדת, כי מתה פקע איסור אבר מן החי וחלו איסור גבילה ואיסור גם הכפורים בבת אחת. ומיהו יש לומר: דאיסור יום הכפורים לא חייל לא מחיים ולא לאחר מיתה, משום דאית ביה איסור עשה שאינה שבחה, דכתיב (דברים יב) "תובחת ואכלת" מה שאתה זובח אתה אוכל, אבל מה שאי אתה זובח – לא. ולרבינו יצחק בן אברהם אין נראה פירוש זה, דאם כן למאן דאמר לאו לאברים עומדת היכי מצי חייל איסור אבר על עשה דשאינו זבוח?

ובסוף פרק "גיד הנשה" (שם) דאמר בגון שנטרפה עם יציאת רובה, דאיסור אבר ואיסור חלב ואיסור טריפה בהדי הדדי קאתו, והיכי חיילי כולם על איסור דשאינו זבוח? דאפילו במעי האם קיימא באיסור זה? ומהאי טעמא תקשי נמי למאן דאמר לאברים עומדת, איסור אבר מן החי היכי משכחת להה? דלא קיימא לאברים במעי האם, ואם כן היכי חייל על איסור שאינו זבוח? אלא ודאי "חבתת", דלאחר מיתה כאילו הכי אסורה וקיימא מחיים באיסור אבר מן החי, דלאחר מיתה באיסור גבילה. אלא בא להתיר את האמור, ופירש לך דבשחוטה שריא ולא בנחירה, אלא בדקיימא קיימא, כמו (בכורות טו, א): "תובח" ולא גיזה, דלית ביה עשה, אלא קאי באיסור לאו הראשון. ובנתגבלה מערב יום הכפורים דוקא אייתי. **אלא** הן היכי משכחת לה – דאפילו על ידי כולל נמי לא אמרינן דתיחול שבועה לבטל המצוה. ולקשה לרבינו יצחק בן אברהם, דתני בירושלמי: "שבועה שלא אוכל מצה" ואכל מצה בלילי פסח – חייב. אלמא דבאיסור כולל חיילא שבועה לבטל את המצוה! ותירץ: דדבה דוקא לא חיילא שבועה, משום שהזהיר גבילה ונשבע עליה לאוכלה, אבל בהם דלא מדבר פסח – חיילא עליה שבועה. ולפי זה משכחת הן אפילו בדברים האסורים, כשאומר סתם "שאוכל". ולקשיא לפירושו, דקתני התם סיפא: "שבועה שלא אוכל מצה בלילי פסח" – פטור.

אמאי נקט בלא בולל? בבולל נמי שאר לילות עם לילי פסח, כיון שהזכיר נמי לילי פסח פטור! וי"ל דומיה: דדבר נמי בעי למימר, ולא חש למיתני, אלא שהזכיר לילי פסח. ורבינו יצחק מפרש: דוראי שב ואל תעשה כדאיירי הכא לא חיילא, דקאמר "שבועה שאוכל" ולא אכל. אבל התם בנשבע שלא לאכול ואכל, דהוי בקום עשה – ודאי חיילא. **אלא** כדרבא כו' – פירש בקונטרס דסוגיא דעלמא קרא למעוטי לרבי שמעון בשילוחי עבודה זרה (סה, א). דדרשי: הראויה לגר קרויה בנבילה, ורבי מאיר מוקי לה בסרוחה מעיקרא. ועוד דקשה בקונטרס: דמאי בעי לאתויי דרבא הכא? הוה ליה למימר: משכחת לה בנבילה מסרחת! והא נמי לא ליישב, דהכי פירושו: כדרבא, דשייך לשון אכילה אפילו במסרחת. מדקאמר "שלא אוכל" סתם ואכל עפר פטור, הא "שלא אוכל עפר" ואכל חייב, אלמא שייך לשון אכילה אפילו בעפר ולכל שכן בנבילה מסרחת. וטפי הוה ליה לאיתויי בעיא דרבא "שבועה שלא אוכל עפר" בבמה, דמפורש טפי, אלא רישא דמילתא נקט. והא דקאמר "אף אנן נמי תנינא" מייתי ראיה דשייך לשון אכילה גבי נבילה סרוחה, דבמה שקצים ורמשים איכא דלא חזו לאכילה טפי מנבילה סרוחה. והשתא מיתוקמא שפיר מתניתין, סיפא במפרש דראוקימנא, ומשכחת לה שפיר בלאו הכי. ואם תאמר: וכיון דנבילה סורחת הויא בכלל נבילה, בלא כולל דברים המותרים אתי שפיר, כיון דאמר "שבועה שלא אוכל נבילה", מגו דחיילא אסרוחה – חיילא נמי אשאינה סרוחה! וי"ל דומיה: דלא משמע סרוחה בכלל נבילה אלא כשכולל עמהן דברים המותרים, דלגי אדעתיה שרצה לאסור עצמו בדבר המותר. אבל קשה לרבינו יצחק, דמאי מייתי רב מרי "אף אנן נמי תנינא"? אדרבה תקשי ליה מינה, דהא אוקמה מתניתין במפרש שלא אוכל נבילה, דאז ודאי הויא לשון אכילה! וכן נמי תקשה לרבא דפטר בנשבע שתם ואכל עפר, דלא הוי בכלל לשון אכילה! וצריך לומר כדמשני התלמוד, דשאני התם דאחשביה מעיקרא. ולגבי רבא דהוי סתם כמפרש הוה ידע מעיקרא דאדעי טעמא דאחשבה, אבל אי אפילו כי מפרש לא מדני במידי דלאו בר אכילה – לא סלקא דעתך דליתהני הא דאחשביה שיחשוב כמו בר אכילה. ומסיק: כיון דאחשביה חשיב בר אכילה, כיון דאכל מעיקרא והדר אשתבע. ועוד קשה לרבינו יצחק, מדתניא בתוספתא דשבועות: "שבועה שאוכל", ואכל אוכלין אסורין בגון פיגול נותר וטמא – פטור, ורבי שמעון מחייב, והיינו בעל כרחך בשאינם סרוחים, מדמחייב רבי שמעון, לפי שלא חלה שבועה עליהם! וי"ל דומיה: דלא משכחת לה בשום אופן לרבנן על ידי כולל! ולפירוש הקונטרס נמי, דפירש דמשכחת הן בדברים המותרים, קשיא, דאפילו באסורין נמי משכחת לה כשאומר סתם "שאוכל" ואינו מזכיר האיסור כדמשמע התם! ונראה לרבינו יצחק: דבקונטרס לא פירש אלא משום רבי שמעון, דלדידיה לא חיילא שבועה אדברים האסורין אפילו על ידי כולל. ומתוספתא שהבאתי יש ראיה לרבינו יצחק בן אברהם, דאפילו בלא קום עשה חייל על ידי כולל בשאין מזכיר האיסור. ואם תאמר: לפירוש הקונטרס, אמאי איצטריך למימר לקמן בסמוך: "שבועה שלא אוכל תאנים", וחזר ואמר "שבועה שלא אוכל תאנים ועגבים"? בחזר ואמר "שבועה שלא אוכל" סתמא סד"א: דאין דבי נמי, דלאו דוקא נקט תאנים ועגבים, אלא כלומר שאמר "שלא אוכל" סתם. וכן נראה לי, דאי דוקא נקט תאנים ועגבים, היכי חיילא שבועה? דה ליתא בהך! וליכא למימר דלמלקות איירי, דלא בעינן לאו והן, דלקמן בסוף פרקין (כט, א) משמע דלקרבן איירי, גבי ואכל תאנים והפריש קרבן. ומיהו יש לומר, דמשכחת הן בתאנים השוערות, אבל בלא בולל לא הוי תאנים השוערות בכלל תאנים, אלא הטובות לאכול.

ומאן

ומאן דפטר דלית ליה איסור כולל כי אמר איסור מוסיף כו' – לאו אדרבי שמעון קאי, דשמעינן ליה בהדיא לרבי שמעון דלית ליה איסור מוסיף, בפרק "ארבעה אחים" (יבמות לב, א) גבי נשא זה ואחר כך נשא מת, דקאמר רבי שמעון: אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד, ולא חייל עליה איסור אשת אח אף על גב דאיתוסף בה איסור לגבי שאר אחין. אלא אשאר תנאי קאי, דלית ליה איסור כולל ואית ליה איסור מוסיף, כגון רבי יוסי בפרק "ארבעה אחין" (שם) דקאמר: אשת איש ונעשית חמותו נידון באשת איש, ואמר דמודה באיסור מוסיף, **יש** אומר אבילה אחת בו' – פירש בקונטרס דמוקדשין הוי איסור כולל, דמיגו דחייל עליה חייל נמי אחלב. והדאמר בפרק "אמרו לו" (בריתות יד, א): אקדשה, מיגו דאיתוסף בה איסור הנאה איתוסף בה איסור לגבי אבילת חלב – התם נמי איסור כולל הוא, ולא קרי ליה מוסיף אלא משום שהוא חמור על קל.

אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב – פירש בקונטרס: משום הוצאת שבת, אבל משום הוצאת יום הכפורים לא, דקסבר: אין עיירוב והוצאה ליום הכפורים. ואין נראה, דבכריתות (שם) מסיק: הא דרפרם בדוחא היא, וחייב משום הוצאת שבתין, ונקט שבת לאפושי איסוריה. **אמרו** לו אינו מן השם – ורבי מאיר חשיב ליה בהדי אבילות משום דבליעתו זו היא הנחתו, כדאמרינן (שבת פ, א): כתב שתי אותיות כשהוא מהלך – חייב, כתיבתן זו היא הנחתן. **שלא** אוכל תמרים וחלב – מפרש רבינו תם דאתיא בלאו והן, דמשמע נמי חלב שעל גבי הקיבה או של חיה, לפי שמזכיר עמו דבר היתר. אבל בלאו הכי לא משמע אלא חלב האסור, עיקר החלב. ותימה: אמאי לא פריך נמי לרבי יוחנן מהכא? ויש לומר: משום דלמא קסבר רבי יוחנן דאיכא שום תנא דאית ליה איסור כולל בבא מאליו ולא בבא מחמת עצמו, אבל מדרבא משמע ליה דאין חילוק. והשתא נמי ניחא. דאי לאו הכי מאי קא משמע לן דרבא טפי מרבי יוחנן? ומיהו יש לומר, דאיצטריך לאשמעינן אף על פי ששניהן באין מחמת עצמן. **מיגו** דחייל עליה אתמרים חייל נמי אחלב – אף על גב דמאן דאית ליה איסור כולל מודה דעל חמור לא חייל, כדמפרש רבינו תם בפרק "ארבעה אחים" (יבמות לב, ב בדבור המתחיל "אמר רבי יוסי") גבי הבערה ללאו יצתה, מכל מקום חיילא שבועה אאיסור חלב דקיל, דואיל והותר מכללו, כדאמרינן בסוף פרק "גיד הנשה" (חולין קנ, א): התורה אמרה יבא איסור גבילה וידול אאיסור חלב. **הרי** הקדש הא בעינן שוה פרוטה – דווה מצי למימר: הא אוקימנא בבבור, כדמשני לעיל. **והרי** אשם דודונו לאו – פירש בקונטרס דמ"חר לא יאבל כי קדש הם" לא נפקא, דדהוה בקדשים הנאכלין לבהנים בתיב, וכל שיש בו היתר לבהנים אין בו מעילה. וכן משמע בפרק בתרא דמכות (יח, א), דפריך: ולילקי נמי משום "חר לא יאבל כי קדש הם"! ומשנינן: הני מילי היכא דחזי לבהנים, הכא לא חזי לבהנים. ועקשה: דבכריתות (ד, א) מוקמינן "חר לא יאבל כי קדש הם" בחלב המוקדשין, דקאמר התם: האוכל חלב המוקדשין לוקה שתים משום "חר לא יאבל כי קדש הם", וחלב לא חזי לבהנים! מיהו יש לומר, דאף על גב דחלב לא חזי לבהנים, מכל מקום קרינן בהאי קרבן "ואבלו אותם אשר כופר בהם" דהיינו בשר, ולא אתא למעוטי אלא בשאובכ בשר חטאת ואשם לפני זריקת דמים, דלא קרינן ביה "ואבלו". והשתא מצי למימר דלאו באשם מ"חר לא יאבל כי קדש הם" נפקא. וכן משנע בפרק קמא דבריתות (ד, ב) דלאו דזרות לא הוי מגזרה שוה דתרומה, גבי "מאי שנא חלב דאיכא תרי לאוי לאו דזרות דם נמי" כו'. וצריך עיון שם.

אלא

שהקדישו. **שאלה** – לחכם להתיר האיסור. **והרי הקדש** – שבא על ידי נדר, וכל נדרים יש להן שאלה. **בנשיא וריבי אליעזר היא כו'** – במסכת הוריות. ואמרינן התם: לא אמר רבי אליעזר קרבן קבוע לנשיא בעבירה דקרבן עולה ויורד אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הואיל ונאמרה בו כרת בקבועה. אבל בשמיעת הקול ובבטוי שפתים לא אמר. **דחיילא אפאחות מכשיעור** – במפרש. **הרי הקדש** – אשם מעילות בא על שוה פרוטה אפילו פחות מכדי. **הא בעינן שוה פרוטה** – והיינו שיעוריה. **מאוריירא** – מקום. **אשם** – מעילה. **דזדונו לאו** – דתניא: הזיד במעילה, רבי אומר במיתה וחבמים אומרין באזהרה, ואמרינן: מאי טעמא דרבי? גמר "חטא" "חטא" מתרומה, דאיכא אזהרה ומיתה בידי שמים. ורבנן אמרי: אמר קרא בתרומה "ומתו בו כי יחללוהו", בו ולא במעילה. ממיתה מעטיה אבל באזהרה קאי, מגזרה שוה ד"חטא" "חטא". ואית דילפי מ"וכל זר לא יאבל קדש", ולאו מילתא היא, דהדיא בתרומה כתיב. ומ"זר לא יאכל כי קדש הם" נמי לא אתיא, דהדהוא בקדשים הנאכלין לבהנים כתיב, וכל שיש בו שעת היתר לבהנים אין בו מעילה.

בחמאת

דאמר מר (תמורה לב, ב): "כל חלב לה'" – לרבות אימורי קדשים קלים למעילה. והנהו כולהו איסור חל על איסור ניתנו, או על ידי כולל או על ידי מוסיף. שהרי משנולדה ההבמה נאסר חלבה. אקדשה, מיגו דחל איסור מוקדשים אבשר ועור חל נמי אחלב, הרי כולל. הוה ליה נותר, מיגו דאיתוסף בה איסורא לגבי מזבח על החיטה זו משום נותר איתוסף נמי לגבי גברא משום נותר, הרי מוסיף, איטמא גברא, מיגו דאיתסר האי גברא בקדשים הנאכלים משום טומאה איתסר נמי בהאי חלב משום טומאה, הרי כולל. הוה ליה יום הכפורים, מיגו דאיתסר אף בחולין משום יום הכפורים איתסר נמי בהאי משום יום הכפורים. **אף אם היתה שבת כו'** – דאילו אהוצאת יום הכפורים לא מיחייבי דקסבר: אין עירוב והוצאה ליום הכפורים. **והוציאו** – בפיו בשעת אבילה. **אינו מן השם** – אין חטאת זו באה משום האבילה, אלא משום הרעבה. **ואם איתא** – דאמרינן כולל באיסור הבא מעצמו, אבתי הוה ליה לתנא לתפויי חטאת בהאי כוזית, כגון שבועה בו'! **כי קתני כו'** – אף על גב דאית ליה כולל נמי באיסור הבא מעצמו, הכא לא חשיב אלא איסוריה הבאים מאיליהן. **והרי הקדש** – אשם מעילות, דאתי ליה משום דיבורו חשובי **אחשביה** – באבילתו, וגזילה על עצמו שאינו קץ בהן. לא שמעתיה כן, אבן הוא עיקר בעיני. וסוגיא דעלמא גרס: משכחת לה כדרבא, ומפרשי לה בגבלה מוסרחת. ואי אפשי בה מכמה קושיות: חדא, דמסרחת לאו גבלה מקריא, ואין כאן שבועת הן. ועוד, דרבא מאי בעי הכא? הוה ליה למימר: משכחת לה בגבלה מסרחת. ועוד, "אף אנן נמי תנינא" לא אתיא שפיר. **מידי דהוה אאיסור מוסיף** – דמאן דלית ליה איסור חל על איסור באיסור כולל – אית ליה באיסור מוסיף, דדאמרינן ביבמות פרק "ארבעה אחים" (לב, ב): מודה רבי יוסי באיסור מוסיף. איסור כולל קרי ליה דאין איסור אחרון מוסיף על החתיכה כלום, אבל מרבה הוא איסור על האדם בדברים אחרים, כגון נבילה ביום הכפורים, דלא בא לאוסרה אלא באבילה, ובאבילה כבר אסורה היא משום נבילה, נמצא שלא הוסיף עליה איסור אחרון כלום, אבל ריבה איסורה על האדם לאוסרו בכל אוכלין שבעולם, ואמרינן: מיגו דחל יום הכפורים על האדם לייאסר בשאר אוכלים משום יום הכפורים – כולל נמי את הנבילה עמה להתחייב משום יום הכפורים. איסור מוסיף – בשאיסור אחרון מוסיף על חתיכה עצמה דבר שלא היה בה על ידי איסור ראשון, ואוסר החתיכה האחרון במה שהיתה מותרת קודם שבא איסור האחרון. כגון חלב של קדש – אסור לאבול משום חלב, ומותר לגבוה למזבח. נעשה נותר – מוסיף עליו איסור למה שהיתה מותרת לו, דנפסל להקרבה, והכי אמרינן: מתוך שחל עליה שם נותר לאוסרה על המזבח, ואין איסור הראשון מעבד על ידו מלחול, שאין זה איסור חל על איסור – חל עליה נמי איסור שם נותר אצל כל אדם האוכלו, להתחייב עליו משום חלב ומשום נותר, אף על פי שיש כאן איסור חל על איסור. **כי אמרינן איסור מוסיף בחרא חתיכה** – כדמפרש: מתוך שחל עליה שם איסור שני אצל דבר שהיתה מותר לו – חל עליה אף אצל דבר שהיתה אסורה לו כבר. אבל מחתיכה לחתיכה לא אמר: מתוך שחל על האדם אצל חתיכה זו יחול עליו אף אצל חתיכה אחרת (זו) בבולל לא אמרינן. מהו **דתימא** – באיסור הבא מעצמו לא אמרינן כולל. **אבילה אחת** – זית אחד. **מטמא שאכל חלב בו'** – חייב משום חלב, ומשום נותר, ומשום יום הכפורים, ומשום טמא שאכל את הקדש – הרי ארבע חטאות, ואשם אחד מעילה, ואפילו הוא כהן, גבי חלב דקדש מועל הוא, והוא הדין איסור חלב. **הרי** הקדש הא בעינן שוה פרוטה – דווה מצי למימר: הא אוקימנא בבבור, כדמשני לעיל. **והרי** אשם דודונו לאו – פירש בקונטרס דמ"חר לא יאבל כי קדש הם" לא נפקא, דדהוה בקדשים הנאכלין לבהנים בתיב, וכל שיש בו היתר לבהנים אין בו מעילה. וכן משמע בפרק בתרא דמכות (יח, א), דפריך: ולילקי נמי משום "חר לא יאבל כי קדש הם"! ומשנינן: הני מילי היכא דחזי לבהנים, הכא לא חזי לבהנים. ועקשה: דבכריתות (ד, א) מוקמינן "חר לא יאבל כי קדש הם" בחלב המוקדשין, דקאמר התם: האוכל חלב המוקדשין לוקה שתים משום "חר לא יאבל כי קדש הם", וחלב לא חזי לבהנים! מיהו יש לומר, דאף על גב דחלב לא חזי לבהנים, מכל מקום קרינן בהאי קרבן "ואבלו אותם אשר כופר בהם" דהיינו בשר, ולא אתא למעוטי אלא בשאובכ בשר חטאת ואשם לפני זריקת דמים, דלא קרינן ביה "ואבלו". והשתא מצי למימר דלאו באשם מ"חר לא יאבל כי קדש הם" נפקא. וכן משנע בפרק קמא דבריתות (ד, ב) דלאו דזרות לא הוי מגזרה שוה דתרומה, גבי "מאי שנא חלב דאיכא תרי לאוי לאו דזרות דם נמי" כו'. וצריך עיון שם.

בחמאת

בחמאת קאמר – הא דאמרינן דבר שזדונו לאו לא קתני – בחטאת הוא דאמר, ושבועת ביטוי חטאת היא. **דלית ביה מששא** – "שאישין" ו"שלא אישין", שהשינוי אין בה מששא. **שאזוק צירור לים** – לא גרסינן הכא. **משנה אחד דברים של אחרים** – כדמפרש: שאתן לפלוני כו'. **שאין בהן ממש** – תרי גווני: משמע שאין בהן ממש כגון שינה, ומשמע שאין בהן הנייה כגון "שאזוקנה צרור לים". **אם כן** – דדייקת "להרע או להיטיב", אין לי כו'. **מריבי הכתוב** – "לכל אשר יבטא". **גמרא הנדרים חלים על דבר מצוה** – "קונם סוכה שאני עושה" "לולב שאני נוטל" – אסור. ובנדרים מפרש טעמא בפרק "ואלו מותרין" (טז, ב), מה **שאין** כן **בשבועות** – כדתנן במתניתין הילף לה לקמן (כה, א) מקראי. **נדר אינו חל על השינה** – כגון "קונם שאני ישן", ד"קונם" לשון הקדש הוא, ואמאי ליחול הקדש? אבל "קונם עיני בשינה" חל אעיין. מלקין אותו – משום שבועת שוא, דדבר שאי אפשר הוא ומשנשבע יצתה לשקר, אלמא לאו שבועת ביטוי הוא, דקתני: וישן לאלתר. **ליתיה בלהבא** – "זורוק פלוני" או "לא זורוק" – אין זה שבועת ביטוי אלא שבועת שוא, שהרי אין פלוני ברשותו לזרוק ולא לזרוק. **רב כרבי עקיבא** – דמחייב בלשעבר. **ושמואל כרבי ישמעאל** – דמחייב ליה (רק) להבא. **אליבא דרבי ישמעאל כולי עלמא לא פליגי** – כלומר, דרב ודאי תנאי היא, דלא מחייב ליה רב אליבא דרבי ישמעאל, וליתא לפלוגתא דרב ושמואל אליבא, כדמפרש ואזיל. **כי פליגי אליבא דרבי עקיבא** – כלומר, אבל בדרבי עקיבא פליגי. ולאו דשמואל כתנאי, דאפילו לרבי עקיבא פטור ליה שמואל, ובל שכן לרבי ישמעאל.

אלא כי קתני מידי דחייל אמידי דבר מששא כו' – תימה: דבסוף מכות (כב, א) דקאמר: ולימשך נמי בגון דאמר "שבועה שלא אחרוש ביום טוב". ודחיק למימר: האי תנא ליתיה אישור כולל – ולישני כי הכא, דלא קתני מידי דחייל אמידי דלאו בר מששא! ויש לומר: דעידאה מיניה משני התם.

חומר בנדרים שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות – בפרק שני דנדרים (טז, ב) נפקא לן מדכתיב "לה'". וברייש מסכת נזיר (ה, א) דרשינן: "מיין ושכר יזיר" לאסור יין מצוה ביין הרשות. ותימה: תרי קראי למה לי? הא איתקוש נדרים ונזירות אהדדי בריש מסכת נדרים (ג, א)! ויש לומר: צריכי, דנזירות אוסר בלי יין עליו, הלכך חייל אין מצוה ביין הרשות. אבל נדרים, שאינו אוסר עליו אלא המצוה, כגון סוכה ושופר ולולב ותפילין – אימא דלא חייל. ואי כתיב נדרים, הוה אמינא: לפי שאוסר המצות עליו, אבל בנזיר שאוסר עצמו על היין – לא חייל, דנדרים גופייהו, בשאוסר עצמו הסוכה לא חייל.

מה שאין כן בשבועות – בפרק שני דנדרים (טז, ב) פריך: מאי שנא נדר דכתיב "בי יהוה נדר לה'", שבועה נמי הכתיב "או השבע שבועה לה'"! ומשני: הא דאמר "ישיבת סוכה עליי", הא דאמר "שלא אשב בסוכה". משמע דבנדרים לפי שאוסר סוכה על עצמו ראוי שיחול הנדר, שאוסר הסוכה עליו בקרבן, וסוכה אינה מצוה לעשות מצוה. אבל שבועה, שאוסר עצמו על הסוכה – אין השבועה חלה, דמשעבד הוא לעשות מצות. ותימה: אם כן מה חומר יש בנדרים מבשבועה? שבועה נמי חיילא בהאי גוונא, כי אמר "ישיבת סוכה עליי שבועה" דאסר חפצא עליה, דבאסר חפצא עליה חלה נמי שבועה, כדאמר בשילהי (פרק קמא) (יג) [צריך להיות: פרקין (כט, א)] ובפרק "ארבעה נדרים" (כד, ב) גבי שבועת שוא באומר "אסרו כל פירות שבעולם עליי בשבועה אם לא ראיתי גמל פורח באויר". והדאמר בריש נדרים (ב, ב): איידי דתנא נדרים דמיתסר חפצא עליה, תנא נמי חרמים דמיתסר חפצא עליה, ולאפוקי שבועה דאסר נפשיה מן חפצא – היינו דהוי נמי כהאי גוונא דאסר נפשיה מן חפצא, אבל נדרים וחרמים אינן אלא בענין דמיתסר חפצא עליהו! ויש לומר: דהיינו חומר בנדרים, דבכל ענין דחל על דבר הרשות חל על דבר מצוה, דהיינו בשאוסר חפץ על עצמו. אבל בשאוסר עצמו על החפץ אינו חל אפילו בדבר הרשות כשאומר קונם גופו על החפץ, דקונם היינו כקרבן ולא שייך על עצמו. אבל בשבועה, בכל ענייני שבועה אינה חלה על דבר מצוה כדבר הרשות, דהיינו כשאוסר עצמו על החפץ. ורבינו אלחנן תירץ בשם רבינו יצחק: דבשבועה, אפילו בשיאמר "ישיבת סוכה עליי שבועה" אסר נפשיה מן חפצא, דלשון שבועה לא שייך אלא על עצמו. וקונם לא שייך אלא על החפץ, שאוסר על עצמו כקרבן. ולכך חלה נמי שבועה על השינה, דאסר נפשיה עליה, אבל בנדר

בְּחַמָּאת קָאָמְרִינַן, דְּרָבִינָא אָמַר: כִּי קָתָנֵי - מִידֵי דְּחָיֵיל אַמִּידֵי דִּבְר אֲכִילָה הוּא, שְׁבוּעָה דְּחָיְילָא אַמִּידֵי דְּלָאו בַּר מְשָׁשָׁא הוּא - לָא קָתָנֵי. - וְהַרֵי הֶקְדֵּשׁ, דְּחָיֵיל נַמִי אַעֲצִים וַאֲבָנִים! - אֶלָּא, כִּי קָתָנֵי - מִידֵי דְּחָיֵיל אַמִּידֵי דְּאִית בֵּהּ מְשָׁשָׁא, שְׁבוּעָה דְּחָיְילָא אַמִּידֵי דְּלֵית בֵּיהּ מְשָׁשָׁא, כְּגוֹן "שָׁאִישִׁין" וְ"שֶׁלֹּא אִישִׁין" - לָא קָתָנֵי. **מִשְׁנָה** אֶחָד דְּבָרִים שֶׁל עַצְמוֹ וְאֶחָד דְּבָרִים שֶׁל אֲחֵרִים, וְאֶחָד דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מַמָּשׁ וְאֶחָד דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ. בֵּיצַד? אָמַר: "שְׁבוּעָה שֶׁאֹאכַל לְאִישׁ פְּלוֹנִי" וְ"שֶׁלֹּא אֹכַל", "שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי" וְ"שֶׁלֹּא נִשְׁבַּעְתִּי"; "שָׁאִישִׁין" וְ"שֶׁלֹּא אִישִׁין", "שֶׁיָּשַׁנְתִּי" וְ"שֶׁלֹּא יָשַׁנְתִּי"; "שֶׁאָזוֹרוֹק צְרוֹר לַיָּם" וְ"שֶׁלֹּא אָזוֹרוֹק", "שֶׁזָּרַקְתִּי" וְ"שֶׁלֹּא זָרַקְתִּי". רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא עַל הָעָתִיד לָבֹא, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב". אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: אִם כֵּן, אֵין לִי אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הֶרָעָה וְהַטָּבָה, דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן הֶרָעָה וְהַטָּבָה מִנַּיִן? אָמַר לוֹ: מֵרִיבּוּי הַכָּתוּב. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנָן: חוֹמֶר בִּנְדָרִים מִבִּשְׁבוּעוֹת, חוֹמֶר בִּשְׁבוּעוֹת מִבִּנְדָרִים; חוֹמֶר בִּנְדָרִים - שֶׁהַנְּדָרִים חָלִים עַל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ וְאֵין בּוֹ מַמָּשׁ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁבוּעוֹת - שֶׁהַשְּׁבוּעוֹת חָלוֹת עַל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּנְדָרִים. בֵּיצַד? אָמַר שְׁבוּעָה שֶׁאֹאכַל לְפְלוֹנִי שֶׁלֹּא אֹכַל אֶת הַיָּרָק". מַאי "אֹכַל"? אִילֵימָא צָדְקָה לָעֲנִי, מוּשְׁבָּע וְעוֹמֵד מֵהַר סִינַי הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ"! אֶלָּא מַתָּנָה לָעֲשִׁיר. אִינִי? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָאוֹמֵר "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֶשָּׂא שְׁלֹשָׁה יָמִים" - מֻלְקִין אוֹתוֹ וְיֵשׁ לְאַלְתַּר! - הָתָם דַּאֲמַר "שֶׁלֹּשָׁה", הָכָא דְּלָא אָמַר "שֶׁלֹּשָׁה". שֶׁאָזוֹרוֹק צְרוֹר לַיָּם וְשֶׁלֹּא אָזוֹרוֹק". אֵיתְמַר: "שְׁבוּעָה שֶׁזָּרַק פְּלוֹנִי צְרוֹר לַיָּם" וְ"שֶׁלֹּא זָרַק" - רַב אָמַר: חַיָּיב, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: פָּטוּר. רַב אָמַר חַיָּיב, אִיתֵיהּ בְּלָאו וְהֵן; וּשְׁמוּאֵל אָמַר פָּטוּר, לֵיתֵיהּ בְּלָהְבָא. לֵימָא, בְּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא קָא מְפַלְגִי? דְּתָנֵי, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא עַל הָעָתִיד לָבֹא, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב". אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: אִם כֵּן, אֵין לִי אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הֶרָעָה וְהַטָּבָה, דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן הֶרָעָה וְהַטָּבָה מִנַּיִן? אָמַר לוֹ: מֵרִיבּוּי הַכָּתוּב. אָמַר לוֹ: אִם כֵּן הָיָה הַכָּתוּב לְהַקִּיף, רִיבָּה הַכָּתוּב לְכָךְ. אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְכָךְ הָיָה הַכָּתוּב לְהַקִּיף, רִיבָּה הַכָּתוּב לְכָךְ. וְרַב? דָּאָמַר כְּרַבִּי עֲקִיבָא, וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל? - אֲלִיבָּא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי, הָשְׁתָּא מִילְּתָא דְּאִיתָא בְּלָהְבָא לָא מְחַיֵּיב רַבִּי יִשְׁמָעֵאל? כִּי פְּלִיגִי - אַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא, רַב דְּרַבִּי עֲקִיבָא, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: עַד כָּאן לָא מְחַיֵּיב רַבִּי עֲקִיבָא הָתָם לְשֶׁעָבַר אֶלָּא מִילְּתָא דְּאִיתָא בְּלָהְבָא מְחַיֵּיב רַבִּי עֲקִיבָא לְשֶׁעָבַר, אֲבָל מִידֵי דְּלֵיתֵיהּ בְּלָהְבָא לָא. לֵימָא, בְּפְלוּגְתָּא דרבי

מְצָוָה בִּדָּבָר הָרְשׁוּת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁבוּעוֹת; חוֹמֶר בִּשְׁבוּעוֹת - שֶׁהַשְּׁבוּעוֹת חָלוֹת עַל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּנְדָרִים. בֵּיצַד? אָמַר שְׁבוּעָה שֶׁאֹאכַל לְפְלוֹנִי שֶׁלֹּא אֹכַל אֶת הַיָּרָק". מַאי "אֹכַל"? אִילֵימָא צְדָקָה לָעֲנִי, מוּשְׁבָּע וְעוֹמֵד מֵהַר סִינַי הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ"! אֶלָּא מַתָּנָה לָעֲשִׁיר. אִינִי? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָאוֹמֵר "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֶשָּׂא שְׁלֹשָׁה יָמִים" - מַלְקִין אוֹתוֹ וְיֵשׁ לְאַלְתַּר! - הָתָם דַּאֲמַר "שְׁלֹשָׁה", הָכָא דְּלָא אָמַר "שְׁלֹשָׁה". שֶׁאָזוֹרוֹק צְרוֹר לַיָּם וְשֶׁלֹּא אָזוֹרוֹק". אֵיתְמַר: "שְׁבוּעָה שֶׁזָּרַק פְּלוֹנִי צְרוֹר לַיָּם" וְ"שֶׁלֹּא זָרַק" - רַב אָמַר: חַיָּיב, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: פָּטוּר. רַב אָמַר חַיָּיב, אִיתֵיהּ בְּלָאו וְהֵן; וּשְׁמוּאֵל אָמַר פָּטוּר, לֵיתֵיהּ בְּלָהְבָא. לֵימָא, בְּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא קָא מְפַלְגִי? דְּתָנֵי, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא עַל הָעָתִיד לָבֹא, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב". אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: אִם כֵּן, אֵין לִי אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הֶרָעָה וְהַטָּבָה, דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן הֶרָעָה וְהַטָּבָה מִנַּיִן? אָמַר לוֹ: מֵרִיבּוּי הַכָּתוּב. אָמַר לוֹ: אִם כֵּן הָיָה הַכָּתוּב לְהַקִּיף, רִיבָּה הַכָּתוּב לְכָךְ. אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְכָךְ הָיָה הַכָּתוּב לְהַקִּיף, רִיבָּה הַכָּתוּב לְכָךְ. וְרַב? דָּאָמַר כְּרַבִּי עֲקִיבָא, וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל? - אֲלִיבָּא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי, הָשְׁתָּא מִילְּתָא דְּאִיתָא בְּלָהְבָא מְחַיֵּיב רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לְשֶׁעָבַר? כִּי פְּלִיגִי - אַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא, רַב דְּרַבִּי עֲקִיבָא, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: עַד כָּאן לָא מְחַיֵּיב רַבִּי עֲקִיבָא הָתָם לְשֶׁעָבַר אֶלָּא מִילְּתָא דְּאִיתָא בְּלָהְבָא מְחַיֵּיב רַבִּי עֲקִיבָא לְשֶׁעָבַר, אֲבָל מִידֵי דְּלֵיתֵיהּ בְּלָהְבָא לָא. לֵימָא, בְּפְלוּגְתָּא דרבי

אסר שינה עליו, ואין בה ממש. ובפרק שני דנדרים (טז, א) מסיק רבינא דנדרים נמי חלים מדרבנן על דבר שאין בו ממש. והשתא אתי שפיר הא דאמר בריש נדרים (ב, ב): לאפוקי שבועות דאסר נפשיה מן חפצא. ורבינו תם מפרש: דלקמן (שבועות כט, א) בפרק "ארבעה נדרים" (כד, ב) לא מיירי שאמר בלשון זה "אסרו עליי בשבועה", אלא הכי קאמר – כשאומר לשון שעל ידי שבועה אוסר פירות עליי, ומיירי שאומר "שבועה שלא אוכל פירות". וברוב ספרים לא גרסינן "בשבועה". אבל אמר "אסרו בשבועה" אינו כלום אפילו בדבר הרשות, משום דאסר חפצא עליה, והשתא נמי ניחא חומר בנדרים מבשבועות. **אינ**י והאמר רבי יוחנן – למאי דסלקא דעתיה השתא דלעולם קאמר, תימה: דתקשה ליה בריש פירקין (שבועות יט, ב) גבי "שבועה שאוכל" ו"שלא אוכל"! ויש לומר: דגבי אכילה ליכא למימני דלעולם קאמר, ולא הוצרך התנא לפרש דלאלתר קאמר. אי נמי, התם נמי שייך שפיר לעולם, כגון שנשבע על ככר שלפניו.

ושמואל דאמר כרבי ישמעאל – ואם תאמר: הכא לעיל קאמר שמואל כטעמא משום דליתא בלהבא! ויש לומר: דאין זה מדברי שמואל, אלא התלמוד מפרש בן אליבה. וכבינן זה יש בכמה מקומות בתלמוד. **רב** דאמר כרבי עקיבא – הקשה דרב רבינו עזרא הנביא: דהשתא רב דריש ריבויי ומיעוטי. וב"הגוזל קמא" (בבא קמא עו, ב) סבר רב כרבי מאיר, דאמר: אומרים בעבדים "הרי שלך לפניך", דאין נגזלים במקרקעי, ומאן דאית ליה דעבדים במקרקעי דריש כללי ופרטי, כדמוזכח לקמן בפרק "שבועת הפקדון" (לז, ב) וב"הגחל בתרא" (בבא קמא קיז, ב)! ויש לומר: דאית ליה שום מיעוט דמעמעו עבדים, כדפריטית לעיל בפרק קמא (ד, ב דבור המתחיל רבי עקיבא).

מי איתא בלא אניח – וליכא לאוקומה בשבת ויום טוב, דלמאי קתני "לא הניחה" אי לאו לאשמועינן אף על גב דליתיה בלא אניח. אי נמי משני אפילו למאן דאמר (מנחות ל, ב) שבת זמן תפילין הוא. **הוא** מותיב לה והוא מפרק לה – הוה מצי לאוקומה כרבי יהודה בן בתירא דלא בעי לאו והן, אלא ניחא ליה לאוקומה כבולי עלמא.

ואמר עולא והוא שניבר בר' – תימה: תקשה ליה מגופא דמתניתין דקתני (שבועות כט, א): איזהו שבועת שוא – נשבע לשנות את הידוע, הא אינו משנה את הידוע חייב משום שבועת ביטוי אף על גב דליתיה בלא"ה. וכן נמי מדתנן (שם): "אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד" משום דאי אפשר להיות, הא אפשר להיות חייב משום שבועת ביטוי אף על גב דליתיה ב"אראה בקורת בית הבד"! ומיהו, לפי מה שמפרש רבא דהכי קאמר: באומר "יאמרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי" בר', ניחא דלא מצי דייק מהדיא, דשבועת היא מאבילת פירות. אי נמי, דהם אפשר שיטרח עד שיראה נחש בקורת בית הבד, הואיל והוא בעולם.

ידעתי ולא ידעתי מחלוקת – לאו היינו שבועת העדות, דמיירי כגון שאינו צריך עכשיו לאותה עדות. **אחת** אתה מחייבו בו' – תימה: דבתורת כהנים דריש מ"לאחת" ס"שבועה שלא אוכל פת חטין ושעורין וכוסמין" דחייב על כל אחת ואחת, והכא דריש מיניה דאינו חייב אלא אחת! ויש לומר: דבתורת כהנים מפיק מ"לאחת" והכא דריש מ"אלה", דמשמע: מקצת אלה הכתובים בפרשה אתה מחייבו ולא על כל אלה. אי נמי, מלמ"ד ד"לאחת" קא דריש. ושמואל דריש כוליה לדרשה דתורת כהנים.

לחייבו על המזיד בשוגג – דוזה מצי למימר: לחייבו אפילו מושבע מפי אחרים בלא עניית אמן, מה שאין כן בשבועת ביטוי.

חדא

אֲבָל שֶׁהוּא בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי שָׁהוּא שֶׁל וָהֵב, וְאָמַר עוֹלָא: וְהוּא שֶׁנִּיבַּר לְשָׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם; טָעֲמָא דְּנִיבַּר, הָא לֹא נִיבַּר - עוֹבֵר מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטּוּי, וְאַמַּאי? הָא אֵינוֹ בְּ"הָא שֶׁל וָהֵב"! הוּא מוֹתִיב לָהּ, וְהוּא מְפָרֵק לָהּ: נִיבַּר - עוֹבֵר מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שָׁוְא, לֹא נִיבַּר - עוֹבֵר מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שֶׁקֶר. אֲמַר אַבָּיֵי: וּמוֹדֶה רַב, בְּאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: "שְׁבוּעָה שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ לְךָ עֵדוּת". "יָדַעְתִּי", וְאִשְׁתְּבַּח דְּלָא יָדַע לֵיהּ - דְּפָטוּר, הוֹאִיל וְלֵיתֵיהּ בִּכְלַל "שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ לְךָ עֵדוּת". "יָדַעְתִּי" וְ"לֹא יָדַעְתִּי" - מַחְלוֹקֶת, "הֵעַדְתִּי" וְ"לֹא הֵעַדְתִּי" - מַחְלוֹקֶת. בְּשִׁלְמָא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר: מֵילְתָא דְּלֵיתֵיהּ בִּלְתָּא בְּלָא מַחַיֵּב לָא מַחַיֵּב לְשַׁעְבֵּר - לְהָכִי אַפְּקֵהּ רַחֲמָנָא לִשְׁבוּעַת עֵדוּת מִכְּלַל שְׁבוּעַת בִּיטּוּי. אֶלָּא לְרַב, לְמַאי הִלְכְתָא אַפְּקֵהּ רַחֲמָנָא? אֲמַרְתָּ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי: לְאִיחְיוּבֵי עֲלֵיהּ תַּרְתֵּי. אָמַר לָהֶן: תַּרְתֵּי לָא מָצֵיתוּ אֲמַרִיתוּ, דְּתַנְיָא: "לְאַחַת מֵאֵלֶּה" - לְאַחַת אַתָּה מְחַיְּבוֹ, וְאִי אַתָּה מְחַיְּבוֹ שְׁתַּיִם. וְלִמַּאי הִלְכְתָא אַפְּקֵהּ רַחֲמָנָא? לְכִדְתַנְיָא: בְּכוֹלֵל נֶאֱמַר "וְנֶעְלַם", וְכָאן לֹא נֶאֱמַר "וְנֶעְלַם" - לְחַיֵּב עַל הַמְּזִיד בְּשׁוֹגֵג. אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְאַבָּיֵי: אֵימָא, בְּמְזִיד מִיחַיֵּב חָדָא, בְּשׁוֹגֵג מִיחַיֵּב תַּרְתֵּי! אָמַר לְהוּ, לָאו הֵיינוּ דַּאֲמַרְתֶּם: "לְאַחַת" - אַחַת אַתָּה מְחַיְּבוֹ, וְאִי אַתָּה מְחַיְּבוֹ שְׁתַּיִם; וְאִי בְּמְזִיד, מִי אֵיכָא תַּרְתֵּי? רָבָא אָמַר: מְשׁוּם דְּהָוָה דָּבָר שֶׁבְּכְלָל וְיָצָא לִדּוֹן בְּדָבָר הֶחָדָשׁ, אֵין לְךָ בּוֹ אֶלָּא חִידּוּשׁוֹ בִּלְבָד. - מִכְּלָל דְּאַבָּיֵי סָבַר: אֵיתָהּ לְשִׁבוּעָה בְּעוֹלָם? וְהָאָמַר אַבָּיֵי: מוֹדֶה רַב, בְּאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: "שְׁבוּעָה שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ לְךָ עֵדוּת" וְאִשְׁתְּבַּח דְּלָא יָדַע לֵיהּ - דְּפָטוּר, הוֹאִיל וְלֵיתֵיהּ בְּ"אֵינִי יוֹדֵעַ לְךָ עֵדוּת"! - הָרַבִּים בֵּיהּ אַבָּיֵי מֵהָהִיא.

חדא

בכלל ביטוי, ויצא בפני עצמו ליתן בדבר החדש – בראויין להעיד ובבית דין, הלכך אין לך בו אלא חידושו, ומשום עדות חייב ולא משום ביטוי. **מכלל דאבי** – דאיצטריך קרא למעוטי. **מבר איתה לשבועה בעולם** – כלומר, איתא לשם שבועת ביטוי ב"איני יודע לך עדות", והאי דלא מיחייב תרתי – משום מיעוטא דאין אתה מחייבו שתים הוא. ונפקא מינה היכא דאיתיה לביטוי וליתיה לעדות, כגון בפסולין לעדות או שלא בבית דין, דליכא למיפטריה מ"לאחת", מיחייב משום ביטוי. **והאמר אבי** – לעיל בו' דליתיה לשם שבועת ביטוי בשבועת העדות, ואם איתא – הרי ישנה ב"איני יודע לך עדות" בפסולין שלא בבית דין.

דרבי יהודה בן בתירא – אנשבע לקיים את המצוה פליג, ולא אנשבע שלא לקיים. **שבן לא עשה בה כו'** – דאיתיה בהן וליתיה בלאו. **ניבא רב כרבי יהודה בן בתירא** – דלא בעי לאו והן, הכי נמי לא בעינן להבא ולשעבר. **אליבא דרבי יהודה כולי עלמא לא פליגי** – כלומר, דשמואל ודאי תנאי היא, דלא סלקא דעתיה דשמואל למיפטריה אליבא דרבי יהודה בן בתירא. **השתא לאו והן** – דכתיב בהדיא "להרע או להיטיב", דמשמע בגון "אוכל" ו"לא אוכל", לא בעי. **להבא ולשעבר** – דלא מיפרשי, כל שכן דלא בעי. **כי פליגי אליבא דרבנן** – פליגי, דרב אפילו לרבנן אמר למילתיה, ולא תימא לרב תנאי היא. וכל מקום שיש לשון זה בגמרא זו היא שיטתה. **מי איכא בלא אניח** – בשבועת ביטוי? והא נשבע לבטל את המצוה הוא! **והוא שניבר לשלשה בני אדם** – שכבר ידעו שלשה באותו עמוד שהוא של אבן הוא דהויא שבועת שוא, דמידי דידעו ביה תלתא בני אדם הוי מפורסם. הכי גרסינן: ומודה רב באומר שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה באיני יודע לך. **ומודה רב בו'** – דאף על גב דלא בעי לאתבא ולשעבר, לאו והן בעי. והאומר "שבועה שאני יודע לך עדות", הן משכחת בה, לאו לא משכחת בה. דליתיה ב"איני יודע לך", ד"אינו יודע לך עדות" לאו משום שבועת ביטוי חייבינה רחמנא להתחייב בה חוץ לבית דין, אלא משום שבועת העדות, ואינה אלא בבית דין ובראוי להעיד. **יודעתי ולא ידעתי מחלוקת** – דרב ושמואל, דאיתיה בלאו והן וליתיה בלהבא, דנשבע לבטל את המצוה הוא. **להכי אפקיה רחמנא בו'** – ופרשה בהדיא ובהאי קרבן גופיה, דאי לא כתבה בהדיא לא שמענא ליה משבועת ביטוי, דליתיה בלהבא. **אלא לרב למאי הלכתא כתבה רחמנא** – ובהאי קרבן גופיה? הלא בכלל שבועת ביטוי היא! **תרתי** – אם ראוי להעיד הוא וכפר בו בבית דין – חייב שתים, משום שבועת העדות ומשום שבועת ביטוי. **לאחת** – בההיא עניינא כתיב, "כי יאשם לאחת מאלה". **ולאביי למאי הלכתא** – אליבא דרב. **בבולן** – בכל הכתובין בקרבן עולה ויורד, שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו, נאמר "ונעלם". **ובאן** – בשבועת עדות, לא נאמר "ונעלם". **במזיד** – דליתיה לשבועת ביטוי. **מחייב חדא** – משום עדות. **בשוגג** – דאיכא לחיוביה נמי משום שבועת ביטוי, מחייב תרתי. **לאו הכי** – דאמרי – לכו דבהדיא מעטיה קרא מלחייביה תרתי? ועל כרחך בשוגג הוא דמיעטיה קרא, דאי במזיד מי איכא תרתי? הכי גרסינן: ואי במזיד מי איכא תרתי. **רבא אמר בו'** – בלומר, לא צריך למעוטיה מ"לאחת". ובי אתא "לאחת" למעוטיה מחזיב שתים – לאו לעדות וביטוי אתא, אלא לביטוי לחודיה, שאם אמר "שבועה שלא אוכל" ואכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין – אינו חייב אלא אחת. אבל עדות וביטוי לא צריך מיעוטא, דהויא לה עדות דבר שהיה

שאין בהן הרעה והטבה – "שאזדוק צרור לים". תלמוד לומר כי תשבע לבצע – מכל מקום. **רבי ישמעאל ששימש בו'** – הכי שמיע ליה לרבי יוחנן, שרבי ישמעאל שימש את רבי נחוניא. **מאי מיעט מיעט מצוה** – דדבר שאי אפשר הוא, והוא הדין למשנה את הידוע לאדם. **לא יחל דברו** – לא משמע אלא בדבר שאפשר לו לקיים שבועתו, והיינו להבא. **לא תשקרו** – בשעה שתשבעו לא תצא לשקר. **האדם בשבועה** – שיהא אדם בשעת שבועה, שיהא לבו עליו. **פרט לאנוס** – כדמפרש לקמיה, כגון בשבועה לשעבר וכסבור שנשבע באמת. ולקמיה בעי, אם כן שגגת שבועה לשעבר היכי משכחת לה. **בשבועה וגעלם** – שנתעלמה ממנו שבועה. **העלם חפץ** – בלא שבועה. לקמן מפרש לה. **לבך אנוך** – כסבור היית לישבע באמת. **אינשי = שכח. אחת היא** – אי אתה מוצא העלם חפץ בלא העלם שבועה, וזו היא אינה משנה. **אלמא לא** – אין אתה מוצא זו בלא זו; בתמיה, והא משכחת לה כו'. **עלה דהאי פת** – שאכל. וגבי דהאי פת העלם שבועה היא, כסבור שלא נשבע עליה, שהרי סבור שהיא של שעורים. **חזינן כו'** – כבר פירשתיו אצל העלם טומאה ומקדש בשילהי "ידיעות הטומאה". **לא שנא** – ופטור.

חדא מיניהו רב פפא אמרה – דמלך בתר אביי ורבא, כדמוכח בפרק בתרא דמסכת מועד קטן (כו, א), ולא היו יודעים התלמידים אם מדעתו אמרה או משום רבו.

מיעט דבר מצוה – הוה מצי למימר: מיעט דבר דליתיה בלאו והך, ולשמואל מילתא דליתיה בלהבא. וצריך לומר דשקלים הך, דלמאן דדריש ריבוי ומיעט וריבה לית לן למעוטי אלא חדא מילתא. **ולא** שקדמה ביטוי לשבועה – ואתא דאי קרא לגלויי על "להרע או להיטיב" דממעט לשעבר, אבל בהאי לחודיה לא סגי. **את** לבך אנוך – נראה דלאו למפטריה מקרבן גרידא קאמר, שלא יצטרך לכתוב על פנקסו שיביא חטאת שמינה לכשיבוה בית המקדש. אלא אפילו עונש נמי ליכא, דכמוכח בפרק "ארבעה נדרים" (נדרים כה, ב) דאמר התם: כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות. ומפרש, היכי דמי שבועות שגגות? כדרב כהנא ורב אסי דכל חד וחד אדעתיה שפיר משתבע. ולא דמי לדההיא ד"השולח" (גיטין לה, א) שאמרה "יהנה סם המות באחד מבניה", שנענשה. דגבי ממון שאני, דמעיקרא הוה לה למידק שסופה לבא לידי שבועה אם תאבדנו. ומיהו תימה: אמאי לא מיבעיא תרי קראי, חד לפטור מקרבן וחד לפטור מענוש, כדאשכחן בפרק שני דנדרים (ח, א) גבי נשבע לבטל את המצוה דמיבעי לן תרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור ממלקות? ויש לומר: דלא דמי כלל, דהתם שפיר מיבעי לן תרי קראי חד למיפטר שוגג מקרבן וחד למיפטר מזיד ממלקות, אבל הכא כשפטר שוגג – פטרו לגמרי מקרבן ומענוש. והתיהא דסוף פרק "ארבעה אחיזן" (יבמות לג, א) דקאמרי: לרבי חייא בר קפרא שקורי משקר ולבר קפרא רבי חייא שקורי משקר – לא לענין ענוש שבועה קמיבעיא ליה היאך אירע תקלה על ידם, אלא במה היה טועה לומר ששמע מרבי כדבריו.

ואי

חָדָא מִינַּיְיהוּ רַב פַּפָּא אָמְרָה. "רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל הָעָתִיד לָבֹא". תָּנוּ רַבָּנָן: "לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב", אֵין לִי אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הָרָעָה וַהֲטָבָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם". אֵין לִי אֶלָּא לְהַבָּא, לְשֶׁעָבַר מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "לְכָל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה", דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: "לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב" - לְהַבָּא. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: אִם כֵּן, אֵין לִי אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הָרָעָה וַהֲטָבָה, דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן הָרָעָה וַהֲטָבָה מִנַּיִן? אָמַר לוֹ: מֵרִבּוּי הַכָּתוּב. אָמַר לוֹ: אִם רִיבָּה הַכָּתוּב לְכָךְ, רִיבָּה הַכָּתוּב לְכָךְ! שִׁפּוּר קָא אָמַר לֵיהּ רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁשִּׁמֵּשׁ אֶת רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנֶה שֶׁהָיָה דּוֹרֵשׁ אֶת כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ וּפָרָט, רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁשִּׁמֵּשׁ אֶת נַחוּם אִישׁ גַּם זוּ שֶׁהָיָה דּוֹרֵשׁ אֶת כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ בְּרִיבָּה וּמִיעֵט, אֵיהוּ נָמֵי דּוֹרֵשׁ רִיבָּה וּמִיעֵט. מַאי רַבִּי עֲקִיבָא דְּדָרֵישׁ רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי? דְּתַנְיָא: "אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע" - רִיבָּה, "לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב" - מִיעֵט, "לְכָל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם" - חָזַר וְרִיבָּה, רִיבָּה וּמִיעֵט וְרִיבָּה - רִיבָּה הַכֹּל; מַאי רִיבָּה? רִיבָּה כָּל מִילֵּי, וּמַאי מִיעֵט? מִיעֵט דָּבָר מִצְוָה. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דָּרֵישׁ כְּלָל וּפָרָט: "אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם" - כְּלָל, "לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב" - פָּרַט, "לְכָל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם" - חָזַר וְכָלַל, כְּלָל וּפָרָט וְכָלָל - אִי אַתָּה דָּן אֶלָּא כְּעֵין הַפָּרָט, מָה הַפָּרָט מְפוֹרָשׁ לְהַבָּא, אַף כֹּל לְהַבָּא; אַהֲנֵי כְּלָלָא לְאַתּוֹיֵי אֲפִילּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן הָרָעָה וַהֲטָבָה לְהַבָּא, אַהֲנֵי פְּרָטָא לְמֵעוּטֵי אֲפִילּוּ דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הָרָעָה וַהֲטָבָה לְשֶׁעָבַר. - אֵיפּוֹךְ אָנָא! אָמַר רַבִּי יִצְחָק: דִּיּוּמָיָא דְּ"לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב", מִי שֶׁאִיסּוּרוֹ מְשׁוּם "בַּל יַחֵל דְּבָרוֹ", יָצְאָתָה זוֹ שֶׁאֵין אִיסּוּרוֹ מְשׁוּם "בַּל תְּשַׁקֵּרוּ". רַב יִצְחָק בַּר אַבְיָן אָמַר, אָמַר קְרָא: "אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם", מִי שֶׁהַשְּׁבוּעָה קוֹדֶמֶת לַבִּיטּוּי, וְלֹא שֶׁהַבִּיטּוּי קוֹדֶמֶת לַשְּׁבוּעָה, יָצָא זֶה "אֲכָלְתִּי" וְ"לֹא אֲכָלְתִּי", שֶׁהַמַּעֲשֶׂה קוֹדֵם לַשְּׁבוּעָה. תָּנוּ רַבָּנָן: "הָאָדָם בִּשְׁבוּעָה" - פָּרַט לָאָנוּס - "וְנֶעְלַם" - פָּרַט לִמְזִיד, "מֵהֶמָּה" - שֶׁנִּתְעַלְּמָה מִמֶּנּוּ שְׁבוּעָה; יָכוֹל שֶׁנִּתְעַלְּמָה מִמֶּנּוּ חֵפֶץ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בִּשְׁבוּעָה וְנֶעְלַם", עַל הֶעְלֵם שְׁבוּעָה הוּא חַיָּב, וְאֵינוֹ חַיָּב עַל הֶעְלֵם חֵפֶץ. אָמַר מַר: "הָאָדָם בִּשְׁבוּעָה" - פָּרַט לָאָנוּס. הֵיכִי דָּמֵי? דְּבָרִים בָּהֶנָּא וְרַב אַסִי כִּי הֲוֹ קָיְימִי מִקַּמֵּי דְּרַב, מָר אָמַר: אִישְׁתְּבַעְנָא? אָמַר לֵיהּ: לְבָךְ אֲנָסָךְ. "וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ" - שֶׁנִּתְעַלַּם מִמֶּנּוּ שְׁבוּעָה, יָכוֹל שֶׁנִּתְעַלַּם מִמֶּנּוּ חֵפֶץ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בִּשְׁבוּעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ", עַל הֶעְלֵם שְׁבוּעָה הוּא חַיָּב, וְאֵינוֹ חַיָּב עַל הֶעְלֵם חֵפֶץ. מֵחֲכִי עֲלֵיהּ בְּמַעֲרָבָא: בְּשִׁלְמָא שְׁבוּעָה מַשְׂכַּחַתְּ לָהּ בְּלָא חֵפֶץ, כְּגוֹן דַּאֲמַר: "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל פַּת חִטִּין" וּכְסָבוּר שֶׁל שְׂעוֹרִים קָאָמַר, דִּשְׁבוּעָתֵיהּ דִּכְיר לֵיהּ, חֵפֶץ אִינַשִׁי. בֵּיוָן דַּאֲמַר: "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל פַּת חִטִּין" וּכְסָבוּר שֶׁל שְׂעוֹרִים קָאָמַר, דִּשְׁבוּעָתֵיהּ דִּכְיר לֵיהּ, חֵפֶץ אִינַשִׁי. בֵּיוָן דְּחֵפֶץ אִינַשִׁי. לְהוֹ הֵיכִי הֶעְלֵם שְׁבוּעָה? אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֲלֶעָזָר: דָּא וְדָא אַחַת הִיא. מַתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף: אִלְמָא חֵפֶץ בְּלֹא שְׁבוּעָה לָא מַשְׂכַּחַתְּ לָהּ? וְהָא מַשְׂכַּחַתְּ לָהּ כְּגוֹן דַּאֲמַר: "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל פַּת חִטִּין", וְהוֹשִׁיט יָדוֹ לָפֵל לִיטוֹל פַּת שְׂעוֹרִין וְעָלְתָה בְּיָדוֹ שֶׁל חִטִּין, וּכְסָבוּר שְׂעוֹרִים הִיא וַאֲכָלָהּ, דִּשְׁבוּעָתֵיהּ דִּכְיר לֵיהּ, חֵפֶץ הוּא דְּלֹא יָדַע לֵיהּ! אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: כְּלוּם מְחַיְּבַתְּ לֵיהּ קָרְבָּן אֶלָּא אַמַּאי דְּהָפֵיס בֵּידֵיהּ, הֶעְלֵם שְׁבוּעָה הוּא! לִישָׁנָא אַחֲרִינָא, אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף: סוֹף סוֹף קָרְבָּן דְּקָא מַיְיתֵי עֲלֵיהּ דְּהַאי פַּת מִיהַת הֶעְלֵם שְׁבוּעָה הוּא! וְרַב יוֹסֵף אָמַר לָךְ: בֵּיוָן דְּכִי יָדַע לֵיהּ דְּחִטִּין הוּא פָּרִישׁ מִינֵּיהּ - הֶעְלֵם חֵפֶץ הוּא. בְּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן: הֶעְלֵם שְׁבוּעָה קָא פָּרִישׁ מִשְּׁבוּעָה אֶלָּא מִשּׁוּם חֵפֶץ, כְּלוּם פָּרִישׁ מֵחֵפֶץ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּעָה? אֶלָּא לָא שָׁנֵא. בְּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן:

ואי דלא ידע אנוס הוא – תימה: אדקשיא ליה אברייתא תקשה ליה אמתניתין דפרק "שבועת העדות" (שבועות ל, א), דתנן: על שגגתו עם זדון העדות! ויש לומר: דשמא פשיטא ליה להתלמוד בשבועת העדות דשגגת קרבן שמה שגגה, דאפילו מזיד חייב בו. אבל שבועת ביטוי סלקא דעתך דלא שמה שגגה, דכיון דלא מיחייב אמזיד בעינן שגגה מעלייתא. והא דפשיטא ליה לקמן בשבועת העדות דאנוס פטור, נראה דפשיטא ליה משבועת ביטוי דאף על גב דכתיב ביה "ונעלם" פטר ביה אנוס, כל שכן שבועת העדות דלא כתב ביה "ונעלם" דפטור.

אפילו תימא רבנן כו' – בריש פרק "כלל גדול" (שבת סט, ב) גבי הא דאמר אביי: הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה. ופריך מהא דתניא: איזהו שגגת שבועת ביטוי לשעבר, דאמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו. והיה שם בספרים: מניין? אלימא מנובנז, השתא בכל התורה כולה דלאו דחידוש הוא אמר מנובנז דשגגת קרבן שמה שגגה, הכא דחידוש הוא לא כל שכן? אלא לאו רבנן, ועד כאן לא פליגי רבנן עליה דמנובנז אלא בכל התורה כולה, דלאו חידוש הוא, אבל הכא דחידוש הוא לא. תיובתא דאביי תיובתא. ורש"י אינו גורס גירסא זו כי קשה לו: והא לא אתיא ברייתא לאשמועינן דשגגת קרבן שמה שגגה, אלא לאשמועינן היכי אשכחן שגגת שבועת ביטוי לשעבר. ובשמעתא דחזקי רבי אליעזר ממגנצ"א לפירושו, דמאן דאי תנא דפליג עליה דמנובנז דקאמר: היכי דמי כו'. וגרס הקונטרס: הא מני מנובנז היא, ופירש: אבל לרבנן לית להו שבועת ביטוי לשעבר. והקשה הרב רבי אליעזר ממגנצ"א לפירושו, דמאן דאי תנא דפליג עליה דמנובנז דקאמר: היכי דמי כו'. לגרס הקונטרס: הא מני מנובנז היא. ופירש: אבל לרבנן לית להו שבועת ביטוי לשעבר. והקשה הרב רבי אליעזר ממגנצ"א בן מאיר דהכי פירושה: הא מני מנובנז היא, אבל לרבנן משכחת לה בענין אחר, כגון דאמר "יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם יש בה לאו או לא", וסבור שיש בה עשה. וקשיא לרבינו תם: דהכא בשמעתין מסקינן דאפילו לרבנן שגגת קרבן שמה שגגה! ויש לומר: דלית ליה דאביי, ולאביי משכחת להו לרבנן בדפרישית. ולפי זה תתיישב נמי גירסא ראשונה, דהשתא משמע דברייתא אתיא לאשמועינן דשגגת קרבן שמה שגגה, מדלא נקט "איני יודע אם יש בה לאו אם לא". **מצמצם** – פירש בקונטרס: שאפילו היה זכור היה אובלה. וקשה: דאם כן למה נקט מצטער? ונראה לפרש: דמצטער על מה שאינו שוכח, שהיה רוצונו שישכח כדי שיאכל. אבל במזיד לא היה אובל. ופשיטא דלאו היינו טעמיה, כיון שברצונו היה שוכח כדי שיאכל. **צריך** שיזציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים – נראה דמפשטא דקרא קדריש, ולא משום דאייתר להכי. מדפריך בסמוך: וניגמר מיניה. וקאמר נמי: משום דהוה תרומה וקדשים שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין. והשתא אם כן למה ליה קרא בשבועת ביטוי "לבטא בשפתים"? אלא אינו מיותר לכך. **אלא** לשמואל קשיא – ואם תאמר: דרשמואל נמי יפרש הכי, ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו! ויש לומר: שהאמורא יש לו לפרש דבריו יותר. **גמר** בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם מנין – השתא משמע דמקרא קדריש הא דלא מיחסר אלא בפת חטין, דאזלינן בתר דברים שבלב בשאין הפה מכוחש. והא דקאמר שמואל צריך להוציא בשפתיו, היינו שצריך להזכיר "פת", אבל "חטין" אין צריך להזכיר. ותימה: דבפרק "ארבעה נדרים" (נדרים כז, ב) תנן: נודרין להרגים ולחרמים ולמוכסין שהן של תרומה כו' ושל בית המלך כו'. ומפרש בגמרא דאמר "אסרו כל פירות שבעולם עליי אם אינן של בית המלך", ומסיק שאומר בלבו "היום" ומוציא בשפתיו סתם. ואף על גב דסביר לן דברים שבלב אינן דברים לגבי אונסין, אפשר משמע דלא שרי אלא במקום אונס ואף על פי שאומר בלבו "היום", וחכא נמי ליתסר אף על פי שאומר בלבו "חטין"! ויש לומר: דהתם איירי בעם הארץ, דלא התירו לו אלא גבי אונסין כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים, אבל לתלמיד חכם שרי אפילו שלא במקום אונס. וכן מוכח דסעמא דהוי משום לפתו אדם מהימנינן ליה במה דקאמר שדיה בלבו "היום", דקאמר "לגבי אונסין אפשר משמע", אפשר שהיה כדבריו שהיה בלבו "היום". וחכי נמי אשכחן בפרק שני דנדרים (כ, א) דמפליג בין תלמיד חכם לעם הארץ, גבי נדר בחרם ואמר "לא נדרתי אלא בחרמו של יס". ואי הוה אמרינן דגבי אונסא אפילו מדירו על דעתו שרי – הוה אתי שפיר, דבלא אונס אסור אפילו אומר בלבו, כדמשמע בסוף פירקין (כט, א) גבי משה שהתשבירע את ישראל על דעת הקדוש ברוך הוא ועל דעתו. ועוד נראה, דהכא דסתם פת הוי דחטין – להכי שרי אפילו שלא במקום אונס. ואם תאמר: בההיא דריש מסכת נזיר (ב, ב) דתנן: האומר "אהא" הרי זה נזיר. ופריך בגמרא: דלמא "אוהא בתענית" קאמר! ומוקי שמואל בגון שהיה נזיר עובר לפניו. ופריך: דלמא לפטרו מקרבנותיו קאמר! ומשני: דאמר בלבו. והשתא, כיון דגמר בלבו להיות נזיר למה לי נזיר עובר לפניו? הא הכא לא בעינן פת חטין עובר לפניו! ויש לומר: דהתם במאי דקאמר "אהא" לא משמע בלל לשון נזירות אם אין הנזיר עובר לפניו, והוי כאילו גמר בלבו להיות נזיר ולא הוציא כלום בשפתיו. אבל הכא סתם "פת" הוי דחטין. **שאני** התם דבתיב וכל נדיב לב – משמע דהכא מודה שמואל דאין צריך להוציא בשפתיו. והא דאמר בסוף פרק קמא דחגיגה (י, א): דיתר נדרים פורחים באויר, דקאמר רבי יצחק בגמרא: יש להם על מה שיסמכו דכתיב "וכל נדיב לב", ודהיי: דלמא לאפוקי מדשמואל – לאו משום דלית ליה לשמואל, אלא כלומר דלא סבירא ליה הכא כדשמואל.

משום דהוו תרומה וקדשים כו' – גבי קדשים כתיב שהביאו בעזרה (דברי הימים ב כט) "כל נדיב לב עולות", וגבי תרומה כתיב (במדבר יח) "נתשב לכם כתרומתכם" שניטלה במחשבה. ואף על גב דתרומה חול אצל קדשים כדאמר בריש "האיש מקדש" (קדושין מא, ב) ולא ילפינן מקדשים, מכל מקום קדשים נילפו מיניה, הלכך הוו שני כתובים הבאים כאחד. ובקונטרס פירש דתרומה היינו תרומת המשכן, דכתיב "וכל נדיב לב הביאו".

לקיים

איזו היא שגגת [שבועת] ביטוי לשעבר – כיון דבעינן "אדם כשבועתו", היכי משכחת לה שוגג? **אי דידע** – בשעת שבועה שהוא נשבע לשקר. **מזיד הוא** – וקרא כתב "ונעלם". בשלמא להבא משכחת לה, שבשעת שבועה דעתו מיושבת עליו ולאחר זמן נתעלמה ממנו שבועה. כמונבז – במסכת שבת בפרק "כלל גדול". הכי גרסינן: דבכל התורה לא אשכחן לאו דמייתי קרבן בלא כרת. **לישרי ליה מר** – וכיון דאי אתא לקמן שרינן ליה לכתחלה, כי אביל ליה בהעלם שבועה לא עבר על שבועתו. **מצטער** – ברעב, ואי נמי לא נעלמה ממנו היה אוכלה, ואכלה בשוגג בהעלם שבועה. **לא שב מידיעתו כו'** – והאי נמי לא שב מידיעתו הוא. **צריך שיוציא** – ואם לא הוציאה בשפתיו אינה שבועה. **ולא שנמר בלבו להוציא** – שלא נתכוין שתהא שבועה עד שיוציאנה בשפתיו. **גמר בלבו פתם** – שתהא שבועה גמורה בלבו, מנין כו'. **מוצא שפתיו** – גבי נודר להביא קרבן כתיב. **תרומה וקדשים** – תרומת מלאכת המשכן כתיב בה "כל נדיב לב הביאו" וגו', וגבי קדשים כתיב בחזקיהו בספר דברי הימים (ב כט) "וכל נדיב לב עולות".

משנה

**אֵיזוֹ הִיא שִׁגְגַת שְׁבוּעַת בִּיטּוּי לְשֶׁעָבָר? אִי דְיָדַע - מֵזִיד הוּא, אִי דְּלָא יָדַע - אָנוּס הוּא! אָמַר לֵיהּ, בְּאוֹמֵר: יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁשְּׁבוּעָה זוֹ אֲסוּרָה, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חַיָּבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן אוֹ לָאו. - כְּמַאן? כְּמוֹנוּבַּז, דְּאָמַר: שִׁגְגַת קָרְבָּן שְׁמָהּ שִׁגְגָה? - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן; עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּמוֹנוּבַּז אֶלָּא בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, דְּלָאו חִידּוּשׁ הוּא, אֲבָל הָכָא חִידּוּשׁ הוּא, כׇּל שֶׁכֵּן! אֶלָּא מַתְנִיתִין דְּמוֹנוּבַּז מִנַּיִן? - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן מוֹדוּ. בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּינָא מֶרְבָא: נִשְׁבַּע עַל כְּפָר וּמִסְתַּבֵּן עָלָיו, מַהוּ? - מִסְתַּבֵּן, לֵישְׁרֵי לֵיהּ מָר! - אֶלָּא, מְצַטֵּעַר וַאֲכָלֵהּ בִּשְׁגָגַת שְׁבוּעָה, מַאי? אָמַר לֵיהּ, תָּנֵינָא: שֶׁב מִידִיעָתוֹ! - מֵבִיא קָרְבָּן עַל שִׁגְגָתוֹ, לֹא שֶׁב מִידִיעָתוֹ! - אֵין מֵבִיא קָרְבָּן עַל שִׁגְגָתוֹ. אָמַר שְׁמוּאֵל: גָּמַר בִּלְבּוֹ צָרִיךְ שֶׁיּוֹצִיא בְּשִׂפְתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְבַטֵּא בִּשְׂפָתָיִם". מֵיתִיבִי: "בִּשְׂפָתַיִם" - וְלֹא בַּלֵּב, גָּמַר בִּלְבּוֹ מַנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְכָל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבוּעָה". - הָא גּוּפָהּ קַשְׁיָא, אָמְרְתָּ: "בִּשְׂפָתַיִם" - וְלֹא בַּלֵּב, וְהָדַר אָמְרְתָּ: גָּמַר בִּלְבּוֹ מַנַּיִן! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הָא לָא קַשְׁיָא, הָכִי קָאָמַר: "בִּשְׂפָתַיִם" - וְלֹא שֶׁגָּמַר בִּלְבּוֹ לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו וְלֹא הוֹצִיא; גָּמַר בִּלְבּוֹ סְתָם מַנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְכָל אֲשֶׁר יְבַטֵּא". - אֶלָּא לְשְׁמוּאֵל קַשְׁיָא! - אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, תְּרֵיץ וְאֵימָא הָכִי: "בִּשְׂפָתַיִם" - וְלֹא שֶׁגָּמַר בִּלְבּוֹ לְהוֹצִיא פַּת חִטִּין וְהוֹצִיא פַּת שְׂעוֹרִין; גָּמַר בִּלְבּוֹ לְהוֹצִיא פַּת חִטִּין וְהוֹצִיא פַּת סְתָם מַנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְכָל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם". מֵיתִיבִי: "מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תַּשְׁמוֹר וְעָשִׂיתָ", אֵין לִי אֶלָּא שֶׁהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, גָּמַר בִּלְבּוֹ מַנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כָּל נָדִיב לֵב"! - שָׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב: "כָּל נָדִיב לֵב". - וְנִיגְמַר מִינָּהּ! - מִשּׁוּם דְּהָוֵי תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין. - הֲנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר אֵין מְלַמְּדִין, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מְלַמְּדִין מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - הָווּ חוּלִּין וְקָדָשִׁים, וְחוּלִּין מְקֻדָּשִׁים לָא גְּמִרִינַן.

משנה

משנה שהיה בירן שיהא חייב – הנשבע לקיים ולא קיים. "כדברי רבי יהודה בן בתירא" גרסינן, ולא גרסינן "דברי רבי יהודה", והכי קאמר: נשבע לקיים ולא קיים פטור, שאילו לדברי רבי יהודה בן בתירא היה בדין לחייבו. **שלא עשה בה לאו כהן** – וקרא כתיב "להרע או להיטיב". **גמרא** יכול נשבע לבטל את המצוה וכו' – ותהא זו קרויה הרעה, שהוא מריע לעשות שמבטל את המצוה. **מה השבה רשות** – לקמיה מפרש לה. **יכול נשבע לקיים כו'** – ותהא זו קרויה הטבה, שהוא מטיב לקיים מצוה. **מה הרעה רשות** – לקמיה פריך: ממאי דקראי ברשות כתיב. תלמוד לומר **או להיטיב** – "או" יתירה לדרשא. **מה השבה** – לעצמו, דהיינו "אוכל". **שאינה בביטול מצוה** – בגון "אוכל ביום הכפורים" או חמץ בפסח, דהא לא קרי השבה שהרי גורם רעה לנפשו, אלא בקיום מצוה בגון "אוכל מצה בלילי פסח". אף הרעה דלא אוכל – שאינה בביטול מצוה, בגון "לא אוכל מצה", אלא בקיום מצוה בגון "לא אוכל חמץ". אם כן למה לי דכתבה הך הרעה? **השבה** היא לענין מצוה, והא כתבה! **ואקיש השבה להרעה מה הרעה** – ד"לא אוכל" – שאינה בקיום מצוה, בגון "לא אוכל חמץ בפסח" – דהיא לא הרעה מיקריא לענין מצוה. **אף השבה** – ד"אוכל" – שאינה בקיום מצוה בגון "אוכל מצה", אלא בביטול מצוה בגון "אוכל חמץ בפסח". ואם כן השבה זו הרעה היא, והא כתבה! **הכי גרסינן: אי הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה אלא מראיצטריך או לרבות השבת אחרים שמע מינה לאו בדבר מצוה כתיבי כו'** – והכי פירושה: אי הכי, בדבר הרשות נמי איכא לאקשויי כי האי גוונא: אקיש הרעה להטבה, מה הטבה "דאוכל" שאינה בדבר רע לגופו, בגון "אוכל דבר שקשה לגוף", דההיא לאו השבה מיקריא אלא דבר המהנהו. אף הרעה ד"לא אוכל" – שאין שבועה זו רעה לגופו אלא הטבה, בגון "לא אוכל דברים הקשים לגוף", ואם כן הרעה הוואי הטבה היא לו, והא כתיב ליה הטבה. ואקיש הטבה להרעה, מה הרעה ד"לא אוכל" לא נשבע על דבר הקשה, דההיא לאו הרעה מיקריא אלא בדבר הטוב לגוף נשבע שלא יאכלנו, אף הטבה ד"אוכל" – בגון שנשבע בדבר הרע לו, שתהא שבועה רעה לו. אם כן הטבה גופה הרעה היא. **השתא הרעת אחרים** – דהויא ביטול מצוה איתרבאי, הטבת אחרים דקרום מצוה היא מיבעיא? **והאי או מיבעי ליה להלכ** – דאי כתיב "להרע ולהיטיב" הוה אמינא עד דמשתבע אתרוייהו. **אבי קלל אמו קלל** – בראש המקרא סמך קללה לאביו, ובסופו סמך קללה לאמו. **ומשמע אחד בפני עצמו** – ורבויא דסיפיה דקרא מיבעי ליה לרבות מקלל לאחד מיתה, והכי מפרש לה בסנהדרין. ומשני:

משנה נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה, וְלֹא בִיטֵּל - פָּטוּר. לְקַיֵּם, וְלֹא קִיֵּם - פָּטוּר. שֶׁהָיָה בְּדִין שֶׁיְּהֵא חַיָּב, כְּדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה; אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה: מָה אִם הָרָאשׁוֹת שֶׁאֵינוֹ מוֹשְׁבָּע עֲלֵיהֶן מֵהֶן סְנֵי - הֲרֵי הוּא חַיָּב עֲלֵיהֶן, מִצְוָה שֶׁהוּא מוּשְׁבָּע עֲלֶיהָ מֵהֶן סְנֵי - אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא חַיָּב עֲלֶיהָ? אָמְרוּ לוֹ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּשִׁבוּעַת הָרָאשׁוֹת - שֶׁכֵּן עָשָׂה בָּהּ לָאו כֹּהֵן, תֹּאמַר בְּשִׁבוּעַת מִצְוָה - שֶׁלֹּא עָשָׂה בָּהּ לָאו כֹּהֵן, שֶׁאִם נִשְׁבַּע לְבַטֵּל וְלֹא בִיטֵּל - פָּטוּר. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנָן: יָכוֹל נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה וְלֹא בִיטֵּל יְהֵא חַיָּב? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב", מַה הַטָּבָה רְשׁוּת - אַף הָרָעָה רְשׁוּת, אוֹצִיא נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה וְלֹא בִיטֵּל, שֶׁהוּא פָּטוּר. יָכוֹל נִשְׁבַּע לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה וְלֹא קִיֵּם, שֶׁיְּהֵא חַיָּב? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב", מַה הַטָּבָה רְשׁוּת - אַף הָרָעָה רְשׁוּת, אוֹצִיא נִשְׁבַּע לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה וְלֹא קִיֵּם, שֶׁהוּא פָּטוּר. יָכוֹל נִשְׁבַּע לְהָרַע לְעַצְמוֹ וְלֹא הָרַע, יְכוֹל יְהֵא פָּטוּר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב", מַה הַטָּבָה רְשׁוּת - אַף הָרָעָה רְשׁוּת, אֲבִיא נִשְׁבַּע לְהָרַע לְעַצְמוֹ וְלֹא הָרַע, שֶׁהַרְשׁוּת בְּיָדוֹ. יָכוֹל נִשְׁבַּע לְהָרַע לַאֲחֵרִים וְלֹא הָרַע, שֶׁיְּהֵא חַיָּב? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב", מַה הַטָּבָה רְשׁוּת - אַף הָרָעָה רְשׁוּת, אוֹצִיא נִשְׁבַּע לְהָרַע לַאֲחֵרִים וְלֹא הָרַע, שֶׁאֵין הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ; מַגִּין לְרַבּוֹת הַטָּבַת אֲחֵרִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אוֹ לְהֵיטִיב". וְאֵיזוֹ הִיא הָרָעַת אֲחֵרִים? "אַבָּה אֶת פְּלוֹנִי וְאֶפְצַע אֶת מוֹחוֹ". וּמִמַּאי דְּקַרְאֵי בְּדִבְרֵי רְשׁוּת כְּתִיבִי? דִּלְמָא בְּדִבְרֵי מִצְוָה כְּתִיבִי! - לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דִּבְעֵינַן הַטָּבָה דִּיוּמָא דַּהֲרָעָה וַהֲרָעָה דִּיוּמָא דַּהַטָּבָה. דְּאִם אֵינוֹ הֲרָעָה לַהַטָּבָה: מַה הַטָּבָה אֵינָהּ בְּבִיטּוּל מִצְוָה, אַף הָרָעָה אֵינָהּ בְּבִיטּוּל מִצְוָה; הָרָעָה גּוּפָהּ הַטָּבָה הִיא. וְאֵקִישׁ הַטָּבָה לְהָרָעָה: מַה הָרָעָה אֵינָהּ בְּקִיּוּם מִצְוָה, אַף הַטָּבָה אֵינָהּ בְּקִיּוּם מִצְוָה; הַטָּבָה גּוּפָהּ הָרָעָה הִיא. - אִי הָכִי, בְּדָבָר הָרְשׁוּת נָמֵי לָא מַשְׁכַּחְתְּ לְהוּ? - אֶלָּא מֵרְאִיצְטְרִיךְ "אוֹ" לְרַבּוֹת הַטָּבַת אֲחֵרִים, שְׁמַע מִינָּהּ בְּדָבָר הָרְשׁוּת כְּתִיבִי. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בְּדָבָר מִצְוָה כְּתִיבִי, הָשְׁתָּא הָרַעַת אֲחֵרִים מִיבָּעְיָא? - וְהַאי "אוֹ" מִיבָּעְיָא לֵיהּ לְחַלֵּק? - לְחַלֵּק לָא צְרִיךְ קְרָא. - הָנֵיחָא לְרַבִּי יוֹנָתָן, אֶלָּא לְרַבִּי יְאוֹשִׁיָּה מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? דְּתַנְיָא: "אִישׁ אִשָּׁה יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ", יָכוֹל אֲפִילּוּ אָבִיו וְאִמּוֹ; אָבִיו וְלֹא אִמּוֹ, אִמּוֹ וְלֹא אָבִיו מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל" - אָבִיו קִלֵּל, אִמּוֹ קִלֵּל, דִּבְרֵי רַבִּי יְאוֹשִׁיָּה; רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: מְשַׁמֵּעַ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד וּמְשַׁמֵּעַ אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, עד

לקיים המצוה פטור שהיה בדין שהוא חייב דברי רבי יהודה בן בתירא – בקונטרס גורס "כדברי רבי יהודה בן בתירא", ולא גרס "דברי", משום דבמתניתין קתני פטור, ולרבי יהודה בן בתירא הוי חייב כדקתני לקמן במתניתין. ולרבינו יצחק בר אשר היה נראה לקיים גירסת הספרים, דמודה רבי יהודה בנשבע שלא לאכול בנבילה ואכל דפטור, דאין איסור חל על איסור. ולעיל (כג, ב) נמי פריך גבי נבילה: מושבע ועומד מהר סיני הוא, ומשמע דליכא מאן דפליג. ודוקא בלקיים המצות כגון לישב בסוכה או לאכול מצה מחייב רבי יהודה. וטעמא דאמר בנדרים (ח, א): מנין שנשבעין לקיים המצות, שנאמר "נשבעתי ואקיימה", והכי נמי מחייב עליה קרבן, והכי איתא בירושלמי דב"שלא אוכל בנבילה" ואכל מודה רבי יהודה דפטור, דאי תימא חייב – ליתני: לא, אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן הכי כלאו, תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן הכי כלאו. פירוש "הכי כלאו" – שאוכל נבילות כמו שלא אוכל נבילות. אלא ודאי מודה רבי יהודה בן בתירא דפטור. והשתא גרסינן "דברי רבי יהודה" שפיר, דהכל מדרבי יהודה בן בתירא. והכי פירושו: לקיים מצוה פטור, דהיינו שלא אוכל נבילות. ויש מקום שבדין חייב, בגון לישב בסוכה, דברי רבי יהודה בן בתירא. **מצוה** שמושבע עליה מהר סיני – תימה: מהאי טעמא נמי אמאי אין איסור חל על איסור? ואי משום דליפינן בפרק "כל הבשר" (חולין קיג, ב) מ"ומתו בו בי יחללוהו" פרט לזו שמחוללת ועומדת, דליפינן מינה דכוזן טמא שאכל תרומה טמאה פטור, אם כן היכי עביד קל וחומר: נימא איסור שאינו חל על איסור יוכיח!

תלמוד לומר או להיטיב – הך דרשא לא אתיא כרבי עקיבא, דלדידיה אמר לעיל (כג, א) מדדריש ביריבוי ומיעוטי, ומאי מיעט מיעט דבר מצוה.

מה הטבה רשות – פירוש: שאינה בביטול מצוה.

אביא נשבע להרע לעצמו – כולי הך בבא לא צריכא, אלא לאשמעינן דאדם רשאי לחבול בעצמו, דלפלוגתא היא בהחובל (בבא קמא צא, ב).

נשבע להרע לאחרים – הך בבא נמי לא צריכא, ומשום סיפא דבעי לרבויי הטבת אחרים נקט לה.

דלמא בדבר מצוה כתיבי – פירוש: אף בדבר מצוה. אבל אין לפרש דלמא בדבר מצוה לחוד כתיבי. מדקאמר לקמן: אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיבי מאי מיעט, ולימא למיעט דבר הרשות. אלא פשיטא ליה להתלמוד דבדבר הרשות כתיב, ד"להרע ולהיטיב" משמע נמי בהרעת הגוף ובהטבת הגוף.

דלמא בדבר מצוה כתיבי – קראי, "להרע" – בגון "לא אוכל מצה", שהיא הרעה גמורה, שמרעיב לגופו ולנפשו. "להיטיב" – כגון "אוכל מצה", שהיא הטבה גמורה, שמטיב לגופו ולנפשו.

אי הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה – תימה: דבדבר הרשות משכחת לה שפיר הרעה דומיא דהטבה הטבה דומיא דהרעה: מה הטבה שאינה בביטול מצוה ומותר לעשות, דאם לא כן לאו הטבה היא – אף הרעה שמותר לעשות, כגון "לא אוכל כבר זו". ומה הרעה שאינה בקיום מצוה שאין חובה לעשות – אף הטבה כן, כגון "אוכל כבר זו". דמה לנו להקיש לגמרי עד שיקשה הטבה גופה הרעה היא הרעה גופה הטבה היא, כיון שאנו מוצאין להשוותם. **מראיצטריך** או לרבות הטבת אחרים – תימה: אם כן למה לו לרבנן למימר במתניתין: תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן? תיפוק ליה ד"להרע"? לא מיירי בדבר מצוה מדאיצטריך "או" לרבות הטבת אחרים, ובעינן הטבה דומיא דהרעה דבדבר הרשות! ולאו פירכא היא, דנהי דקיום מצוה לא כתיב הכא מכל מקום נילף מקל וחומר.

עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו – ורבי יאשיה, הא דאיצטריך למיכתב "יחדיו" בחורש בשור ובחמור – שלא יתחייב אפילו אינם קשורים יחד, כדאמר בירושלמי דאיצטריך למעוטי קושר אחוריו הקרון, וגם בלבישת צמר ופשתים איצטריך, שלא לאסור אפילו אינן תכופין, כגון שני מלבושים אחד של צמר ואחד של פשתים.

אלא אי אמרת בדבר מצוה מאי מיעט – ואם תאמר: אימא למיעט לשנות את הידוע, ומילתא דליכא בלהבא לשמואל, ומילתא דליכא בלאו הכי אליבא דרבי? ויש לומר: דשקולים הן כדפרישית לעיל, ואי מרבינן האי מרבינן האי, ועוד, אם כן ליכתוב "לעשות ושלא לעשות", ולא בלשון הרעה השטוה.

הא תו למה לי? חייבא הוא דליכא – זו היא גירסת הקונטרס. ודייק מדתנן במתניתין תלת זימני "שלא אוכל שלא אוכלנה [שלא אוכלנה]". ואין נראה, דבפרק שני דנדרים (יז, א) תנן: "שבועה שלא אוכל", ["שבועה] שלא אוכל" אינו חייב אלא אחת, ולא קתני התם תלתא זימנין, ואפילו הכי דייק כרבא התם בגמרא (יח, א) ממתניתין, מדלא קתני "חייב אחת" ומדלא קתני "אינו אלא אחת", וקתני "אינו חייב אלא אחת" – רווחא הוא דלית ליה, הא כי מיתשלי על חברתה חיילא. לכך נראה בספרים דלא גרסי במתניתין דהכא תלת זימנין, ולא גרסינן "הא תו למה לי". אלא הכי גרסינן: חיובא [הוא] דליכא בו. ודייק מדקתני "אינו חייב אלא אחת" בדנדרים. ואף על גב דהכא לא מצי למיתני "אלא אחת", דאיצטריך למיתני "חייב" לאשמעינן: הא "שלא אוכלנה" והדר "שלא אוכל" חייב שתים, מכל מקום דייק שפיר מדלא קתני "חייב אחת". **הכי** השתא התם איתא לשניה בו' – בפרק שני דנדרים (יח, א) לא מסיק הכי, אלא דחי: התם בגון שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת, ונראה, דהתם סלקא דעתיה לפשוט דמירי בגון דאמר "הריני נזיר היום הריני נזיר היום", וסבירא ליה כרב הונא דאמר התם לעיל דאין נזירות חלה על נזירות, ומייתי סייעתא שפיר דהוי השתא דומיא דשבועות. ודחי: בגון שקבל עליו שתי נזירות בבת אחת, ולא דמי לשבועה, דהכא בנזירות אין אדם תרוייהו להתחייב למנות שתי נזירות זו אחר זו אפילו לא נשאל על הראשון, אבל בשמעתין בעי לאתויי סייעתא אפילו אם נאמר דנזירות חלה על נזירות, או שקבל עליו שתי נזירות בבת אחת, כיון שאותו מנין מנה לשם ראשונה איך תעלה לו לשניה בראשונה, אי לאו משום דאמר אי משכחת שניה רווחא חיילא, והוא הדין גבי שבועה. ומשני דהא לא דמי, דהתם איתא לשניה דכי סליק מראשונה חיילא שניה, הכא מי איתא לשבועה בלל? ונראה דהתם כי פריך לרב הונא דאמר: דאין נזירות חלה על נזירות, מהך דמי שנדר שתי נזירות, ומשני: בגון שקיבל שתי נזירות בבת אחת, הוה מצי לשנויי: אף על גב דאין נזירות חלה על נזירות מכל מקום אי משכחת רווחא חיילא, כדרבא. אלא התלמוד משני לפי מה שהמקשה לא אסיק אדעתיה ההיא דרבא. הקשה רבינו יצחק ברבי מאיר: בשקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת ונשאל על אחת מהן, אמאי לא נשתרי בשניה? מאי שנא מהא דתנן (נדרים סו, א): "קונם שאיני נהנה לכולכם" דאוסר את כולם? ונראה דיש לחלק, דהכא בין דסליק למנין שתי נזירות בקיבל כל אחד בפני עצמה דמי.

אם נשתייר הימנו בזית נשאל עליה – נראה דכי לא שייר אלא פחות מכזית – דחייב עליה אף על גב דאמר "שלא אוכלנה", דכי משתבע על הכבר אין דעתו שלא ישייר פחות מכזית, דאין לך אדם שיאכל כבר שלם שלא יהו מעט פירורין נשרים ממנו. דאי מפטר עד שיאכל גם אותו פחות מכזית, אמאי קאמר בסמוך דלא חשיב לאיתשולי עליה? מאי שנא מ"שבועה שלא אוכל כל שהוא", דהתם פשיטא שיכול לישאל!

ומשני: רבי יאשיה דלא מייתר ליה "או", נפקא ליה דקראי לאו במצוה איירי, דסבר לה כרבי עקיבא דדריש רבויי ומיעוטי כו' מאי מיעט? אין לך דבר הראוי למעט כנשבע לבטל את המצוה, ואם תזיד – כל שכן כל שאר שבועות. אלא ודאי ביטול מצוה אימעוט. וקיום מצוה ממעיט מדליתיה בלאו הכי. **איתיה בלא איטיב** – לאחרים, כגון מתנה לעשיר. הכי גרסינן: הבא מי איתא בלא אקיים. **משנה** **הכי** גרסינן: **שבועה שלא אוכל כבר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה** – לקמיה מפרש למה לי דנקט שבועה שלישית. **אינו חייב אלא אחת** – שאין שבועה חלה על שבועה. **גמרא** למה לי למיתני שלא אוכל שלא אוכלנה – למינקט תרי לישני? ליתני "[שבועה] שלא אוכל, שבועה שלא אוכל"! **אכל אמר שבועה שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל** – ואבלה כולה – חייב שתים, דחיילא לה שבועה שניה. (ואילו) [דאילו] "שלא אוכלנה" – כולה משמע, אבל מקצתה לא אסר עליה, וכי הדר אשתבע "שלא אוכל" אוסר עצמו בבזית ממנה. וכי אבל בזית קמא חייב משום שבועה שניה, וכי נמור ואבלה חייב משום שבועה ראשונה. אבל האומר תחלה "שבועה שלא אוכל" אוסר עצמו בבזית ממנה. הלכך שניה לא חיילא, דבכלל ראשונה היא, דבין דאיתסר בבזית ראשון שוב לא יאבל כלום ממנה, כל שכן כולה. **בדרבא** – דאמר: "אוכלנה" משמע כולה, אבל "לא אוכל" אסר עצמו בכדי אכילה. הכי גרסינן: הא תו למה לי הא קא משמע לן חיובא הוא דליכא הא שבועה איהא וכי משכחא רווחא חיילא בדרבא דאמר רבא שאם נשאל כו'. הא תו למה לי – שבועה שלישית למה לי? משבועה שניה אשמועינן דאין שבועה חלה על השבועה! **הא קא משמע לן** כו' – להכי נקט למינקא, דאשמועינן: חיובא הוא דליכא שבועות אחרונות, הא שבועות הם ולא יצאו לבטלה, ואם ימצאו מקום יחולו. והיכי דמי? בדרבא. שאם נשאל לחכם גם הראשונה עלתה שניה תחתיה ונאסר בכבר משום שבועה שניה, וכן אם נשאל על השתים חלה על השלישית. לפי שהחכם עוקר הנדר מעיקרו, שהרי פותח לו בדרכה והוי כמי שלא נדר, וחלה השניה למפרע. שהראשונה היתה מעכבתה מלחול, ואינה לראשונה הואיל ונשאל עליה. **שתי נזירות** – סתם נזירות שלשים יום. **והפריש קרבן** – לתגלחתו, ונשאל לחכם על הראשונה – עלתה לו שניה במנין שמנה לשם ראשונה, ואינו צריך לשמור עוד נזירות שניה, והקרבן שהפריש מביא עליה, כדמפרש טעמא לקמן: מי גרם לשניה שלא תחול תחלה להיות מנין הראשון שלה – ראשונה היתה מעכבתה, והרי אינה לראשונה, שסילקה ועקרה בשאלה זו, ונמצא המנין למפרע של שניה. הכי נמי גבי שבועות, מי הוא גורם לשניה שלא תחול – ראשונה היתה גורמת לה, והרי אינה, שעקרה בשאלה, ונמצאת שניה חלה למפרע. **הכי השתא התם** – נודר שתי נזירות, נזירות מיהא איתא. אפילו לא נשאל על הראשונה לא יצתה נזירות שניה מפיו לבטלה, דהא כי מני לראשונה בעי למימני לשניה, וכיון דדבר העומד להזיות הוא בשימצא מקום, הרי מצא מקום למפרע על ידי שאילה לחול מיום ראשון, לפיכך מנין עולה לה. **הכא** – גבי שבועות, אי לאו שאלה מי הוה קיימא שניה לחול כלל? הכא איכא למימר כשיצתה שניה מפיו יצתה לבטלה ולא לחול עד עולמית, ואף כשיבא המקום, שהרי כבר בטלה. **נשאל עליה** – והוחר לו זית הנשאר, ובאכילתו לא עבר.

אפילו כל שהוא – שיור נמי מעבד, שלא עבר על שבועתו וראוי לשאילה. מינו דמחניא **שאלה בו'** – דהא כי אביליה לבזיה קמא עדיין לו זיתים שבה אסורין עליו ומחניא להו שאלה, וביון דנשאל וקיימא לן חכם עוקר נדר מעיקרו ואשתכח דלא הויא שם שבועה כלל, הלכך בזית קמא אשתכח דלא באיסורא אביליה. **ואחר כך נשאל על הראשונה** – אלמא אף על גב דאזלא לה כולה נשאל עליה.

שלא נלח – פתח אהל מועד את ראש נזרו כדכתיב. **דרבי אליעזר** – במסכת נזירות (סג, א), **תגלחת מעכבא** – לשתות יין וליטמא למתים, הלכך הוי שיור. **אמר רב אשי נזירות קא רמית בו'** – לעולם משעבר על שבועתו לא חזיא לשיאילה ולא מהניא לה שאלה. ודקשיא לך נזירות, לאו קושיא היא. **מי גרם לשניה שלא תחול** – כלומר, מי גרם לך לומר שהימים המנויים לא לשניה נמנו אלא לראשונה, דתימא אולא לה ראשונה, ותקשי לך – ראשונה היתה גורמת לך לומר כן. **ואינה** – והרי גלה החכם לך שחרטתו של זה חרטה ועקר את הראשונה מעיקרא, ונמצא מנין המנוי של שניה נמנה, ובולה ראשונה אבתי הוה קיימא כשנשאל. אבל כבר שנשבע עליה ואבלה, על כרחך עבר לה שבועתו ושוב אין לה שאלה. הכי גרסינן: אמימר אמר אפילו אבלה כולה נשאל עליה דאי בשוגג מחוסר קרבן ואי במזיד מחוסר מלקות אבל בפתוחו על העמוד לא. **מחוסר קרבן** – וקרבן הוה ליה שיור, וכן מלקות למזיד. אבל בפתוחו ללקות שוב אין שיור, שהרי הוא כאילו לוקה כבר, כדשמואל. **התם רין** – ונתבזה במנוסה זה, ואיכא "נקלה אחיך", כיון שנקלה הרי הוא אחיך (מכות כג, א). **אמר רבא שבועה שלא אוכל כבר זו אם אוכל זו** – נמצאת האחת איסור והאחת תנאי, דאי שנשבע עליה הוי איסור וזו שיתלה בה הוי תנאי. ואשמועינן רבא דכל שבועה שנשבע על תנאי ותלה דבר בחבירו – אין איסור השבועה חל עליו בשעת שבועה אלא בשעת מעשה הראשון. הלכך ההיא שעתא שעת שבועה היא, ואם באותה שעה שבועתו קרינן ביה "האדם לבזבז" וחלה עליו שבועה להתחייב קרבן על השוגג, בין שאכל התנאי הראשון בין שאכל התנאי האחרון להתחייב קרבן על השוגג, ובלבד שתהא שגגה באכילת איסור – זה הפירוש מגומגם, דבאכילת איסור ראשון לא משכחת חיוב קרבן, דאי אכלו בשוגג – לא קרינא ביה "האדם בשבועה" ולא חלה עליו שבועה, ואי אכלו במזיד – הא בעינן שגגה באכילת האיסור לפירוש הקונטרס. ואי אפשר ליישבו אלא בדוחק, דמשכחת לה כגון שבשעה שאוכל איסור ראשון לא שכח שבועתו, והוי "האדם בשבועה", אבל בשוגג הוא, שאינו יודע שזה הכבר שנשבע עליו. ואף על פי שמותר לאוכלו חשוב שגגה, הואיל ובראשונו לא היה אוכלו, לפי שמתאחה לאכול של תנאי, או בשום ענין שצריך לאוכלו, כגון שנשבע לאוכלו או שמסתכן עליו. וכל זה דוחק. ומה שפירש נמי בסמוך גבי אבל את ראשון בו': האי דנקט אבילת התנאי בריישא לאו משום דאי עביד איפכא לא חייליא דדאי חייליא ומתחייבי למפרע – אינו רוצה לומר איפכא מבבא דקאי בה, דהיינו שאכל איסור תחלה בשוגג ממש, ששכח שבועתו, דאם כן לא חייליא כלל, דלא הוי "האדם בשבועה", ולא בעי נמי למימר שאכל איסור במזיד לגמרי תחלה, דאין כאן שגגת בשעת אבילת איסור. ואין נראה לי כלל שהיה הקונטרס רוצה לומר דמתחייב למפרע מלקות, דאין סברא שיתחייב מלקות כיון שאחר כך אכל התנאי בשוגג. ועוד, דלפירוש רבינו תם אדרבה חייב קרבן באכל איסור תחלה במזיד ותנאי בשוגג. אלא רוצה לומר דכשעבר אכילת התנאי הוי חייליא דאיכא בה, דהיינו שאכל איסור תחלה בשוגג – חייב, דלא בעינן שגגה באכילת האיסור, אלא שישגוג בשעה שעובר על השבועה. וצריך לדחוק לפירושו הא דקאמר: זו השבועה, אבל אינו יודע שזהו הכבר שנשבע עליו. ושוב מצאתי בתוספות רבינו אלחנן שכתב שהסופרים טעו, וכך ראוי להיות: לאו משום דאי עביד איפכא חייליא, דוודאי לא חייליא, שכמו שזוכת אינה חלה ופטור אף אותה אינה חלה. וכן כתוב בפירושים אחרים מרש"י. ועל מה שפירש בקונטרס "בין שאכל איסור ראשון" כתוב שלא היה יכול לדחקן. ועוד דוחק לפירוש הקונטרס, דגבי שגגת עצמה וזדון חברתה בסמוך צריך לפרש ד"חייב" לא קאי אלא אשניה, ומשמע דקאי אתרוייהו. ונראה לפרש: דלא מיפטר משום "אדם בשבועה" אלא על התנאי לחודיה כשאוכלו בשוגג, בין בתחלה בין בסוף. אבל על האיסור לא חיישינן, דבשעת אכילת התנאי הוא דחייליא השבועה עליה, הלכך בעינן שלא יהא אנוס בה. ואותה של תנאי קרי ראשונה כדפירש בקונטרס. והא דקאמר: ראשונה בשוגג ושניה במזיד פטור – לאו דוקא נקט הכי, דהוא הדין שניה במזיד תחלה כדפרישית, דלא חייליא שבועה עליה כלל כיון שאכל של תנאי בשוגג. והא דקאמר נמי: ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב – לאו דוקא ראשונה במזיד תחלה, דהוא הדין שניה בשוגג תחלה ואחר כך ראשונה במזיד. ובלבד שלא יהא זכור בשעה שאכל הראשונה במזיד שכבר אכל השניה, שאם היה זכור אם כן לאו שב מידיעתו הוא, שהרי במזיד הביא עצמו לידי איסור. אי נמי, אפילו זכור חשיב שב מידיעתו הוא, דחמיר ליה לאיניש טפי אבילת האיסור מן התנאי, כדאמר בריש פרק שני דנדרים (טו, א): כי לא זהיר בתנאי אבל באיסוריה מיזהר. וכפי השיטה זו יש לפרש הסוגיא. ובן משמע מתוך פירוש רבינו תם דחיילות השבועה תלוי באבילת התנאי, אלא דקרי לאיסור ראשונה, וגרס איפכא: ראשונה בשוגג ושניה במזיד חייב, ראשונה במזיד ושניה בשוגג פטור. וקרי לאיסור ראשונה לפי שמזכירה תחלה "לא אוכל זו אם אוכל זו". והא דנקט שתיהן בשוגג – לא איצטריך, אלא משום דבעי למיתני שתיהן במזיד. והא דנקט לבסוף "אבליה לתנאיה והדר אבליה לאיסוריה", ותחלה נקט בלשון ראשונה ושניה – לא דק בלישניה. ודוחק הוא לומר דמפרש לפירוש הקונטרס, דבאבילת מעשה הראשון תלוי חיילות השבועה, ובין של תנאי ובין של איסור אם אוכלה תחלה בשוגג לא קרינא ביה "האדם בשבועה". אלא שמפרש רבינו תם דאותה שאוכל תחלה קרי ראשון, בין של תנאי בין של איסור, ושל בסוף קרי שניה. והשתא אתי שפיר דא דצריך לפרש "אבליה לאיסור והדר אבליה לתנאי". ובשאכל תחלה במזיד האיסור ואחר כך התנאי בשוגג – חייב, דלא בעינן שגגה באבילת האיסור, אלא שישגוג בשעה שעובר על השבועה. וצריך לדחוק לפירושו הא דקאמר: זו השבועה

כשם שנדרי שגגות מותרים כן שבועות כו' – תימה: דתלי כתיבא בדלא כתיבא, שבועה כתיבא מדדרשינן לעיל (כו, א): "האדם בשבועה" פרט לאונס! ויש לומר: משום דהתיא נדרי שגגות משנה היא בפרק "ארבעה נדרים" (כה, ב), אבל גבי שבועה לא תנן בשום דוכתא. ואם תאמר: בנדרים (שם) דקאמר: שבועות שגגות היכי דמי כדרב כהנא ורב אסי, אמאי לא מפרש דומיא דתנן גבי נדר, בגון דאמר "שבועה שלא אוכל פירות הללו אם אבלתי" ונזכר שאבל, או "אם אוכל" ושכח ואכל? ועוד, דבהדיא דרב כהנא ורב אסי לא שייך לשון מותרין, דכבר יצא לו שבועת שקר! ועוד תימה, דלקמן בפרק "שבועת העדות" (לא, ב) דדחיק לאשכוחי, דקאמר: לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי, אמאי לא דייק מהתיא דנדרים דשרי נדרי שגגות? דאינהו גופייהו לא ילפי אלא משבועה! ונראה, דבנדרים ודאי הוה מצי למימר שבועות שגגות דומיא דתנא גבי נדרים, אלא ניחא לאשמועינן מעשה. ורבותא, דאפילו עובר על שבועתו בשעה שמוציא שבועה מפיו פטור. והשתא לא מצי למידק מהתיא מתניתין דנדרים תנינא לדרב כהנא ורב אסי, דדלמא מתניתין דוקא כשאינו עובר על שבועתו לאלתר, דומיא דתנא גבי נדר. ואם תאמר: ונדרים היכי ילפינן משבועה? מה לשבועה שכן אין חלה על דבר מצוה כדבר הרשות! ולאו פירכא היא, כדפרישית לעיל (כה, א דבור המתחיל מה), דבענן שאין שבועה חלה על דבר מצוה, כיוצא בו בנדר אפילו בדבר הרשות אינו חל. **שבועה** שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים כו' – זו היא גירסת הקונטרס. ובספרים היה כתוב איפכא: שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים. ונראה דמחקה בקונטרס משום דקשיא ליה, דאי תאנים וענבים כל חד וחד לחודיה קאמר – לא זו ענבים חצי שיעור, ואי בשניהם בבת אחת – אין השבועה שניה חלה כלל, מידי דהוה א"תשע ועשר", דאי תאנים לא אכיל תאנים וענבים נמי לא אכיל, והוי כבר מושבע ועומד

הוּא דְּלָא אָכֵיל, הָא תֵּשַׁע מֵיהָא אָכֵיל. אָמַר אַבַּיֵי: זִימְנִין דְּמַשְׁכַּחַתְּ לָהּ לְהָא דְּעָבְדָא כִּדְרָמָר, דְּאָמַר רַבָּה: "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל תְּאֵנִים וַעֲנָבִים", וְחָזַר וְאָמַר: "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל תְּאֵנִים", ואכל

שְׁתֵּיהֶן בְּמְזִיד **אֲכֵלִיָּה לִתְנָאֵי אֲכֵלִיָּה וְהֶדֵר אֲכֵלִיָּה לְאִיסּוּרֵיהּ חָיֵיב** – מלקות, שהרי באכילה ראשונה זכור היה שבועתו וחלה השבועה עליו לאסור בשניה, ובשאכל שניה התרה בו התראת ודאי "אל תאכל", שהרי נשבע עליה ונאסרה. **אֲכֵלִיָּה לְאִיסּוּרֵיהּ וְהֶדֵר אֲכֵלִיָּה לְתִנְאֵיהּ פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ** – דאפליגו בהתראת ספק בפרק קמא (שבועות ג, ב). והאי נמי התראת ספק, דהתראה בשעת אכילה איסור בעינן, ואין כאן אלא התראת ספק: אל תאכלנה שמא תאכל את השניה ונמצאת עובר על זו למפרע. ואם התרו בו בשעת אכילת השניה: אל תאכל, שהרי אתה עובר על הראשונה למפרע, ואף על פי שהתראת ודאי היא – אינה התראה, שאין מלקות בא על ידי אכילה זו. **תֵּלָאן זוּ בְּזוּ** – שתיהן כדמפרש ואזיל, נמצאו שתיהן איסור ושתיהן תנאי. הבי גרסינן: אכל זו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה וזו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה פטור, זו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה וזו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה חייב, שתיהן בשוגג פטור כו'. **אכל זו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה** – זכור הוא שנשבע עליה אם יאכל חבירתה, אבל שכוח הוא שנשבע על חבירתה אם יאכל זו. והלה עליו שבועת עצמה, שאם יאכל חבירתה יתחייב על זו למפרע, אבל שבועת חבירתה לא חלה עליו, שבאכילה ראשונה היו שתי השבועות ראויות לחול, והרי שכוח הוא על שבועת חבירתה. זו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה פטור, בין מלקות שניה שהוא מזיד, בין מקרבן על ראשונה שעבר עליה שוגג למפרע בשאכל את השניה. ממלקות השניה פטור – בדפרישית, שלא חלה עליו שבועה מתחלה. ומקרבן על למפרע דראשונה פטור – שלא היתה שגגה באכילתה, ואנן שגגה באכילת איסור בעינן, ואף על פי שיש שגגה בשעובר על השבועה, דהיינו באכילת שניה – אין מתחייב עליה קרבן, שהקרבן על הראשונה בא, ואותה אכילה בהיתר היתה ולא קרינא ביה "תחטא בשגגה" (ויקרא ד). **זו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה כו' חייב** – כשאכל ראשונה היה שכוח שנשבע עליה אם יאכל חבירתה, ולגבי שבועה דידה לא קרינא ביה "האדם בשבועה". וכשאכל שניה אכלה

בשגגת עצמה, ששכח שנשבע עליה, אבל זכור הוא שנשבע על ראשונה ובאכילה שניה תלאה – חייב קרבן על השניה, שהרי חלה שבועתו עליו מתחלתה, וכשאכלה עובר על שבועתו שוגג. אבל מלקות אראשונה לא, שהרי מתחלה לא חלה עליו שבועה, הלכך לא לקי. ולא קרינא ביה אין שב מידיעתו אצל שניה לפטורו מקרבן משום עבריין לעבור על השבועה, שהרי אין מזיד זה עבירה. **שתיהן בשוגג** – ששתיהן הכברות בשגגת שתי השבועות – פטור, שהרי בשעת אכילת ראשון היו שתי השבועות ראויות לחול, ובאותה שעה שכוח היה משתיהן ולא קרינא ביה "האדם בשבועה". **אַחַת מֵהֶן חַיֶּבֶת** – דהתראת ודאי היא. **אֵי אִשְׁתְּנוּ** – והתרו באכילתה: שמא תאכל חבירתה ותתחייב על זו למפרע – התראת ספק היא זו. **אַף אֲנַן נְמֵי תְּנִינָא** – בדרבא, שהתולה שבועה בדבר אחר וקיים התנאי תחלה – צריך שיהא זכור לשבועתו באותה שעה, ואם לאו אין השבועה חלה. **נִדְרֵי שְׁגָגוֹת בְּיָצָד** – קתני רישא: ארבעה נדרים התירו חכמים: נדרי זרוזין נדרי הבאי נדרי שגגות נדרי אונסין. והתם מפרש לה. **קוֹנֵם אִם אֲבַלְתִּי כו'** – "קונם עלי דבר פלוני אם אבלתי היום" והוא סבור שלא אכל, ונזכר שאכל – אותו הנדר בטל, ומותר באותו דבר. **קוֹנֵם שֶׁאֲנִי אוֹכֵל** – "קונם עלי דבר פלוני אם אני אוכל היום", ושכח שבועתו ואכל ושתה – מותר באותו דבר. היינו דרבא, שצריך שיהא זכור לנדר בשעת קיום התנאי. ותני עלה כשם שנדרי שגגות מותרין בו' – והיינו בדרבא. ולא יתכן לפרש "קונם שאני אוכל" אלא בענין זה, שתלה דבר אחר באכילה זו, כדפרישית. דאי מפרשת "קונם שאני אוכל" – קונם עלי אכילה, ושכח ואכל ושתה, מאי מותר איכא למימר דקתני ארבעה נדרים התירו? הרי כבר עבר על נדרי שגגו! ואי מפרשת "התירו" פטורהו מן המלקות – פשיטא, מי התרה בו? והלכה שכוח היה! וכלל דבר, אין "מותר" לשון פטור. "שבועות שגגות היכי דמי" לא גרסינן, דההיא "אם אבלתי" מיפרשא בנדרים כרב כהנא ורב אסי, והך "אם אני אוכל" בהדיא היא אתיא כרבא. **עֵיפָא וְאֵבִימִי** – בני רחבה דפומבדיתא היו. **אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת** – טעה לומר שזו שבועה על שבועה. **הֲרֵי יְצָאָה שְׁבוּעָה לַשֶּׁקֶר** – משנשבע הראשונה יצאה לשקר מפיו והלכה לה, והשניה שבועה אחרת היא לעצמה. ואין לך לפטורו בשבועה לשעבר משום אין שבועה חלה על שבועה אלא בשבועה להבא, שחזר ואוסר עליו את האיסור הזה ליה נשבע לקיים את המצוה. **שֶׁלֹּא אוֹכַל תִּשַׁע וְעָשָׂר** – שתי שבועות היו, "שבועה שלא אוכל תשע תאנים" וחזר ואמר "שבועה שלא אוכל עשר תאנים", ואכל עשר תאנים בהעלם אחד, מהו? טעה לומר שאין השבועה אחרונה בכלל שבועה ראשונה ואין זו שבועה חל על שבועה. **אֲשִׁתְּבַשְׁתְּ** – דשבועה על שבועה היא, שהנשבע שלא יאכל תשע נשבע על עשר, דכל כמה דלא אכיל תשע לא אתי לכלל עשר. **אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת** – טעה לומר שבועת תשע בכלל עשר, לפי שיש בכלל עשר תשע. **הוּא תִּשַׁע מֵיהָא אָכֵיל** – ולא נאסרו עליו תשע בראשונה. וכי אכיל תשע מיחייב משום שבועה אחרונה, וכשהשלימן לעשר עבר על הראשונה. **זִימְנִין דְּמַשְׁכַּחַתְּ לָהּ דְּעָבְדָא** – ד"שבועה שלא אוכל עשר ותשע" ואכל עשר, דאינו חייב אלא אחת. **כִּדְרָמָר** – רבה. דאמר מר: "שבועה שלא אוכל תאנים וענבים יחד ביום אחד, אבל תאנים לחודייהו אוכל", וחזר ואמר "שבועה שלא אוכל תאנים", ואי הוה אוכל תאנים וענבים ביום אחד היה מיחייב תרתי, דכי אכל תאנים מיחייב אשבועה בתרא, וכי הדר משלים לה בענבים מיחייב אקמייתא.

ואכל

ואכל תאנים – בהלכה שבועה אחרונה והפריש קרבן, וחזר ואכל עגבים בהלכה שבועה ראשונה. וכיון שהפריש קרבן על התאנים, הו לא מיבעיא לאיחזויי לאיחזויי אשבועתא קמייתא. הכא נמי "שבועה שלא אוכל עשר" וחזר ואמר "שלא אוכל תשע", ואכל תשע והפריש קרבן וחזר ואכל עשירית – הויא לה עשירית חצי שיעור. **משנה** **שבועה שלא** נעידך – ביטול מצוה הוא היינו דבר שאי אפשר. ותשניה שבועת שוא – שהרי נשבע לבטל את המצוה. **גמרא** **והוא** שניכר – דתעמוד לשלשה בני אדם הוא דהוי שוא, אבל לא ניכר הויא שבועת שקר. **ורבא אמר באומר** **יאמרו כל פירות שבעולם** – בשבועה עלי אם לא ראיתי. ואסיק ליה שמא גמלא – הלעלה לו שם גמל. **בשמשבינן אותו** – גבי שבועת הדיינין תניא ליה המשביעין את המחויב שבועה בבית דין. **איסקונדרי** – תחיכות עץ קטנות שמשחקין בהן. **ואסיק להו שמא** זוזי – כינה את שמם מעות. **התם משום קניא דיבא** – לעולם בתר פומיה אזלינן. והא דאיצטריך לן למימר "לא על דעתך" – משום דבפומיה יש שבועה ברמאות, כגון דיהיב ליה קנה ונתן המעות לתוכו והפקידו אצלו ונשבע שהחזיר לו מעותיו ולאחר שבועה יחזור ויטלנו. ועובדא הוה קמיה דרבא הכי. **וכן מצינו** – דכתיב (דברים כט) "לא אתכם לבדכם", לא כשאתם סבורים כאשר בלבבכם. **לאו משום דמסקי אדעתייהו עבודה זרה** – ומסקו ליה שמא אלוה. משום דשבועה זרה **נמי איקרי אלוה** – וכי אזלת נמי בתר פומייהו קושטא מדמו לאישתבועי. **ולימא להו** קיימו תורה – וישבועים על כן! לאו משום דמסקי אדעתייהו עבירות וקרו להו תורה ומשתבעי אדעתייהו? ומשני: חדא תורה. אי הוה אמר הכי משמע חדא תורה, ואנן אית לן כתב ובעל פה. **תורת חטאת ותורת אשם** – אי אמר "קיימו תורות" הוו מסקי אדעתייהו לאישתבועי אהך תרתי דאיקרו תורות, ולא אשאר מצות. **חמורה עבודה זרה מג'** – דכתיב גבי עבודה זרה (במדבר טו) "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה". שקיולה **מצות ציצית כנגד המצות** – דכתיב (במדבר טו) "וחברתם את כל מצות ה'" גימטריא שלה שש מאות, ושמונה חוטין וחמשה קשרים הרי שלש עשרה. **ולטעמיך** – דבעית למימר דהאי דאמרינן להו "לא על דעתכם" כי היכי דלא ליסקי אדעתייהו מאי דעבו ומסקי ליה האי שמא. על דעת המקום ועל דעתו למה לי – למימר? ותיסגי ליה בחד?

אלא

ואכל תאנים וְהִפְרִישׁ קָרְבָּן, וְאָחַר כָּךְ אָכַל עֲנָבִים לְחוּדֵיהֶן, הֲוָיָא לְהוּ עֲנָבִים חֲצִי שִׁיעוּר, וְאַחֲצִי שִׁיעוּר לָא מִיחַיַּיב קָרְבָּן; הָכָא נָמֵי, כְּגוֹן דַּאֲמַר: "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל עֲשָׂר", וְחָזַר וְאָמַר "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל תֵּשַׁע", וְאָכַל תֵּשַׁע וְהִפְרִישׁ קָרְבָּן, וְאַחַר כָּךְ אָכַל עֲשִׂירִית - הֲוָיָא לָהּ עֲשִׂירִית חֲצִי שִׁיעוּר, וְאַחֲצִי שִׁיעוּר לָא מִיחַיַּיב. **משנה** אֵיזוֹ הִיא שְׁבוּעַת שָׁוְא? נִשְׁבַּע לְשַׁנּוֹת אֶת הַיְדוּעַ לָאָדָם, אָמַר עַל הָעָמוּד שֶׁל אֶבֶן שֶׁהוּא שֶׁל זָהָב, וְעַל הָאִישׁ שֶׁהוּא אִשָּׁה, וְעַל הָאִשָּׁה שֶׁהִיא אִישׁ. נִשְׁבַּע עַל דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ, "אִם לֹא רָאִיתִי נָחָשׁ בְּקוֹרַת בֵּית הַבַּד". אָמַר לָעֵדִים: "בּוֹאוּ וְהָעִידוּנִי" - "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא נְעִידֵךְ". נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה, שֶׁלֹּא עֲשׂוֹת סוּכָּה, וְשֶׁלֹּא לִיטוֹל לוּלָב, וְשֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ תְּפִילִּין. זוֹ הִיא שְׁבוּעַת שָׁוְא, שֶׁחַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת וְעַל שִׁגְגָתָהּ פָּטוּר. "שְׁבוּעָה שֶׁאוֹכַל כָּכָר זוֹ", "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַלְנָּה" - הֲרֵאשׁוֹנָה שְׁבוּעַת בִּיטּוּי, וְהַשְּׁנִיָּה שְׁבוּעַת שָׁוְא, אֲכָלָהּ - עָבַר עַל שְׁבוּעַת שָׁוְא, לֹא אֲכָלָהּ - עָבַר עַל שְׁבוּעַת בִּיטּוּי. **גמרא** אָמַר עוּלָּא: וְהוּא שֶׁנִּיכָּר לִשְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם. "נִשְׁבַּע עַל דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ, "אִם לֹא רָאִיתִי גָּמָל פּוֹרֵחַ בַּאֲוִיר"". "שְׁבוּעָה שֶׁרָאִיתִי" לָא קָאָמַר, מַאי "אִם לֹא רָאִיתִי"? אֲבָיֵי אָמַר, תְּנֵי: "שְׁבוּעָה שֶׁרָאִיתִי". רָבָא אָמַר, בְּאוֹמֵר: "יֹאמְרוּ כָּל פֵּירוֹת שֶׁבָּעוֹלָם עָלַי אִם לֹא רָאִיתִי גָּמָל פּוֹרֵחַ בַּאֲוִיר". אָמַר לֵיהּ רְבִינָא לְרַב אָשֵׁי: וְדִלְמָא הַאי גַּבְרָא צִיפּוֹרָא רַבָּא חָזֵי וַאֲסִיק לֵיהּ שְׁמָא "גַּמְלָא", וְכִי קָא מְשַׁתְּבַע - אַדַּעְתֵּיהּ דִּידֵיהּ אִישְׁתַּבַּע! וְכִי תֵּימָא, בְּתַר פּוּמֵיהּ אָזְלִינַן וְלָא אָזְלִינַן בְּתַר דַּעְתֵּיהּ - וְהָא תָּנֵינָא: כְּשֶׁמַּשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ, אוֹמְרִים לוֹ: הֱוֵי יוֹדֵעַ, שֶׁלֹּא עַל דַּעְתְּךָ אָנוּ מַשְׁבִּיעִין אוֹתְךָ, אֶלָּא עַל דַּעְתֵּנוּ וְעַל דַּעַת בֵּית דִּין; מַאי מַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן: דִּלְמָא אִיסְקְנְדְרֵי הָוֵי לֵיהּ וַאֲסִיק לְהוּ זוּזֵי, דְּכִי קָא מְשַׁתְּבַע - אַדַּעְתֵּיהּ דִּידֵיהּ קָא מְשַׁתְּבַע? - לָא, הָתָם מִשּׁוּם קְנָיָא דְּרָבָא. תָּא שְׁמַע: וְכֵן מָצִינוּ בְּשֶׁהִשְׁבִּיעַ מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל, אָמַר לָהֶן: דְּעוּ, שֶׁלֹּא עַל דַּעְתְּכֶם אֲנִי מַשְׁבִּיעַ אֶתְכֶם, אֶלָּא עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְעַל דַּעְתִּי; וְאִמַּאי? לֵימָא לְהוּ: קַיְּימוּ מַאי דַּאֲמַר אֱלֹהִים, לָאו מִשּׁוּם דְּמִסְקֵי אַדַּעְתַּיְיהוּ עֲבוֹדָה זָרָה! - לָא, מִשּׁוּם דַּעֲבוֹדָה זָרָה נַמִּי אִיקְרֵי אֱלֹהִים, דִּכְתִיב: "אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב". - וְלֵימָא לְהוּ: קַיְּימוּ תּוֹרָה! - חֲדָא תּוֹרָה. - וְלֵימָא: קַיְּימוּ שְׁתֵּי תּוֹרוֹת! - תּוֹרַת חַטָּאת, תּוֹרַת אָשָׁם. - קַיְּימוּ כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ! - עֲבוֹדָה זָרָה; דְּאָמַר מָר: חֲמוּרָה עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁכָּל הַכּוֹפֵר בָּהּ - כְּמוֹדֶה בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ. - וְלֵימָא לְהוּ: קַיְּימוּ מִצְוָה! - חֲדָא מִצְוָה. - קַיְּימוּ מִצְוֹת! - תַּרְתֵּי. - כָּל הַמִּצְוֹת כּוּלָּן! - מִצְוַת צִיצִית; דְּאָמַר מָר: שְׁקוּלָה מִצְוַת צִיצִית כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת כּוּלָּן. - וְלֵימָא לְהוּ: קַיְּימוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת! - וּלְטַעְמָיךְ, לֵימָא לְהוּ: "עַל דַּעְתִּי", "עַל דַּעַת הַמָּקוֹם" לָמָּה לִי?

אלא

וְאִמְרוּ שֶׁכֵּן הַכּוֹפֵר בָּהּ כְּמוֹדֶה בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, מִשּׁוּם דִּבְלִשּׁוֹן בְּנֵי אָדָם לֹא מִיקְרֵי "כָּל הַמִּצְוֹת" אֶלָּא צִיצִית. **ולטעמיך** עַל דַּעַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמָה לִי – דְּךָ פֵּירְכָא לָךְ לְמִסַּק בַּגְּדָרִים.

וְאֵיכָא פֵּירְכָא דְּמִסַּק הָתָם וְלֹא מִסַּק הָכָא. וְלֹא מִשְּׁנֵי נַמִּי הָתָם: כִּי הֵיכִי דְּלֹא תֵּיתֵי הֲפָרָה לְשִׁבּוּעוֹת דְּתֵיתֵי, אֶלָּא מִשְּׁנֵי: מִשּׁוּם דְּרַבִּינוּ מִילְתָא דְּלֹא טְרִיחָא נְקִט.

תוספות

שיעור – בהא אין שייך מגו, דלא דמי כלל מושבע ועומד. מיהו הוה מצי לפרושי בנשבע על חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה. אבל אי אפשר לומר כן, דהר מילתא דרבה איתא בפרק שני דנדרים (יז, ב) ומוכח בולה סוגיא כמו שכתוב בספרים ולא בגירסת הקונטרס. ומשמע נמי דאיירי בנשבע שלא יאכל שניהם מכל אחד שיעור שלם. דמפרש טעמא – מגו דחיילא שבועה אעגבים חיילא נמי אתאנים, ואי בחצי שיעור – דהא מגו שייך מגו, דלא דמי כלל מושבע ועומד. וצריך לחלק על כרחך בין זה להה"א ד"תשע ועשר", דהתם איכא איסור שבועה בכל עשר, וכל תשע שיאכל מהנך עשר קאי באיסור שבועה, אבל הכא לא היה איסור שבועה בתחלה כלל על עגבים, ושייך כאן מגו. והוא הדין נמי אי אמר "שבועה שלא אוכל תשע אלו" וחזר ואמר "שבועה שלא אוכל עשר", דחיילא שבועה שניה על ידי מגו. **אם** לא ראיתי גמל פורח – תימה: דהכא קתני "גמל פורח", ולא קתני "בעולי מצרים", ובפרק "ארבעה נדרים" (נדרים כד, ב) גבי נדר הבאי, תני "עולי מצרים" ולא קתני "גמל פורח".

באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי כו' – פירוש: בשבועה. ובפרק "ארבעה נדרים" (נדרים כד, ב) גרס ליה בהדיא.

והיינו שבועת שוא, לפי שאי אפשר לו לעמוד באיסור בכל פירות שבעולם. ואמר רבינו תם: דבנדר לא חיילא כהאי גוונא אם אסר כל פירות שבעולם עליו בקונם אם יעשה כדבר זה, כיון שאי אפשר לו לקיים, או אם אסר כל פירות שבעולם עליו בלא שום תנאי. דשבועת שוא מצינו שאסר הכתוב, אבל נדרי שוא לא מצינו. וראיה, דבפרק "ארבעה נדרים" (שם) תנן: שבועות הבאי אסורין נדרי הבאי מותרין, והיינו משום דהבאי הוי משום שוא. אבל קשיא מפרק שני דנדרים (טו, א) דפריך גבי "קונם עיני בשינה": ואי דלא יהיב שיעורא למלתא מי שביקנן ליה עד דעבר באיסור "בל יחל"? והאמר רבי יוחנן: "שבועה שלא אישן שלשה ימים" מכין אותו וישן לאלתר! אלמא גבי נדרים נמי חיילי בשאין יכול לקיים, ועובר לאלתר. ונדרי הבאי דשרו, לא הוו טעמא לפי שאסר עצמו במה שאינו יכול לקיים, דאפילו יכול לקיים, שלא אסר עליו אלא חד פירא – שרי בנדרי הבאי. ויש לומר דטעמא, לפי שאין דעתו לומר ממש "בקורת בית הבד", אלא מה שהוא טרוף (מאד קרוב) לגבו ומשונה משאר נחשים קורא קורת בית הבד, וחיל גדול מאד שראה קרא עולי מצרים, ואינו אומר בן אלא להחזיק ולאמת דבריו. וגבי שבועה החמירו משום דכתיב "לא ינקה". והא דתני בתוספתא: כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרין – היינו מדאורייתא.

כשהשביע משה את ישראל – קצת קשה: מה היתה מועלת השבועה? כמו שהזיר ירא שיעבדו עבודה זרה כמו כן היה לירא פן יעברו השבועה? **העבודה** זרה איקרי אלוה – אפילו יכריז שם המיוחד, האמרינן בסוף "שבועת העדות" (שבועות לה, ב): השמות האמורות במיכה חול, אפילו אותם הכתובים בשם המיוחד לרבי יהושע, וכן שמות דגבעת בנימין לרבי אליעזר. **קיימו** מצות – בפרק "ארבעה נדרים" (נדרים כה, א) משני: מצות המלך, פירוש: פרשת המלך, שדבר זה נוח להם. **מצות** ציצית – הא דשבק עבודה זרה דכתיב בה נמי "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה" בפרשת "שלח לך",

כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועתייהו – הא דאמרינן (גיטין לו, א): נדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה, אין ללמוד מכאן דהיינו שנים לחודיה, דדלמא דעת הקדוש ברוך הוא שאני. ואם תאמר: ואותן תרמות שאנו גוזרין על דעת הקדוש ברוך הוא ועל דעת הקהל היאך יש להן היתר? דאפילו על דעת הקהל גרידא הוה על דעת רבים! ועוד, היכי מישתרי בלא תרתי? ויש לומר: דדעת הקהל כך הוא, שיתירו כשירצו ואפילו בלא תרתי. ומה שמסכימים דעת הקדוש ברוך הוא – תקנו הגאונים לחומרא בעלמא. ולא דמי למה שהשביע משה, שהקדוש ברוך הוא צוה להשביע, אבל תרמות שאנו גוזרים הכל תלוי בדעת הקהל לחוד. **גבו** טרוף קאמר – במסכת נדרים (כה, א) פריך: וליתני טרוף! ומשני: מילתא אגב אורחיה קא משמע לן, דקורת בית הבד טרוף, ונפקא מינה למקח וממכר.

משום קניא דרבא – נראה דקפץ ונשבע. דמסתמא רבא היה יודע הברייתא והיה משביע אותו על דעת המקום ועל דעת בית דין.

שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא – תימה: דשניהם שבועת ביטוי, ד"שבועה שאוכל" היינו בזית, כמו "שבועה שלא אוכל" דאמר רבא לעיל (כז, ב) דחייב אם אכל בזית, ו"שלא אוכלנה" היינו שלא אוכלנה כולה כדאמר רבא נמי לעיל! ושמא יש לחלק בין "אוכל" ל"שלא אוכל". **שבועת** העדות נהגת באנשים אבל לא בנשים – ברישׁ פרק "שבועת העדות" נפקא לן מ"ועמדו שני האנשים". אם כן אשה פסולה לדון, דהא תנן פרק "בא סימן" (נדה מט, ב): כל הכשר לדון כשר להעיד. והא דכתיב (שופטים ד) "והיא שפטה את ישראל", איכא למימר שהיתה מלמדת להם הדינים. אי נמי, לפי שהיתה נביאה היו מקבלים אותה עליהם. וכן יש בירושלמי: מעתה שאין האשה מעידה אינה דנה. מידו תימה: דסוף פרק קמא דבבא קמא (טו, א) ובקדושין (לה, א) דרשינן מ"אשר תשים לפניהם" דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל הדינים, ואי אשה פסולה לדון – הא לא מיירי "לפניהם" אלא בבשרים לדון, כדדריש פרק "המגרש" (גיטין פח, ב): "לפניהם" ולא לפני גוים, לפניהם ולא לפני הדיוטות! ויש לומר: דקרא אירי בתרי־זיהו, בדיינים ובנידונים, ומעמעו גוים והדיוטות משום ד"לפניהם" קאי א"אלהים" דמשמע מומחין, וקאי נמי אנידונין, וכל ישראל האנשים ונשים בכלל זה.

הדרן עלך שבועות שתים

אִלָּא כִּי הֵיכִי דְּלָא תֶּהֱוֵי הֶפְרָה לִשְׁבוּעָתַייְהוּ. "וְאִם לֹא רָאִיתִי נָחָשׁ כְּקוֹרַת בֵּית הַבַּר" - וְלָא? וְהָא הֶהוּא דַּהֲוָה בְּשַׁנֵּי שָׁבוֹר מַלְכָּא, הֲוָה חַד דְּאַחֲזִיק תְּלֵיסַר אוּרְוָתָא הֵיכְנָא! אֲמַר שְׁמוּאֵל: בְּטָרוּף. - כּוֹתֵהוּ נַמִּי מִיטְרַף טְרֵיפֵי! - בְּשֶׁגַּבֵּי טָרוּף. "שִׁבוּעָה שֶׁאוֹכַל כִּכָּר זוֹ", "שִׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכְלֶנָּה" כו'. הָשְׁתָּא מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטּוּי מִיחַיֵּיב, מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שָׁוְא לָא מִיחַיֵּיב? הָרֵי יָצְתָה שְׁבוּעָה לַשָּׁוְא! - אֲמַר רַבִּי יִרְמְיָה, תָּנֵי: אַף עַל שְׁבוּעַת בִּיטּוּי. **מִשְׁנָה** שְׁבוּעַת בִּיטּוּי נוֹהֶגֶת בַּאֲנָשִׁים וּבַנָּשִׁים, בְּקָרוֹבִים וּבִרְחוֹקִים, בְּכְשֵׁרִין וּבִפְסוּלִין, בְּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בְּפְנֵי בֵית דִּין, מִפִּי עַצְמוֹ, וְחַיָּבִין עַל בִּטּוּלָהּ כְּקָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד. שְׁבוּעַת שָׁוְא נוֹהֶגֶת בַּאֲנָשִׁים וּבַנָּשִׁים, בְּרְחוֹקִים וּבְקְרוֹבִים, בְּכְשֵׁרִין וּבִפְסוּלִין, בְּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בְּפְנֵי בֵית דִּין, וּמִפִּי עַצְמוֹ, וְחַיָּבִין עַל וִדּוּיָהּ מַכּוֹת וְעַל שִׁגְגָתָהּ קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד. שְׁבוּעַת שָׁוְא נוֹהֶגֶת בַּאֲנָשִׁים וּבַנָּשִׁים, בְּרְחוֹקִים וּבְקְרוֹבִים, בְּכְשֵׁרִין וּבִפְסוּלִין, בְּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בְּפְנֵי בֵית דִּין, וּמִפִּי עַצְמוֹ, וְחַיָּבִין עַל וִדּוּיָהּ מַכּוֹת וְעַל שִׁגְגָתָהּ קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד. חַדָּא זוֹ וְאַחַת זוֹ - הַמּוֹשְׁבָּע מִפִּי אֲחֵרִים חַיָּב; "אִם לֹא אֲבַלְתִּי הַיּוֹם" וְ"לֹא הִנַּחְתִּי תְפִלִּין הַיּוֹם", "מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן" - חַיָּב. **גמ' גְּמָרָא** אֲמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הָעוֹנֶה "אָמֵן" אַחַר שְׁבוּעָה - כְּמוֹצִיא שְׁבוּעָה בְּפִיו דָּמִי, דִּכְתִיב: "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אֵמֵן אָמֵן". אֲמַר רַב פָּפָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: מַתְנִיתִין וּבְרַייְתָא נַמִּי דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי: שְׁבוּעַת הָעֵדוּת נוֹהֶגֶת בַּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים, בְּרְחוֹקִים וְלֹא בִּקְרוֹבִים, בְּכְשֵׁרִין וְלֹא בִּפְסוּלִין, וְאִינָהּ נוֹהֶגֶת אֶלָּא בָּרִאשׁוֹן לְהָעִיד, וּבְפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין מִפִּי עַצְמוֹ, וּמִפִּי אֲחֵרִים אֵינָן חַיָּבִין עַד שֶׁיִּכְפְּרוּ בְּהֶן בִּבֵית דִּין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; וַחֲנָיָא בִּבְרַייְתָא: שְׁבוּעַת הָעֵדוּת שֶׁאֵין אֲנִי יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת". אוֹ שֶׁאָמְרוּ: "אֵין אֲנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת", "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עָלֶיכֶם", וְאָמְרוּ (לוֹ) "אָמֵן", בֵּין בִּפְנֵי בֵית דִּין בֵּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין, בֵּין מִפִּי אֲחֵרִים, כֵּיוָן שֶׁכָּפְרוּ בָּהֶם - חַיָּבִין, עַצְמוֹ בֵּין מִפִּי אֲחֵרִים, קַשְׁיָין אַהֲדָדֵי! אֶלָּא לָאו שָׁמַע מִינָּהּ: דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; קַשְׁיָין אַהֲדָדֵי! אֶלָּא לָאו שָׁמַע מִינָּהּ: הָא דְּעָנֵה "אָמֵן", הָא דְּלָא עָנֵה "אָמֵן". אֲמַר רַבִּינָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: מַתְנִיתִין דְּלֹא עָנֵה "אָמֵן", הָא דְּעָנֵה "אָמֵן" - דְּחִיקָא לַהּ, דְּקָתָנֵי: שְׁבוּעַת בִּיטּוּי נוֹהֶגֶת בַּאֲנָשִׁים וּבַנָּשִׁים, בְּרְחוֹקִים וּבִקְרוֹבִים, בְּכְשֵׁרִין וּבִפְסוּלִין, בְּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין, מִפִּי עַצְמוֹ - אִין, מִפִּי אֲחֵרִים - לָא. וְקָתָנֵי סֵיפָא: זֶה וָזֶה, מוֹשְׁבָּע מִפִּי אֲחֵרִים - חַיָּב, קַשְׁיָין אַהֲדָדֵי! אֶלָּא לָאו שָׁמַע מִינָּהּ: הָא דְּעָנֵה "אָמֵן", הָא דְּלָא עָנֵה "אָמֵן". - וְאֶלָּא שְׁמוּאֵל מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? - דִּיּוּקָא דְּמַתְנִיתִין קָא מַשְׁמַע לָן.

הדרן עלך שבועות שתים

אלא – הכי קאמר להו: לא על דעתכם, כי היכי דתהוי שבועתכם על דעת אחרים ולא יוכלו הם להתירה, דנדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה. **ולא** – הוי נחש עב כקורת בית הבד? בתמיה. **והא ההוא** – נחש בשני שבור מלכא. **דאחזיק תליסר אורוותא תיבנא** – מלא שלש עשרה אורוות סוסים תבן. שהיה בולע בו ביום, ועשו חבילות תבן ונתנו בהן בהמות וחיות וגחלי אש טמונים בהן ובלבם, ובערו בגופו ומת. לישנא אחרינא, גרסינן: אריודתא = חבילות. **בטרוף** – הא דקאמר בקורת בית הבד שיש בו חריצים כך ראיתי נחש מנומר. **כולהו נמי מיטרף טריפי** – ומשני: בשגבו טרוף, נשבע שהיה טרוף בגבו, ואין נחש עשוי בחברברות אלא בגרונו. **קתני** – לא אבלה עובר משום שבועת ביטוי. אשבועת ביטוי מיחייב אשבועת שוא לא מיחייב? בתמיה, וכי הנשבע לבטל את המצות וקיים שבועתו אינו עובר משום שוא? והרי בשיצאה השבועה מפיו יצאה לשקר על דבר שאי אפשר לו, ומאותה שעה הוא עובר אפילו קיים שבועתו! **תני אף על שבועת ביטוי** – והכי קאמר: אבלה – עבר על שבועת שוא לחודה, לא אבלה – עבר על שתיהן, על שבועת ביטוי שלא קיים, ועל שבועת שוא אף על פי שקיימה. **משנה** **נוהגת באנשים ובנשים** כו' – משום דבעי למיתני ב"שבועת העדות" (שבועות ל, א): באנשים ולא בנשים ברחוקים ולא בקרובים וכו', תני בתנך נוהגת בכל אלו. **ברחוקים** – כגון "שאתן לפלוני" רחוק או קרוב. **בכשרין** – לעדות, או בפסולין. **מפי עצמו** – שמוציא הוא שבועה מפיו, כדכתיב קרא. והוא הדין נמי למושבע מפי אחרים ואמר "אמן", כדקתני סיפא: ואחת זו ואחת זו המושבע מפי אחרים חייב. אבל לא אמר "אמן" פטור, כגון "משביעני עליך אם אבלת" "אם לא אבלת", ואמר לו "אבלתי" או "לא אבלתי". **שבועת שוא בקרובין וברחוקים** – אמר על האיש שהוא אשה, בין קרוב ובין רחוק. **גמ' גמרא** **במוציא שבועה מפיו** – לכל דבר, בין להתחייב משום ביטוי דבענן שיוציא בשפתיו, בין לענין שבועת עדות דמחייב רבי מאיר מפי עצמו אף שלא בבית דין. **מתניתין וברייתא נמי דיקא** – מדמשקיעו מתניתין וברייתא אהדדי ולא מיתרץ אלא בהכי. **אלא בראויין להעיד** – מפרש לקמן: למעוטי מלך, דתנן (סנהדרין יח, א): המלך לא מעיד. **עד שיכפרו בו בבית דין** – דכתיב (ויקרא ה) "אם לא יגיד" – במקום הראוי להגדה הכתוב מדבר. וקרא במושבע מפי אחרים כתיב "ושמעה קול אלה", אבל מפי עצמו – בין בבית דין בין שלא בבית דין חייבין, דליף ליה רבי מאיר בפרק דלקמן (לא, א) בגזרה שוה. משביעיני עליכם ואמרו אמן בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין חייבין. **תני כרשיון:** קשיין אהדדי – דהא הכא מפי אחרים הוא, ומחייב רבי מאיר שלא בבית דין. **דיוקא דשתיהן קא משמע לן** – אשמעינן דדוקא תנן מפי עצמו בשבועת ביטוי, אבל מפי אחרים פטור. ודקתני מתניתין סיפא: אחת זו ואחת זו מושבע מפי אחרים חייב, דדוקא בעינן "אמן" תנן, כדקתני: ואמרו אמן, דלא תימא אורחא דמילתא קתני.

הדרן עלך שבועות שתים

משנה שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים – דכתיב (ויקרא ה) "והוא עד" – בראוי להעיד דבר הכתוב, ואשה פסולה לעדות בדיליקן בפירקין מ"ועמדו שני האנשים". קרובים – פסולין לעדות. בסנהדרין (כז, ב) ילפינן לה, והי נינהו התם מפרש.

ולא בפסולין – כמו גולן שהוא פסול מן התורה, שנאמר (שמות כג) "אל תשת עד חמס".

אלא בראויין להעיד – בגמרא מפרש למעוטי מאי: **כגני בית דין ושלא כגני בית דין** – אם מפי עצמו נשבע, שאמר "שבועה שאיני יודע לך עדות". **ומפי אחרים** – כגון "משביע אני עליכם שתבואו ותעידוני", ואמרו לו "אין אנו יודעים לך עדות", ולא הוציאו שבועה מפיהם – אינן חייבים עד שיכפרו בו בבית דין, דכתיב (ויקרא ה) "אם לא יגיד" וגו' – במקום שאילו היה מגיד היה מועיל. וקרא במושבע מפי אחרים כתיב, אבל מפי עצמו יליף ר' מאיר בגזרה שוה דמפרש בגמרא, ואפילו חוץ לבית דין. חייבין – קרבן עולה ויורד. **על זדון השבועה** – שהרי לא נאמר בה "ונעלם", **ועל שגגתה עם זדון העדות** – שומדים הם ויודעים לו עדות, אבל שוגגים הם על הקרבן. כשאר שגגת ביטוי לשעבר, דאוקימנא באומר "יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן". **ואין חייבין על שגגתה** – אם שוגגים הם לגמרי, כסבורין שאין יודעין לו עדות, ואחר כך נזכרו, שהרי אנוסין הן – לא קרינא בהו נשבעין לשקר.

גמרא **מנהני מילי** – דנשים פסולות לעדות. **בעדים הכתוב מדבר** – דבעדים משתעי קרא, דכתיב לעיל מיניה "כי יקום עד חמס באיש" וסמיך ליה "ועמדו". **בעדים הכתוב מדבר** – ללמדך שאין עדות בנשים. **ואם נפשך לומר** – ואם תרצה להשיב תשובה על דרך זו, הרי לך גזרה שוה מפורשת שהכתוב מדבר בעדים. **ונאמר להלן שני** – "על פי שני עדים". **מה אם נפשך לומר** – מה היה לו להשיב על דרך הראשונה? **וכי תימא** – בתובע ונתבע משתעי קרא, ואפילו הן תובעים רבים או נתבעים רבים בדין אחד, כל התובעים קרי להו קרא חד וכל הנתבעים קרי להו קרא חד. **מצוה בבעלי דינים שיעמדו** – (בעמידה) דהא קרא נמי בבעלי דינין איירי, דכתיב "אשר להם הריב" (דברים יט). **שלא יהא אחד עומד ואחד יושב** – שלא יראה חבירו שמכבדין אותו יותר ממנו ויסתמהו דבריו. **הוי דן את חבירך לכף זכות** – ולא בדין בעלי דינים הכתוב מדבר. אלא ברואה חבירו עושה דבר שאתה יכול להכריעו לצד עבירה ולצד זכות, הכריעו לזכות ואל תחשדהו בעבירה. **השתרל לדונו יפה** – לקמן מפרש לה: למישרי בתיגריה. אם באו שני דינים לפניך ואחד מהם של תלמידי חכמים – הוי פוסק אותו תחלה ופטור אותו מלפניך. **למאי שלח לי** – הא מילתא. **לחנופי ליה** – שמא להחניפו בתמיה. **למישרא בתיגריה** – כדפרישית, אם בא דין אחר לפני אפסוק את זה תחלה.

שבועה העדות מנהני מילי – תימה: אמאי צריך קרא דעבד פסול לעדות בפרק "החובל" (בבא קמא פח, א) מ"לא יומתו אבות על בנים"? תיפוק ליה משום דגמרינן "לה" "לה" מאשה.

שלשה אין באין לדין – אבל אי בעדים אירידי אתי שפיר, דאורחא דמילתא דכיון דסגי בתרי דלא אתו טפי, אבל הבאים לדין – כל בעלי דינין רגילין לבא. **כל** בבודה בת מלך פנימה – ואם תאמר: השתא נמי דאיירי בעדים, מנא ליה למעוטי נשים? דלמא הא דנקט קרא אנשים משום דכל כבודה בת מלך! ויש לומר: דגבי עדים עדיף כרחך צריכין לבא, דאין עד מפי עד כשר, אבל לדין יכולה למסור טענותיה ביד אחר. **מצוה** בבעלי דינין שיעמדו – ואפילו רבי יהודה מודה בגמר דין או בעדים דמצוה שיעמדו, כדאמרינן בסמוך. ולקשה: דבפרק בתרא דמועד קטן (כא, א) משמע ד"ועמדו" לא משמע עמידה. דנפקא לן קריעה מעומד מ"ויקם איוב ויקרע", ופריך: אלא מעתה "ועמד ואמר" הכי נמי? והתניא: בין עומד ובין יושבו ומשני: התם לא כתב "ויעמוד ויאמר", הכא כתיב "ויקם ויקרע"! ויש לומר: ד"ועמד" שאין מעשה לאחריו כי הכא משמע דאי עמידה אבל "ועמד" שיש מעשה לאחריו כי התם "ועמד ואמר" – לא משמע עמידה, כמו (כתובות כב, א) "עמדה וקידשה", "ועמדה ונשאת" (בבא בתרא קלט, א), "ועמד ובתב כל נכסיו לאחר" (שם קלב, א). והא דאמר לה "בתי עמודי" בסוף פרק "מצות חליצה" (יבמות קו, א) דמשמע דבעינן חליצה מעומד – לא משום דכתיב "ועמד ואמר" דדפרישית. ועוד, דאם כן דויא עיבובא, דכדכתיב בפרשה "בכה", ד"כבה" עיבובא הוא. אלא אמר לה לעמוד משום דמצוה בבעלי דינין לעמוד דראמר הכא, והיה אומר לה לעמוד ולטענן. או שמא לחלוץ, משום דחליצה הויא כגמר דין.

שאם רצו בית דין להושיב כו' – והתניא דסנהדרין פרק "בהן גדול" (יט, א) דאמר ליה שמעון בן שטח: ינאי, עמוד על רגליך ויעידו בך, אתי דלא כרבי יהודה. ולדידיה בשעת גמר דין הוה, ולא בשעת קבלת עדות שהוא תחלת דין.

למאי שלח לי כו' – הוה מצי למימר: להפוכי בזכותיה, כדאמרינן פרק "כל כתבי הקודש" (שבת קיט, א): תיתי לי דכי אתי צורבא מרבנן קמי לדינא לא מגנינא רישא אבי סדיא עד דמהפכי בזכותיה.

למישרי ליה תגריה – כשבאו שני דינים בבת אחת. דאם בא בא דין אחד תחלה צריך להקדימו, כדאמרינן בסנהדרין (ח, א) "בקטן בגדול תשמעו". אי נמי, עשה דכבוד התורה עדיף, כדאמרינן פרק בתרא דכתובות (קו, א).

אי

שְׁבוּעַת הָעֵדוּת נוֹהֶגֶת בָּאֲנָשִׁים וְלֹא בַּנָּשִׁים, בְּרָחוֹקִין וְלֹא בִּקְרוֹבִין, בִּכְשֵׁרִין וְלֹא בִּפְסוּלִין, וְאֵינָהּ נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּרָאוּיִן לְהָעִיד, בְּפִי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בְּפִי בֵית דִּין, מִפִּי עַצְמוֹ, וּמִפִּי אֲחֵרִים אֵין חַיָּבִין עַד שֶׁיִּכְפְּרוּ בָּהֶן בְּבֵית דִּין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין מִפִּי עַצְמוֹ וּבֵין מִפִּי אֲחֵרִים - אֵינָן חַיָּבִין עַד שֶׁיִּכְפְּרוּ בָּהֶן בְּבֵית דִּין. וְחַיָּבִין עַל זְדוֹן הַשְּׁבוּעָה וְעַל שִׁגְגָתָהּ עִם זְדוֹן הָעֵדוּת, וְאֵינָן חַיָּבִין עַל שִׁגְגָתָהּ. וּמַה הֵן חַיָּבִין עַל זְדוֹן הַשְּׁבוּעָה? קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד. **גמרא** מְנַהֲנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנָן: "וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים" - בָּעֲדִים הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אֲתָה אוֹמֵר בָּעֲדִים, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּבַעֲלֵי דִּינִין? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב" - הֲרֵי בַּעֲלֵי דִּינִין אָמוּר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים"? בָּעֲדִים הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְאִם נְפָשְׁךָ לוֹמַר, נֶאֱמַר כָּאן "שְׁנֵי" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "שְׁנֵי", מַה לְּהַלָּן בָּעֲדִים, אַף כָּאן בָּעֲדִים. מַאי "אִם נְפָשְׁךָ לוֹמַר"? וְכִי תֵּימָא: מִדְּלָא כָּתַב "וַאֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב", פּוֹסְלֵיהּ קְרָא בְּבַעֲלֵי דִּינִין מִשְּׁתַּעְיָא - נֶאֱמַר כָּאן "שְׁנֵי" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "שְׁנֵי", מַה לְּהַלָּן בָּעֲדִים, אַף כָּאן בָּעֲדִים. תַּנְיָא אִידָךְ: "וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים" - בָּעֲדִים הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אֲתָה אוֹמֵר: בָּעֲדִים, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּבַעֲלֵי דִּינִין? - אֲמַרְתָּ? וְכִי אֲנָשִׁים בְּאִין לַדִּין, נָשִׁים אֵין בָּאוֹת לַדִּין? וְאִם נְפָשְׁךָ לוֹמַר, נֶאֱמַר כָּאן "שְׁנֵי" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "שְׁנֵי", מַה לְּהַלָּן בָּעֲדִים, אַף כָּאן בָּעֲדִים. מַאי "אִם נְפָשְׁךָ לוֹמַר"? וְכִי תֵּימָא: אִשָּׁה לָאו אוֹרְחָהּ, מִשּׁוּם "כָּל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה" - נֶאֱמַר כָּאן "שְׁנֵי" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "שְׁנֵי", מַה לְּהַלָּן בָּעֲדִים, אַף כָּאן בָּעֲדִים. תָּנוּ רַבָּנָן: "וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים" - מִצְוָה לְבַעֲלֵי דִּינִין שֶׁיַּעֲמֹדוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: שָׁמַעְתִּי, שֶׁאִם רָצוּ לְהוֹשִׁיב אֶת שְׁנֵיהֶם מוֹשִׁיבִין; אֵיזֶהוּ אָסוּר? שֶׁלֹּא יֵהָא אֶחָד עוֹמֵד וְאֶחָד יוֹשֵׁב, אֶחָד מְדַבֵּר כָּל צָרְכּוֹ וְאֶחָד אוֹמֵר לוֹ: "קַצֵּר דִּבְרֶיךָ". תָּנוּ רַבָּנָן: "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ" - שֶׁלֹּא יֵהָא אֶחָד יוֹשֵׁב וְאֶחָד עוֹמֵד, אֶחָד מְדַבֵּר כָּל צָרְכּוֹ וְאֶחָד אוֹמֵר לוֹ: "קַצֵּר דִּבְרֶיךָ". דָּבָר אַחֵר: "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ" - הֱוֵי דָּן אֶת חֲבֵירְךָ לְכַף זְכוּת. תָּנֵי רַב יוֹסֵף: "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ" - עִם שְׁאָתְךָ בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת הִשְׁתַּדֵּל לְדוֹנוֹ יָפֶה. רַב עוּלָּא בְּרֵיהּ דְּרַב עִילָּאי הֲוָה לֵיהּ דִּינָא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, שְׁלַח לֵיהּ רַב יוֹסֵף: עוּלָּא חֲבֵרָנָא, עָמֵית בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת. אָמַר: לְמַאי שְׁלַח לִי? לַחֲנוּפֵי לֵיהּ? הַדַּר אָמַר: לְמִישְׁרָא בְּתִיגְרֵיהּ,

אי

אי נמי לשודא – לפירוש רבינו תם, דמפרש דשודא למי שירצה הדיין ליתן יתן, צריך לומר דהכא היה בעל דין שבנגדו תלמיד חבם, והיה ירא שמא יתן לו, כדאמר (כתובות פה, ב): תלמיד חבם קודם, גבי "נבסיי לטובתה", ולכך שלח ליה שגם הוא תלמיד חבם ויעשה שודא למי שירצה.

הכל מודים בעדות דבתיב ועמדו – שמסמכו ל"שני אנשים", ולא כתיב "ושני אנשים אשר להם הריב יעמדו". ועוד יש לומר: דקאי נמי א"אשר להם ריב" דהיינו בעלי דינין. ובגמר דין, דאמרינן בסמוך, דאית לן לאוקומה דומיא דעדים דהוי בגמר דין.

אפרה עלי בר אחוא – אף על גב דבענין קימה שיש בה הידור, כדאמרינן פרק קמא דקדושין (דף לג, א) מכל מקום אין איסור, שהרי עומד היה. ועוד יש לומר: דהיא היתה יודעת שבפניה עמד ושלא עשה אלא משום שתימת טעמת בעל דינה. ובלאו הכי לא דמי לעומד מפניו בבית הכסא ובבית המרחץ, דהתם ליכא הידור כלל.

והאמר מר בשעת גמר דין כר' – אף על גב דהיה יכול להושיבה, כדאמר בסמוך דעשה דבבוד תורה עדיף, והכי נמי עשה דבבוד תורה שהיתה אשת חבר, איכא למימר שלא רצה להושיבה שלא לסתום טענת בעל דינה אפילו בשעת גמר דין אף על פי שגמר הטענות, או שמא אין באשת חבר לאחר מיתה עשה דבבוד תורה עדיף.

אבל איסורא אין חכמה – בסנהדרין פרק "כהן גדול" (יח, ב) דפריך גבי כהן גדול מעיד מ"והתעלמת", לא מצי לשנויי הא דמעיד היינו באיסורא, דאם כן אפילו מלך נמי, דגבי איסורא לא אמרן "שתהא אימתו עליך" משום דאין חכמה כר' מידו תימה: דהכא שב ואל תעשה הוא, ובפרק "מי שמתו" בברכות (יט, ב) מוכח דשרי אפילו באיסור, דפריך גבי המוצא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק, מהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמטמא למת מצוה משום בזיון חמת, ומשני: שב ואל תעשה שאני! ויש לומר: דדחמת נגאי גדול הוא למת מצוה שאין לו קוברים, לכך שב ואל תעשה שרי. תדע, דבקרובים לא דחי כבוד דידהו פסח ומילה. וכן לפשוט כלאים בשוק נגאי גדול כנגאי מת מצוה, להכי פריך מינה. אבל הכא גבי עדות ליכא נגאי כל כך, ולא שרי באיסורא אפילו בשב ואל תעשה, דדמי ליה נגאי דמצא שק או קופה, והתם נמי דפריך ממצא שק וקופה מכל שכן פריך. והוה מצי למשני: שב ואל תעשה, כדמשני בתר הכי, אלא דשפיר משני: שאני ממון דאיתידד למחילה. או שמא אבתי לא אסיק אדעתיה האי שנויא. ועוד יש לומר: דכשעושין איסור על ידו לא מיקרי שב ואל תעשה. והכא בדפירש בקונטרס, כגון שבאה אשה לפני חכם להתירה לינשא ולתלמיד זה יודע שבעלה חי. ובממונא שרי אפילו מוציאין ממון על ידו מבעליו שלא כדין. ומצא שק או קופה דמייתי ראיה מינה – כגון שרוצה אחר ליטלו. והשתא נמי ניתא הא דאיצטריך לשנויי התם: שאני ממונא דאתיהב למחילה. **עשה** דבבוד תורה עדיף – ואם תאמר: כל שכן דבוד מלך, שהרי אינו יכול למחול על כבודו, ואנאי אוקימיה שמעון בן שטח ליניאי המלך בפרק "בהן גדול" בסנהדרין (יט, א)? ויש לומר: דשאני דיני נפשות דחמירי. אי נמי, במקום שאין חכם מוחל על כבודו חמיר כבוד תורה מכבוד מלך. ומה שיכול למחול – משום דתורה דיליה היא.

ורואה

אי נמי לשודא דדייני – יש דין שאינו תלוי בראיית עדים ולא בשבועה, אלא במה שלב הדיינים נוטה לזכות ולחייב, כגון הנך דכתובות (פה, א): ההוא דאמר להו "נבסיי לטובתיה" ואתו שני טובייה, ואמרינן התם: שודא דדייני – למי שהדיין רואה שהוא ראוי לתת לו מתנה. אי נמי, לשני שטרות של מכר שנכתבו ביום אחד ואין ידוע למי מסר המוכר שטרו תחלה, אמרינן: שודא דדייני, אף כאן כך שלח לי, אם הדין תלוי בשודא דדייני – זה ראוי לזכותו, שחכם ורגיש הוא. "שודא" לשון השלכה, כדמתרגמינן ירה בים שדי בימא (שמות טו). **מחלוקת** – רבי יהודה וחכמים. **דביתהו דרב הונא** – משמת רב הונא. **אפרה עלי בר אווא** – ואעפ"כ, ולא יבין זה שבשבילה עמדתי אלא מפני האוון הפורח ובא עלי. (דיינים – ספרים אחרים: כלומר, תמיה על זה מה דהוה עביד רב נחמן, ואומר זה לא דבר). **הדיינין בישיבה** – והכא לחלוק כבוד היכי עביד דקאים. **ומשנינ: דיחיב וכו'** – כלומר, לא עמוד ולא ישוב, אלא כאדם שיתיר רצועה מן הסנדל. **בשב** = בעט. **דלא מיפיים מינאי** – לא עשיתי לו טובה ואינו אוהבי. **לא ליקדום וליתיב** – לפני הדיין קודם שיבא בעל דינו, ואפילו ישוב ושותק. **דמיחזי כמאן דמסדר ליה** – טענותיו, וגורם שיחשדוהו במטעים דבריו לדיין, ועובר ב"לא תשא שמע שוא" בדלקמן. **קבע עדיניה** – שהדיין רבו ויש לו קביעות ללמוד. **שאין דרכו ליטול** – אם היה שלו. **הרי זה לא יטול** – אינו מוחזר עליו ב"לא תוכל להתעלם", שנאמר "והתעלמת" פעמים שאתה מתעלם (בבא מציעא ל, א). **אבל באיסורא** – כגון אשה הבאה לפני חכם להתירה לינשא, ותלמיד זה יודע שבעלה חי – אין חכמה חשוב לנגד ה'. **האי עשה** – "ועמדו". **והאי עשה** – "את ה' אלהיך תירא" לרבות תלמידי חכמים (בבא קמא מא, ב). **לא יעשה** בניגוני לדבייריי – אם דן דין ולבו נוקפו לומר שהוא טועה, לא יחזיק דבריו להביא ראיות להעמידם, שהוא בוש לחזור. אלא לכל צדדים יחזור להוציא דין לאמיתו. **שלא ישב תלמיד בור לפניו** – לישא וליתן בדין עמו, שלא יטעהו. **שלא יצטרף עמו** – ואף על פי שהעדות אמת. **מדבר שקר** – שגורם לפסוק דין על פי שנים עדים, ואין כאן אלא עד אחד. **שהוא מרומה** – שלמד מתוך דברי עדים שאין עדותם אמת.

קולר

1 אי נמי לשודא דדייני, יש דין שאינו תלוי בראיית עדים ולא בשבועה, אלא במה שלב
2 הדיינים נוטה לזכות ולחייב, כגון הנך דכתובות (פה, א): ההוא דאמר להו "נבסיי לטובתיה"
3 ואתו שני טובייה, ואמרינן התם: שודא דדייני – למי שהדיין רואה שהוא ראוי לתת לו
4 מתנה. אי נמי, לשני שטרות של מכר שנכתבו ביום אחד ואין ידוע למי מסר המוכר שטרו
5 תחלה, אמרינן: שודא דדייני, אף כאן כך שלח
6 לי, אם הדין תלוי בשודא דדייני – זה ראוי
7 לזכותו, שחכם ורגיש הוא. "שודא" לשון
8 השלכה, כדמתרגמינן ירה בים שדי בימא
9 (שמות טו). **מחלוקת** – רבי יהודה וחכמים.
10 **דביתהו דרב הונא** – משמת רב הונא. **אפרה עלי**
11 **בר אווא** – ואעפ"כ, ולא יבין זה שבשבילה
12 עמדתי אלא מפני האוון הפורח ובא עלי. (דיינים
13 – ספרים אחרים: כלומר, תמיה על זה מה דהוה
14 עביד רב נחמן, ואומר זה לא דבר). **הדיינין**
15 **בישיבה** – והכא לחלוק כבוד היכי עביד דקאים.
16 **ומשנינ: דיחיב וכו'** – כלומר, לא עמוד ולא
17 ישוב, אלא כאדם שיתיר רצועה מן הסנדל.
18 **בשב** = בעט. **דלא מיפיים מינאי** – לא עשיתי
19 לו טובה ואינו אוהבי. **לא ליקדום וליתיב** – לפני
20 הדיין קודם שיבא בעל דינו, ואפילו ישוב
21 ושותק. **דמיחזי כמאן דמסדר ליה** – טענותיו,
22 וגורם שיחשדוהו במטעים דבריו לדיין, ועובר
23 ב"לא תשא שמע שוא" בדלקמן. **קבע עדיניה** –
24 שהדיין רבו ויש לו קביעות ללמוד. **שאין דרכו**
25 **ליטול** – אם היה שלו. **הרי זה לא יטול** – אינו
26 מוחזר עליו ב"לא תוכל להתעלם", שנאמר
27 "והתעלמת" פעמים שאתה מתעלם (בבא
28 מציעא ל, א). **אבל באיסורא** – כגון אשה הבאה
29 לפני חכם להתירה לינשא, ותלמיד זה יודע
30 שבעלה חי – אין חכמה חשוב לנגד ה'. **האי**
31 **עשה** – "ועמדו". **והאי עשה** – "את ה' אלהיך
32 תירא" לרבות תלמידי חכמים (בבא קמא מא,
33 ב). **לא יעשה** בניגוני לדבייריי – אם דן דין ולבו
34 נוקפו לומר שהוא טועה, לא יחזיק דבריו להביא
35 ראיות להעמידם, שהוא בוש לחזור. אלא לכל
36 צדדים יחזור להוציא דין לאמיתו. **שלא ישב**
37 **תלמיד בור לפניו** – לישא וליתן בדין עמו, שלא
38 יטעהו. **שלא יצטרף עמו** – ואף על פי שהעדות
39 אמת. **מדבר שקר** – שגורם לפסוק דין על פי
40 שנים עדים, ואין כאן אלא עד אחד. **שהוא**
41 **מרומה** – שלמד מתוך דברי עדים שאין עדותם
42 אמת.

קולר

אֵי נָמֵי, לְשׁוֹדָא דְּדַיָּנֵי. אָמַר עוּלָּא: מַחֲלוֹקֶת - בְּבַעֲלֵי דִינִין, אֲבָל בְּעֵדִים - דִּבְרֵי הַכֹּל בַּעֲמִידָה, דִּכְתִיב: "וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים". אָמַר רַב הוּנָא: מַחֲלוֹקֶת - בְּשָׁעַת מַשָּׂא וּמַתָּן, אֲבָל בְּשָׁעַת גְּמַר דִּין דִּבְרֵי הַכֹּל דַּיָּנִין בִּישִׁיבָה וּבַעֲלֵי דִינִין בַּעֲמִידָה, דִּכְתִיב: "וְיָשַׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹּט אֶת הָעָם וַיַּעֲמֹד הָעָם". לִישָׁנָא אַחֲרִינָא: מַחֲלוֹקֶת - בְּשָׁעַת מַשָּׂא וּמַתָּן, אֲבָל בְּשָׁעַת גְּמַר דִּין - דִּבְרֵי הַכֹּל דַּיָּנִין בִּישִׁיבָה וּבַעֲלֵי דִינִין בַּעֲמִידָה, דִּכְתִיב: "וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים". דְּבֵיתְהוּ דְּרַב הוּנָא חֲוָה לָהּ דִּינָא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אָמַר: הֵיכִי נַעֲבִיד? אִי אִיקּוּם מִקַּמֵּיהּ - מִסְתַּיְתָנָן טַעֲנָתֵיהּ דְּבַעַל דִּינָא, לָא אִיקּוּם מִקַּמֵּיהּ - אֶשֶׁת חָבֵר הֲרֵי הִיא כָּחָבֵר! אָמַר לֵיהּ לְשַׁמְעָיָה: צָא וַאֲפַרֵּשׁ עֲלֵי בַּר אֲוִוחָא וְשָׁדֵי עֲלָווֹאֵי וְאִיקּוּם. - וְהָאָמַר מָר: מַחֲלוֹקֶת - בְּשָׁעַת מַשָּׂא וּמַתָּן, אֲבָל בְּשָׁעַת גְּמַר דִּין - דִּבְרֵי הַכֹּל דַּיָּנִים בִּישִׁיבָה וּבַעֲלֵי דִינִין בַּעֲמִידָה! - דַּיְתֵיב מְפָאנֵיהּ, וְאָמַר: "אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה זַפַּאי, אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה חַיָּיב". אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: הַאי צוּרְבָא מֵרַבָּנַן וְעָם הָאָרֶץ דְּאִית לְהוּ דִּינָא בְּהַדֵי הַדָּדֵי, מוֹתְבִינַן לֵיהּ לְצוּרְבָא מֵרַבָּנַן, וְלָעָם הָאָרֶץ נְמֵי אָמְרִינַן לֵיהּ: "תִּיב", וְאִי קָאֵי - לֵית לָן בָּהּ. רַב בַּר שַׁרְבִיָא חֲוָה לֵיהּ דִּינָא קַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא, אוֹתְבֵיהּ וְאוֹתֵיב נְמֵי לְבַעַל דִּינֵיהּ, אֲתָא שְׁלָחֵיהּ דְּבֵי דִינָא בְּטֶשׁ בֵּיהּ וְאוֹקְמֵיהּ לְעָם הָאָרֶץ, וְלָא אֲמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא "תִּיב". - הֵיכִי עָבֵיד הָכִי? וְהָא מִסְתַּיְתָנָן טַעֲנָתֵיהּ! - אֲמַר רַב פַּפָּא, מֵימַר אָמַר: אִיהוּ הָא אוֹתְבָן, שְׁלָחָא הוּא דְּלָא מְפַיֵּים מִינַּאי. וְאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: הַאי צוּרְבָא מֵרַבָּנַן וְעָם הָאָרֶץ דְּאִית לְהוּ דִּינָא בְּהַדֵי הַדָּדֵי, לָא לִיקְדּוֹם צוּרְבָא מֵרַבָּנַן וְלֵיתֵיב, מִשּׁוּם דְּמָחֲזֵי כְּמַאן דְּסָדַר לֵיהּ לְדִינֵיהּ. וְלָא אֶמְרַן אֶלָּא דְּלָא קָבֵיעַ לֵיהּ עִדָּנֵיהּ, אֲבָל קָבֵיעַ לֵיהּ עִדָּנֵיהּ לֵית לָן בָּהּ, מֵימַר אָמַר: בְּעִדָּנֵיהּ טָרִיחַ. וְאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: הַאי צוּרְבָא מֵרַבָּנַן בְּסַהֲדוּתָא, וְזִילָא בֵּיהּ מִילְּתָא לְמֵיזַל לְבֵי דַּיָּנָא דְּזוּטַר מִינֵּיהּ לְאַסְהוּדֵי קַמֵּיהּ, לָא לֵיזִיל. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, אַף אֲנַן נְמֵי תָּנֵינָא: מְצָא שַׂק אוֹ קוּפָּה וְאֵין דַּרְכּוֹ לִיטּוֹל - הֲרֵי זֶה לֹא יִטּוֹל. הָנֵי מִילֵּי בְּמָמוֹנָא, אֲבָל בְּאִיסּוּרָא - "אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה'", כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חִלּוּל ה' - אֵין חוֹלְקִין כָּבוֹד לָרַב. רַב יִימַר הֲוָה יָדַע לֵיהּ סַהֲדוּתָא לְמָר זוּטְרָא, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּאַמֵּימַר, אוֹתְבִינְהוּ לְכוּלְּהוּ. אָמַר לֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת לְאַמֵּימַר, וְהָאָמַר עוּלָּא: מַחֲלוֹקֶת - בְּבַעֲלֵי דִינִין, אֲבָל בְּעֵדִים - דִּבְרֵי הַכֹּל בַּעֲמִידָה! אָמַר לֵיהּ: הַאי עֲשֵׂה דִּלְמָא עֲשֵׂה, עֲשֵׂה דְּכִבּוּד תּוֹרָה עָדִיף. (סִימָן: סַנִּיגוֹרוֹן בּוּר גְּזֵלוֹת מְרַמָּה) תָּנוּ רַבָּנַן: מִנַּיִן לַדַּיָּן שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה סַנִּיגוֹרוֹן לְדָבָרָיו? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". וּמִנַּיִן לַדַּיָּן שֶׁלֹּא יֵשֵׁב תַּלְמִיד בּוּר לְפָנָיו? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". מִנַּיִן לַדַּיָּן שֶׁיּוֹדֵעַ לַחֲבֵירוֹ שֶׁהוּא גַּזְלָן, וְכֵן עֵד שֶׁיּוֹדֵעַ בַּחֲבֵירוֹ שֶׁהוּא גַּזְלָן, מִנַּיִן שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף עִמּוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". מִנַּיִן לַדַּיָּן שֶׁיּוֹדֵעַ בַּדִּין שֶׁהוּא מְרוּמֶּה, שֶׁלֹּא יֹאמַר: הוֹאִיל וְהָעֵדִים מְעִידִין, אֶחְתְּכֵנוּ, וִיהֵא

קולר

[נג.]

בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן, הוֹאִיל וְהִיא רְאוּיָה לוֹכַל, לָמָּה אֵינָהּ אוֹכֶלֶת? אָמַר לֵהּ: כֵּן אָמַר רַבִּי זְעֵירָה, רַב עָנָן בְּשֵׁם רַב: מַהוּ בַּת כֹּהֵן? מִתְלַמַּדְתָּהּ שֶׁל כֹּהֵן, כְּמָה דְתֵימַר (תְּהִלִּים קלז, ח): "בַּת בָּבֶל הַשְּׁדוּדָה". וְכִי בַּת בָּבֶל הָיְתָה? ! אֶלָּא שֶׁנַּעֲשֵׂית כְּמַעֲשֵׂה בָבֶל.

רַבִּי יוֹסֵה בְּרַבִּי בוּן בְּשֵׁם רַב: שְׁתֵּי ׳בָּנוֹת׳ אֲמוּרוֹת בַּפָּרָשָׁה: אַחַת חוֹזֶרֶת וְאוֹכֶלֶת, וְאַחַת חוֹזֶרֶת וְאֵינָהּ אוֹכֶלֶת. בַּת כֹּהֵן שֶׁנִּשֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל - חוֹזֶרֶת וְאוֹכֶלֶת. בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן - חוֹזֶרֶת וְאֵינָהּ אוֹכֶלֶת. אֱמוֹר מֵעַתָּה: נִשֵּׂאת לְכָשֵׁר - חוֹזֶרֶת וְאוֹכֶלֶת, לְפָסוּל - חוֹזֶרֶת וְאֵינָהּ אוֹכֶלֶת? !

רַב אָמַר: הֲלָכָה: אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה, וְאֵינָהּ אוֹכֶלֶת בְּחָזֶה וָשׁוֹק. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אוֹכֶלֶת בְּחָזֶה וָשׁוֹק. תָּנֵי רַבִּי חִיָּה, מְסַיֵּעַ לְרַב (וַיִּקְרָא כב, יג): "מִלֶּחֶם" - לֹא כָּל הַלֶּחֶם. תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי מְסַיֵּעַ לְרַבִּי יוֹחָנָן (שָׁם): "מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכַל" - לְרַבּוֹת חַלּוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר.

הַדָּרָן עָלָךְ יֵשׁ מָתָּרוֹת לְבַעְלֵיהֶן

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

הֲלָכָה א: מַתְנִיתִין: הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, בָּאוּ וְאָמְרוּ לָהּ: ׳מֵת בַּעְלֵךְ׳, וְנִשֵּׂאת, וְאַחַר־כָּךְ בָּא בַּעְלָהּ - תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה, וּצְרִיכָה גֵּט מִזֶּה וּמִזֶּה. אֵין לָהּ לֹא כְּתֻבָּה, וְלֹא פֵּרוֹת, וְלֹא מְזוֹנוֹת, וְלֹא בְלָאוֹת, עַל זֶה וְעַל זֶה. וְאִם נָטְלָה מִזֶּה וּמִזֶּה - תַּחֲזִיר. וְהַוָּלָד מַמְזֵר מִזֶּה וּמִזֶּה. לֹא זֶה וְזֶה מְטַמְּאִין לָהּ, וְלֹא זֶה וְזֶה זַכָּאִים, לֹא בְּמְצִיאָתָהּ, וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וְלֹא בְּהֵפֵר נְדָרֶיהָ. הָיְתָה בַּת יִשְׂרָאֵל - נִפְסְלָה מִן הַכְּהֻנָּה. וּבַת לֵוִי - מִן הַמַּעֲשֵׂר. וּבַת כֹּהֵן - מִן הַתְּרוּמָה. אֵין יוֹרְשָׁיו שֶׁל זֶה וְלֹא יוֹרְשָׁיו שֶׁל זֶה יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ. מֵתוּ - אָחִיו שֶׁל זֶה וְאָחִיו שֶׁל זֶה חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין.

גְּמָרָא: כְּמָה דְתֵימַר תַּמָּן: ׳מַפְרִישִׁין אוֹתָן שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, שֶׁמָּא מְעֻבָּרוֹת הֵן, וְאִם הָיוּ קְטַנּוֹת וְלֹא הָיוּ רְאוּיוֹת לְוָלָד - מַחֲזִירִין אוֹתָן מִיָּד׳. וְאֵמַר אַף הָכָא כֵּן? שָׁנְיָא הִיא תַּמָּן, שֶׁאֲחֵרִים הִטְעוּ בָהֶן. וְהָכָא לֹא אֲחֵרִים הִטְעוּ בָהּ? !

[נג:]

קְנָס קָנְסוּ בָהּ, שֶׁתְּהֵא בּוֹדֶקֶת יָפֶה. וְיִקְנְסוּ בָהּ אֵצֶל הַשֵּׁנִי וְלֹא יִקְנְסוּ בָהּ אֵצֶל הָרִאשׁוֹן! אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מֵרֵיחַ עֶרְוָה נָגְעוּ בָהּ. מֵעַתָּה לֹא תְּהֵא צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט? שָׁנְיָא הִיא, שֶׁנִּשֵּׂאת לוֹ דֶּרֶךְ הֶתֵּר. שְׁמוּאֵל אָמַר: אוֹמֵר אֲנִי: שֶׁמָּא שְׁלַח לָהּ גִּטָּהּ מִמְּדִינַת הַיָּם. הֲתִיב רַבִּי חַגַּי קַמֵּי רַבִּי זְעֵירָא: וְהָתַנִּינַן: אָמְרוּ לָהּ: ׳מֵת בַּעְלֵךְ׳, וְנִתְקַדְּשָׁה וְאַחַר־כָּךְ בָּא בַּעְלָהּ - מֻתֶּרֶת לַחֲזֹר לוֹ. אִם אוֹמֵר אַתְּ, שֶׁמָּא שְׁלַח לָהּ גִּטָּהּ מִמְּדִינַת הַיָּם, תְּהֵא אֲסוּרָה לַחֲזֹר לוֹ! אֶלָּא כְּרַבִּי יוֹסֵה בֶּן כִּפַּר, דְּרַבִּי יוֹסֵה בֶּן כִּפַּר אָמַר: מִן הָאֵרוּסִין - מֻתֶּרֶת. וְלָא מוֹדֵי רַבִּי יוֹסֵה בֶּן כִּפַּר, שֶׁאִם נָתַן לָהּ הָאַחֲרוֹן גֵּט, פְּסָלָהּ מִן הַכְּהֻנָּה? וְהָתַנִּינַן: ׳אַף־עַל־פִּי שֶׁנָּתַן לָהּ הָאַחֲרוֹן גֵּט - לֹא פְסָלָהּ מִן הַכְּהֻנָּה׳!

רַבָּנִין דְּקֵיסָרִין בְּשֵׁם רַבִּי הִילָא: כְּדֵי לְבָרֵר אִסּוּרוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. עַד כַּדּוּן, בְּיוֹדַעַת שֶׁהִיא אֵשֶׁת אִישׁ. לֹא הָיְתָה יוֹדַעַת שֶׁהִיא אֵשֶׁת אִישׁ? וְהַיְדָּא? קְטַנָּה שֶׁהִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ, וְהָלְכָה וְהִשִּׂיאָהּ אֶת עַצְמָהּ? וְאָמַר רַבִּי אִילָא: תָּנֵי תַּמָּן: ׳כָּל הָעֲרָיוֹת אֵינָן צְרִיכוֹת הֵימֶנּוּ גֵּט, חוּץ מֵאֵשֶׁת אִישׁ בִּלְבַד. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: אַף אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ וְאֵשֶׁת אָחִיו׳. שָׁנְיָא הִיא תַּמָּן, בֵּין

שֶׁהִיא יוֹדַעַת, בֵּין שֶׁאֵינָהּ יוֹדַעַת? ! וְהָכָא לָא שָׁנְיָא, בֵּין שֶׁהִיא יוֹדַעַת בֵּין שֶׁאֵינָהּ יוֹדַעַת.

׳וְלֹא פֵרוֹת׳ - וַאֲמַר רַבִּי אֲבִינָא: שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֲכִילַת פֵּרוֹת שֶׁאָכַל. הָדָא דְתֵימַר, בְּשֶׁאָכַל עַד שֶׁלֹּא בָּא הָרִאשׁוֹן, אֲבָל אִם אָכַל מִשֶּׁבָּא הָרִאשׁוֹן - מוֹצִיאָה.

׳וְאִם נָטְלָה מִזֶּה וּמִזֶּה תַּחֲזִיר׳ - הָדָא דְתֵימַר, בְּשֶׁנָּטְלָה מִשֶּׁבָּא הָרִאשׁוֹן, אֲבָל אִם נָטְלָה עַד שֶׁלֹּא בָּא הָרִאשׁוֹן,

[נד.]

כְּמָה דְּלָא מַפְקָא מִנֵּהּ - כֵּן לָא מַפְקָא מִנֵּהּ.

׳וְהַוָּלָד מַמְזֵר מִזֶּה וּמִזֶּה׳ - נִיחָא, דְּוָלָד מַמְזֵר מִן הַשֵּׁנִי, הַוָּלָד מַמְזֵר מִן הָרִאשׁוֹן? ! רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי זְעֵירָא אָמַר: דְּרַבִּי עֲקִיבָה הִיא, דְּרַבִּי עֲקִיבָה אָמַר: הַבָּא עַל סוֹטָתוֹ - הַוָּלָד מַמְזֵר. הַמַּחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִשֶּׁנִּשֵּׂאת - הַוָּלָד מַמְזֵר. רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי הִילָא: דִּבְרֵי הַכֹּל הַוָּלָד כָּשֵׁר. כְּגִטָּה כֵּן מַמְזֶרֶת. מַה נִפְקָ מִן בֵּינֵיהוֹן? נָתַן לָהּ הַשֵּׁנִי גֵּט, וְאַחַר־כָּךְ בָּא עָלֶיהָ הָרִאשׁוֹן - עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי זְעֵירָא: הַוָּלָד מַמְזֵר כְּרַבִּי עֲקִיבָה. עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי הִילָא: דִּבְרֵי הַכֹּל הַוָּלָד כָּשֵׁר.

׳לֹא זֶה וְזֶה מִטַּמִּין לָהּ׳ - הָדָא הִיא דְתָנֵי רַבִּי חִיָּה: ׳מִטַּמֵּא הוּא אָדָם לְאִשְׁתּוֹ כְּשֵׁרָה, וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא לְאִשְׁתּוֹ פְּסוּלָה׳. אִית תַּנֵּי תָּנֵי: ׳תֵּצֵא בִּשְׁלֹשָׁה־עָשָׂר דָּבָר׳. וְאִית תַּנֵּי תָּנֵי: ׳תֵּצֵא בְּאַרְבָּעָה־עָשָׂר דָּבָר׳. מַן דַּמַר: תֵּצֵא בִּשְׁלֹשָׁה־עָשָׂר דָּבָר - עֶבֶד ׳בִּמְצִיאָתָהּ וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ׳ חָדָא. וּמַן דַּמַר: בְּאַרְבָּעָה־עָשָׂר דָּבָר - עֶבֶד כָּל חָדָא וַחֲדָא מִנְּהוֹן חָדָא.

אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לְוָיָה שֶׁזְּנַת אוֹכֶלֶת בְּמַעֲשֵׂר. וְתָנֵי כֵן: ׳לְוָיָה שֶׁנִּשְׁבֵּית אוֹ שֶׁבָּא עָלֶיהָ אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לָהּ - לֹא כָל הֵימֶנָּה לְפָסְלָהּ. לְוִיִּים הַמְּזֻהָמִין מֵאִמָּן - לֹא חָשׁוּ לָהֶם מִשּׁוּם רֵיחַ פְּסוּל׳. וְהָתַנִינַן: ׳בַּת לֵוִי מִן הַמַּעֲשֵׂר׳! אֲמַר רַבִּי יוֹסֵה: תִּפְתֵּר, שֶׁבָּא עָלֶיהָ יִשְׂרָאֵל וְיָלְדָה מִמֶּנּוּ בֵּן.

רַבִּי בִּיסְנָא בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כֹּהֶנֶת שֶׁזְּנַת אוֹכֶלֶת בַּמַּעֲשֵׂר. וְלָא מַתְנִיתָא הִיא: ׳בַּת כֹּהֵן מִן הַתְּרוּמָה׳, הָא בַּמַּעֲשֵׂר - אוֹכֶלֶת? כְּמַאן דַּאֲמַר: אֵין נוֹתְנִין מַעֲשֵׂר לַכֹּהֲנָה.

אֲמַר רַבִּי נְסָא: מִלֵּיהוֹן דְּרַבָּנִין פְּלִיגִין, דַּאֲמַר רַבִּי הִילָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹסִינָא בְּשֵׁם רַב הוֹשַׁעְיָה: כֹּהֵן שֶׁבָּא עַל גְּרוּשָׁה וְהוֹלִיד בֵּן, וּמֵת הָאָב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים - הַבֵּן חַיָּב לְפְדוֹת אֶת עַצְמוֹ. לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - חֲזָקָה שֶׁפְּדָיוֹ אָבִיו. וְאִם לַאֲחֵרִים הוּא פּוֹדֶה, לֹא כָל־שֶׁכֵּן בְּנוֹ? !

[נד:]

וְלָא כְּבָר תְּנִינְתָהּ ׳אֵין לָהּ כְּתֻבָּה׳? ! אֲמַר רַבִּי יוֹסֵה בֶּן יַעֲקֹב: שֶׁלֹּא תֹּאמַר: בָּהּ קָנְסוּ וְלָא קָנְסוּ בְּיוֹרְשֶׁיהָ, לְפוּם כֵּן צָרִיךְ מֵימַר: אֵין לָהּ כְּתֻבָּה.

סוֹטָה, כְּשֵׁם שֶׁהִיא אֲסוּרָה לַבַּעַל - כָּךְ הִיא אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל. כְּשֵׁם שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְאָחִיו שֶׁל בַּעַל - כָּךְ הִיא אֲסוּרָה לְאָחִיו שֶׁל בּוֹעֵל. יָכוֹל כְּשֵׁם שֶׁצָּרַת סוֹטָה אֲסוּרָה לְאָחִיו שֶׁל בַּעַל, כָּךְ תְּהֵא אֲסוּרָה לְאָחִיו שֶׁל בּוֹעֵל? נִשְׁמְעִנָּהּ מִן הָדָא: ׳הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וְאָמְרוּ לָהּ: ׳מֵת בַּעְלֵךְ׳, וְהָיָה לָהּ יָבָם כָּאן וְיִבְמָהּ, וּמֵת, וְאַחַר־כָּךְ בָּא בַּעְלָהּ - אָסוּר בָּהּ וּמֻתָּר בְּצָרָתָהּ, אָסוּר בָּהּ וּמֻתָּר בַּאֲשֶׁת אָחִיו. וְאֵשֶׁת אָחִיו, לֹא כְצָרַת סוֹטָה הִיא? הָדָא אָמְרָה: שֶׁצָּרַת סוֹטָה מֻתֶּרֶת לְאָחִיו שֶׁל בּוֹעֵל! אֲמַר רַבִּי יוּדָה: אָתְיָא כְּרַבָּנָן דְּתַמָּן, דַּאֲמַר רַבִּי הִילָא: תָּנֵי תַּמָּן: ׳כָּל הָעֲרָיוֹת אֵינָן צְרִיכוֹת מִמֶּנּוּ גֵּט, חוּץ מֵאֵשֶׁת אִישׁ בִּלְבַד. רַבִּי עֲקִיבָה

אוֹמֵר: אַף אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ וְאֵשֶׁת אָחִיו׳. בְּרַם כְּרַבָּנָן דְּהָכָא. רַבִּי חִיָּא אֲמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: הַכֹּל מוֹדִין בְּאֵשֶׁת אָחִיו, שֶׁהִיא צָרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט,

[נה.]

מִשּׁוּם הֲלָכָה: אֵשֶׁת אִישׁ קָנָה בָהּ, עֶרְוָה, וְעֶרְוָה פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ! אֲמַר רַבִּי חֲנַנְיָה: אַפְלוּ כְּרַבָּנָן דְּהָכָא אָתְיָא הִיא. בָּהּ קָנְסוּ, וְלֹא קָנְסוּ בְּיוֹרְשֶׁיהָ. אֲמַר רַבִּי חֲנַנְיָה בְּרֵהּ דְּרַבִּי הִלֵּל: אִם כְּרַבָּנָן דְּתַמָּן - יְהֵא מֻתָּר בָּהּ.

רַבִּי זְעוּרָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: צָרַת סוֹטָה אֲסוּרָה, וְצָרַת גְּרוּשָׁה מֻתֶּרֶת. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַצָּרוֹת מֻתָּרוֹת, חוּץ מִצָּרַת סוֹטָה. שְׁמוּאֵל אָמַר: גְּרוּשָׁה עַצְמָהּ מֻתֶּרֶת לְבֵיתָהּ. מַה פְּלִיג? בְּגִין דַּהֲווֹן עָסְקִין בְּצָרוֹת, לָא אַדְכְּרִין גְּרוּשׁוֹת.

צָרַת סוֹטָה לְמָה הִיא אֲסוּרָה? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מֵרִיחַ עֶרְוָה נָגְעוּ בָהּ. רַב אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁכָּתוּב בָּהּ טֻמְאָה כְּעֶרְיוֹת.

הֲלָכָה ב: מַתְנִיתִין: רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר: כְּתָבָתָהּ עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן. רַבִּי לְעָזָר אוֹמֵר: הָרִאשׁוֹן זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּבְהָפֵר נְדָרֶיהָ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בִּיאָתָהּ וַחֲלִיצָתָהּ מֵאָחִיו הָרִאשׁוֹן - פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ, וְאֵין הַוָּלָד מִמֶּנּוּ מַמְזֵר. נִשֵּׂאת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת - מֻתֶּרֶת לַחֲזֹר לוֹ. נִשֵּׂאת עַל־פִּי בֵית־דִּין - תֵּצֵא, וּפְטוּרָה מִן הַקָּרְבָּן. וְשֶׁלֹּא עַל־פִּי בֵית דִּין - תֵּצֵא, וְחַיֶּבֶת בְּקָרְבָּן. יָפָה כֹּחַ שֶׁל בֵּית־דִּין שֶׁפְּטוּרָה מִן הַקָּרְבָּן. הוֹרוּהָ בֵּית־דִּין לְהִנָּשֵׂא, וְקִלְקְלָה - חַיֶּבֶת בְּקָרְבָּן, שֶׁלֹּא הִתִּירוּהָ אֶלָּא לְהִנָּשֵׂא.

גְּמָרָא: רַבִּי בָּא: רַב הַמְנוּנָא וְרַבִּי זְעִירָא תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: זֶהוּ רֹאשׁוֹ שֶׁל פֶּרֶק. מָה אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁאָר כָּל הַדְּבָרִים? נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: ׳רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר: כָּל שֶׁהוּא פּוֹסֵל עַל־יְדֵי אֲחֵרִים - פּוֹסֵל עַל־יְדֵי עַצְמוֹ, וְכָל שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵל עַל־יְדֵי אֲחֵרִים - אֵינוֹ פּוֹסֵל עַל־יְדֵי עַצְמוֹ׳. וַאֲמַר רַבִּי בָּא: רַב הַמְנוּנָא וְרַבִּי זְעִירָא תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: זֶהוּ רֹאשׁוֹ שֶׁל פֶּרֶק.

[נה:]

הָדָא אָמְרָה: לֹא חָלוֹק רַבִּי יוֹסֵה בִּשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים.

מָה אָמַר רַבִּי לְעָזָר בַּכְּתָבָה? מָה אִם דְּבָרִים שֶׁנִּפְלוּ דֶּרֶךְ אִסּוּר - אַתְּ אוֹמֵר זַכַּאי, כְּתָבָה שֶׁנִּפְלָה לוֹ דֶּרֶךְ הֶתֵּר - לָא כָל־שֶׁכֵּן? מִסְתַּבְּרָה דְּרַבִּי לְעָזָר יוֹדֵי לְרַבִּי יוֹסֵה, רַבִּי יוֹסֵה לָא יוֹדֵי לְרַבִּי לְעָזָר. רַבִּי יוֹסֵה וְרַבִּי לְעָזָר יוֹדוֹן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, רַבִּי שִׁמְעוֹן לָא יוֹדֵי לְרַבִּי יוֹסֵה וְרַבִּי לְעָזָר.

הָדָא אָמְרָה: עַל דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: בִּיאָה פְּסוּלָה פּוֹטֶרֶת. לָא מִסְתַּבְּרָה דְּלָא: ׳נִסַּת בִּרְשׁוּת - מֻתֶּרֶת, שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת - אֲסוּרָה׳! אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן: עָשׂוּ בֵּית־דִּין בְּהוֹרָיָתָן כְּזִדּוֹן אִישׁ וְאִשָּׁה. נִשֵּׂאת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת - כִּשְׁגָגַת אִישׁ וְאִשָּׁה.

אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֵית כָּאן פְּטוּרָה, אֶלָּא חַיֶּבֶת. הַתִּיב רַבִּי חַגַּי קַמֵּי רַבִּי יוֹסֵה: וְיֵהָא כֵּן בְּהוֹרָיָה, בְּשֶׁהוֹרוּ מֻתָּר לָבוֹא עַל אֵשֶׁת אִישׁ. וְלָא עֲקִירַת גּוּף הוּא?! בְּשֶׁהוֹרוּ עַד חָמֵשׁ שָׁנִים אֲסוּרָה, מִכָּן וָאֵילָךְ - מֻתֶּרֶת. וְיֵהָא כֵּן בְּקִלְקוּל?! הַקִּלְקוּל דּוֹמֶה לַאֲכִילַת חֵלֶב וְדָם, בְּשֶׁהוֹרוּ מֻתָּר לֶאֱכֹל חֵלֶב, וְאָכַל דָּם.

הֲלָכָה ג: מַתְנִיתִין: הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ וּבָנָה לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאוּ וְאָמְרוּ: ׳מֵת בַּעְלֵךְ וְאַחַר־כָּךְ מֵת בְּנֵךְ׳, וְנִשֵּׂאת, וְאַחַר־כָּךְ אָמְרוּ

לָהּ: ׳חֲלוּף הָיוּ הַדְּבָרִים׳ - תֵּצֵא, וְהַוָּלָד הָרִאשׁוֹן וְהָאַחֲרוֹן מַמְזֵר.

גְּמָרָא: מָה אַתְּ עָבֵד, כְּעֵדֵי מִיתָה אוֹ כְּעֵדֵי גֵּרוּשִׁין? אִין תַּעְבְּדִנַּהּ כְּעֵדֵי מִיתָה - פְּלִיגָא בֵּין עַל רַבָּנִין דְּהָכָא בֵּין עַל רַבָּנִין דְּתַמָּן. אִין תַּעְבְּדִנַּהּ כְּעֵדֵי גֵּרוּשִׁין - פְּלִיגָא עַל רַבָּנִין דְּתַמָּן.

אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְתָנֵי כֵן: ׳שְׁנַיִם אוֹמְרִים: ״מֵת״, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: ״לֹא מֵת״ - לֹא תִנָּשֵׂא. וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵצֵא. שְׁנַיִם אוֹמְרִים: ״נִתְגָּרְשָׁה״, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: ״לֹא נִתְגָּרְשָׁה״ - לֹא תִנָּשֵׂא. וְאִם נִשֵּׂאת - תֵּצֵא׳.

[נו.]

תַּמָּן אָמְרִין: לָא שָׁנְיָא, הֵיא מִיתָה הֵיא גֵּרוּשִׁין - לֹא תִנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵצֵא.

עַל דַּעְתְּהוֹן דְּרַבָּנִין דְּתַמָּן - נִיחָא, הֵיא מִיתָה הֵיא גֵּרוּשִׁין. עַל דַּעְתְּהוֹן דְּרַבָּנִין דְּהָכָא - מַה בֵּין מִיתָה מַה בֵּין גֵּרוּשִׁין? רַבִּי זְעִירָה אָמַר לַהּ סְתָם. רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הַדַּעַת מַכְרַעַת, בְּעֵדֵי מִיתָה - מֵאַחַר שֶׁאִלּוּ יָבוֹא הוּא מַכְחִישׁ.

אֲמַר רַבִּי חִזְקִיָּה: רַבָּנָן דְּתַמָּן כְּדַעְתִּין, כְּמוֹ דְּרַבָּנָן דְּתַמָּן אָמְרִין: בְּשָׁעָה שֶׁיָּצָאת - בְּעֵדוּת בְּרוּרָה יָצָאת בּוֹ. כֵּן רַבָּנָן דְּתַמָּן אָמְרִין: בְּשָׁעָה שֶׁנִּסֵּת - בְּעֵדוּת בְּרוּרָה נִסֵּת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: לָא מִסְתַּבְּרָה דֶּלָא, מְחַלְפָא שִׁטְתִּין דְּרַבָּנָן דְּתַמָּן! לָא מוֹדֵיי רַבָּנָן דְּתַמָּן, שֶׁאִלּוּ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה, שְׁנַיִם אוֹמְרִים: ״מֵת אָבִיהָ מִתּוֹכָהּ״, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: ״לֹא מֵת אָבִיהָ מִתּוֹכָהּ״ - שֶׁהַסָּדֵה בְּחֶזְקַת שֶׁל רְאוּבֵן? אִלּוּ אָמְרוּ שְׁנַיִם: ׳נִתְגָּרְשָׁה׳, וְנִשֵּׂאת, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: ׳לֹא נִתְגָּרְשָׁה׳ - לֹא תֵצֵא, יָאוּת!

מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁנַיִם אוֹמְרִים: ׳נִתְקַדְּשָׁה׳, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: ׳לֹא נִתְקַדְּשָׁה׳ - לֹא תִנָּשֵׂא. וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵצֵא! אֲמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: פָּתַר לַהּ רַבִּי יוֹחָנָן: ׳שְׁנַיִם אוֹמְרִים נִתְקַדְּשָׁה וְנִתְגָּרְשָׁה, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא נִתְגָּרְשָׁה - לֹא תִנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵצֵא׳. מַה בֵּינָהּ לְקַדְמֵיתָא? תַּמָּן הֶחְזְקָה אֵשֶׁת אִישׁ בִּפְנֵי הַכֹּל, בְּרַם הָכָא לֹא הֶחְזְקָה אֵשֶׁת אִישׁ אֶלָּא בִּפְנֵי שְׁנַיִם, לְכְשֶׁיָּבוֹאוּ שְׁנַיִם וְיֹאמְרוּ זֶהוּ שֶׁקִּדֵּשׁ.

מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁנַיִם אוֹמְרִים:

[נו:]

׳נִשְׁבֵּית וְהִיא טְהוֹרָה׳. וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: ׳נִשְׁבֵּית וְהִיא טְמֵאָה׳ - לֹא תִנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵצֵא! אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: מֵאַחַר שֶׁאִלּוּ אוֹמְרִים טְהוֹרָה, וְאֵלּוּ אוֹמְרִים טְמֵאָה - כְּמִי שֶׁאִלּוּ אוֹמְרִים נִשְׁבֵּית, וְאֵלּוּ אוֹמְרִים ׳לֹא נִשְׁבֵּית׳, וְאָנוּ כְּחַיִּין מִפִּיהָ.

שְׁנַיִם אוֹמְרִים: ׳נִתְקַדְּשָׁה׳, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: לֹא נִתְקַדְּשָׁה׳. רַבִּי יוֹנָה מְדַמֵּי לַהּ לַחֲלָבִין: אִלּוּ שְׁנַיִם אוֹמְרִים: ׳פְּלוֹנִי אָכַל חֵלֶב׳, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: ׳לֹא אָכַל חֵלֶב׳ - שֶׁמָּא אֵינוֹ מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי מִסָּפֵק? וְהָכָא, יִתֵּן גֵּט מִסָּפֵק! אֲמַר לֵהּ רַבִּי יוֹסֵה: לָא תְּדַמְּנַהּ לַחֲלָבִין! שֶׁכֵּן אַפְלוּ אָמַר: ׳לִבִּי נוֹקְרֵנִי׳ - מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי.

מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹסֵה: שְׁנַיִם אוֹמְרִים: ׳נִתְקַדְּשָׁה׳, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: ׳לֹא נִתְקַדְּשָׁה׳ - לֹא תִנָּשֵׂא! וְסֵיפָא פְּלִיג עַל רַבִּי יוֹנָה: אִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵצֵא! אֲמַר רַבִּי מָנָא: לָא דְּרַבִּי יוֹסֵה אָמַר: תִּנָּשֵׂא. וְלָא דְּרַבִּי יוֹנָה אָמַר: אִם נִשֵּׂאת - תֵּצֵא. לָא אָמַר לָהּ אֶלָּא: לָא תְּדַמְּנַהּ לַחֲלָבִים, שֶׁאַפְלוּ אָמַר: ׳לִבִּי נוֹקְרֵנִי׳ - מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי.

הֲלָכָה ד: מַתְנִיתִין: אָמְרוּ לָהּ: ׳מֵת בְּנֵךְ וְאַחַר־כָּךְ מֵת בַּעְלֵךְ׳, וְנִתְיַבְּמָה. וְאַחַר־כָּךְ אָמְרוּ לָהּ: ׳חָלוּף הָיוּ הַדְּבָרִים׳ – תֵּצֵא, וְהַוָּלָד הָרִאשׁוֹן וְהָאַחֲרוֹן מַמְזֵר.

גְּמָרָא: ׳אָמְרוּ לָהּ מֵת בְּנֵךְ׳ וְכוּ׳ – לֹא הָיְתָה צְרִיכָה לְהִנָּשֵׂא אֶלָּא לְהִתְיַבֵּם. וְהוּא יְבָמָה שֶׁנִּשֵּׂאת בְּלֹא חֲלִיצָה. רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר: זֶה חוֹלֵץ וְזֶה מְקַיֵּם. רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: תֵּצֵא. רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי הִילָא: תֵּצֵא. רַבִּי יוֹסֵה שְׁאַל לְרַבִּי פִּנְחָס: הֵיךְ סָבַר רַבִּי? אֲמַר לֵהּ: כְּרַבִּי יִרְמְיָה. אֲמַר לֵהּ: חֲזוֹר בָּךְ! דְּלָא כֵּן אֲנִי כוֹתֵב עָלֶיךָ: ׳זָקֵן מַמְרֵא׳. אֲמַר רַבִּי זְבִידָא: מַתְנִיתָא מְסַיְּעָא לְרַבִּי יוֹחָנָן: ׳תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה, וּשְׁלֹשָׁה־עָשָׂר דְּבָרִים בָּהּ – כִּדְבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָה רַבּוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַמְזֵר בִּיבָמָה׳. לָא אָמַר אֶלָּא אֵין מַמְזֵר בִּיבָמָה, הָא לָצֵאת – תֵּצֵא. וְהָתַנֵּינַן: תֵּצֵא, וַאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תֵּצֵא.

הֲלָכָה ה: מַתְנִיתִין: אָמְרוּ לָהּ: ׳מֵת בַּעְלֵךְ׳, וְנִשֵּׂאת. וְאַחַר־כָּךְ אָמְרוּ לָהּ: ׳קַיָּם הָיָה וּמֵת׳ – הַוָּלָד הָרִאשׁוֹן מַמְזֵר, וְהָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַמְזֵר. אָמְרוּ לָהּ: ׳מֵת בַּעְלֵךְ׳, וְנִתְקַדְּשָׁה. וְאַחַר־כָּךְ בָּא בַּעְלָהּ – מֻתֶּרֶת לַחֲזוֹר לוֹ. אַף־עַל־פִּי שֶׁנָּתַן לָהּ הָאַחֲרוֹן גֵּט – לֹא פְסָלָהּ מִן הַכְּהֻנָּה. זֶה מִדְרָשׁ דָּרַשׁ רַבִּי לְעָזָר בֶּן מַתְיָה (ויקרא כא, ז): ״וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ״ – לֹא מֵאִישׁ שֶׁאֵינוֹ אִישָׁהּ.

גְּמָרָא: רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: אֵין לָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם זְהוּם כְּהֻנָּה, וְאֵין בֵּית־דִּין מְזַהֲמִין אוֹתָהּ.

[נז.]

מָה אַתְּ מְקַיֵּם לָהּ: בְּעֵד אֶחָד, אוֹ בִּשְׁנֵי עֵדִים? אֵין תְּקֵימְנָהּ בְּעֵד אֶחָד – נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: עֵד אֶחָד מַתִּירָהּ לְיָבָם. אֵין תְּקֵימְנָהּ בִּשְׁנֵי עֵדִים – הָוֵה פְּלִיגָא עַל רַב, דַּאֲמַר רַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב בְּשֵׁם רַב: נִשֵּׂאת עַל־פִּי שְׁנַיִם – אֲפִלּוּ דְּהוּא אָתֵי, אָמְרִין לַהּ: לֵית אִתְּנוּ.

וּמִנַּיִן שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּאֵשֶׁת אִישׁ? רַבִּי אִימִּי בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי (דברים כד, ב): ״וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר״ – כְּשֶׁתֵּצֵא מִבֵּיתוֹ יְהֵא לָהּ הֲוָיָה אֵצֶל אַחֵר. וּמִנַּיִן שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּכָל הָעֲרָיוֹת? רַבִּי תַּנְחוּמָא בְּשֵׁם רַב הוּנָא: ״וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר״; וּמָה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אַחֵר״? פְּרָט לִפְרָשַׁת עֲרָיוֹת.

הֲלָכָה ו: מַתְנִיתִין: מִי שֶׁהָלְכָה אִשְׁתּוֹ לִמְדִינַת הַיָּם, בָּאוּ וְאָמְרוּ לוֹ: ׳מֵתָה אִשְׁתְּךָ׳, וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ, וְאַחַר־כָּךְ בָּאת אִשְׁתּוֹ – מֻתֶּרֶת לַחֲזוֹר לוֹ, הוּא מֻתָּר בִּקְרוֹבוֹת שְׁנִיָּה, וְהַשְּׁנִיָּה מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו. וְאִם מֵתָה הָרִאשׁוֹנָה – מֻתָּר בַּשְּׁנִיָּה. אָמְרוּ לוֹ: ׳מֵתָה אִשְׁתְּךָ׳, וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ, וְאַחַר־כָּךְ אָמְרוּ לוֹ: ׳קַיֶּמֶת הָיְתָה, וּמֵתָה׳ – הַוָּלָד הָרִאשׁוֹן מַמְזֵר, וְהָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַמְזֵר. רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר: כָּל שֶׁהוּא פוֹסֵל עַל־יְדֵי אֲחֵרִים – פוֹסֵל עַל־יְדֵי עַצְמוֹ, וְכָל שֶׁאֵינוֹ פוֹסֵל עַל־יְדֵי אֲחֵרִים – אֵינוֹ פוֹסֵל עַל־יְדֵי עַצְמוֹ. אָמְרוּ לוֹ: ׳מֵתָה אִשְׁתְּךָ׳, וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ מֵאִבְיהָ; ׳מֵתָה׳, וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ מֵאִמָּהּ; ׳מֵתָה׳, וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ מֵאִבְיהָ; ׳מֵתָה׳, וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ מֵאִמָּהּ – מֻתָּר בָּרִאשׁוֹנָה וּבַשְּׁלִישִׁית וּבַחֲמִישִׁית, וּפוֹטְרוֹת צָרוֹתֵיהֶן; וְאָסוּר בַּשְּׁנִיָּה וּבָרְבִיעִית, וְאֵין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ. וְאִם בָּא עַל הַשְּׁנִיָּה לְאַחַר מִיתַת הָרִאשׁוֹנָה – מֻתָּר בַּשְּׁנִיָּה וּבָרְבִיעִית, וּפוֹטְרוֹת צָרוֹתֵיהֶן; וְאָסוּר בַּשְּׁלִישִׁית וּבַחֲמִישִׁית, וְאֵין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ.

גְּמָרָא: מִי שֶׁהָלְכָה אִשְׁתּוֹ לִמְדִינַת הַיָּם וְכוּ׳ – כְּתִיב (בְּמִדְבַּר ה, יג): ״וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ״ – שְׁכִיבָתָהּ אוֹסַרְתָּהּ, וְאֵין שְׁכִיבַת אַחֶרֶת אוֹסַרְתָּהּ. וְאֵמַר אַף הָכָא (שָׁם כ): ״תַּחַת אִישֵׁךְ״ – פְּרָט לָאֲנָסִין! אֲמַר רַבִּי מַתַּנְיָה: גְּזִירוּ עַל דָּבָר שֶׁהוּא מָצוּי, וְלֹא גְזִירוּ עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי. דֶּרֶךְ הָאִישׁ לָצֵאת לִמְדִינַת הַיָּם, אֵין דַּרְכָּהּ שֶׁל אִשָּׁה לָצֵאת לִמְדִינַת הַיָּם.

תָּנֵי: ׳אָמַר רַבִּי יוּדָה: מוֹדִין בֵּית־שַׁמַּאי וּבֵית־הִלֵּל, בְּבָא עַל חֲמוֹתוֹ – שֶׁפָּסַל אֶת אִשְׁתּוֹ. וְעַל מַה נֶחְלְקוּ? בְּבָא עַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, שֶׁבֵּית־שַׁמַּאי אוֹמְרִים: פָּסַל. וּבֵית־הִלֵּל אָמְרוּ: לֹא פָסַל׳. חַבְרַיָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: טַעְמָא דְּרַבִּי יוּדָה (וַיִּקְרָא כ, יד): ״בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן״; מָה אֲנַן קָיְמִין? אִם לְעִנְיַן שְׂרֵפָה – אֵין נִשְׂרֶפֶת אֶלָּא אַחַת! אֶלָּא, אִם אֵינוֹ עִנְיָן לִשְׂרֵפָה – תְּנֵהוּ עִנְיָן לְאִסּוּר. עַד כַּדּוּן כְּרַבִּי עֲקִיבָה. כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל? תָּנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: ״בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ

[נז:]

אוֹתוֹ וְאֶתְהֶן״ – הוּא וְאֶת שְׁנִיָּה.

וְהָיוּ בֵּית־שַׁמַּאי דָּנִין: מַה בְּמָקוֹם שֶׁבָּא אִסּוּר הַקַּל עַל אִסּוּרָהּ הַקַּלָּה – אָסַר אֶת אוֹסְרָיו, כֵּיוָן שֶׁבָּא אִסּוּר הֶחָמוּר עַל אִסּוּרָהּ הַחֲמוּרָה – אֵינוֹ דִּין שֶׁנֶּאֱסֹר אֶת אוֹסְרָיו? ! וְהֵי דִּין אִסּוּר קַל? אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רֹאשָׁהּ דִּפְרִקָא. וְהָהֶן נוּ קַל? אֵינוֹ אֶלָּא חֹמֶר! שְׁנִיָּא הִיא, שֶׁנִּשֵּׂאת לוֹ דֶּרֶךְ הֶתֵּר. רַבִּי הוֹשַׁעְיָה רַבָּה אָמַר: בְּמַחֲזִיר אֶת גְּרוּשָׁתוֹ מִשֶּׁנִּשֵּׂאת הִיא מַתְנִיתָא. לָמָּה לִי מִשֶּׁנִּשֵּׂאת? אֲפִלּוּ מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה! בְּגִין דְּרַבִּי יוֹסֵה בֶּן כִּיפַּר, דְּרַבִּי יוֹסֵה בֶּן כִּיפַּר אָמַר: מִן הָאֵרוּסִין – מֻתֶּרֶת.

רַבִּי לִיעֶזֶר אוֹמֵר: בִּיבָמָה שֶׁנָּפְלָה לִפְנֵי שְׁנֵי יְבָמִין הִיא מַתְנִיתָא. עָשָׂה בָהּ אֶחָד מֵהֶן מַאֲמָר, וְאַחַר־כָּךְ בָּא עָלֶיהָ הַשֵּׁנִי. לָמָּה לִי בָּא עָלֶיהָ, אֲפִלּוּ לֹא בָּא עָלֶיהָ וְעָשָׂה בָהּ מַאֲמָר! בְּגִין בֵּית־שַׁמַּאי, בְּגִין רַבִּי שִׁמְעוֹן.

תָּנֵי: ׳אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית־שַׁמַּאי וּבֵית־הִלֵּל בְּבָא עַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, שֶׁלֹּא פָסַל אֶת אִשְׁתּוֹ. וְעַל מַה נֶחְלְקוּ? בְּבָא עַל חֲמוֹתוֹ; שֶׁבֵּית־שַׁמַּאי אוֹמְרִים: פָּסַל. וּבֵית־הִלֵּל אוֹמְרִים: לֹא פָסַל. וְהָיוּ בֵּית־הִלֵּל דָּנִין: הָאִישׁ מֻתָּר בְּכָל הַנָּשִׁים, וְהָאִשָּׁה מֻתֶּרֶת בְּכָל הָאֲנָשִׁים. קִדְּשָׁהּ – הוּא אֲסָרָהּ וְהִיא אֲסָרַתּוּ. מְרֻבֶּה אִסּוּר שֶׁאֲסָרָהּ, מֵאִסּוּר שֶׁהִיא אוֹסַרְתּוֹ, שֶׁהוּא אוֹסְרָהּ לֵילֵךְ לְהִנָּשֵׂא לְאִישׁ זָר, וְהִיא לֹא אֲסָרַתּוּ אֶלָּא עַל קְרוֹבוֹתֶיהָ בִּלְבַד. וַהֲרֵי הַדְּבָרִים קַל וָחֹמֶר: מָה אִם הִיא שֶׁאִסּוּרָהּ אִסּוּר מְרֻבֶּה, וְשָׁגְגָה עָלָיו בְּאִסּוּרָהּ, וְלֹא נֶאֱסָרָה לַמָּתָר לָהּ – הוּא שֶׁאִסּוּרוֹ אִסּוּר מְמֻעָט, וְשָׁגַג בְּאִסּוּרוֹ, אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יְהֵא אָסוּר לַמָּתָר לוֹ? הָדֵין דִּין בְּשׁוֹגֵג. בְּמֵזִיד מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר (בַּמִּדְבָּר ה, יג): ״אֹתָהּ״ – אוֹתָהּ שְׁכִיבָתָהּ אוֹסַרְתָּהּ, אֵין שְׁכִיבַת אַחֶרֶת אוֹסַרְתָּהּ.

אִימִּי, אֲבוּי דִּשְׁמוּאֵל בַּר אִימִּי בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אַתָּא עוֹבָדָא קֳמֵי רַבִּי מָנָא, וְאַפֵּק לָהּ, לָא דְּהוּא סָבַר כְּרַבִּי יְהוּדָה, אֶלָּא שֶׁהָיְתָה מִתְרַגֶּלֶת לָבוֹא אֶצְלוֹ. רַבִּי בָּא וְרַב הַמְנוּנָא וְרַבִּי זְעֵירָא:

[נח.]

תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: זֶהוּ רֹאשׁוֹ שֶׁל פֶּרֶק.

מָה אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בְּשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים? נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר: כָּל שֶׁהוּא פוֹסֵל עַל־יְדֵי אֲחֵרִים – פוֹסֵל עַל־יְדֵי עַצְמוֹ, וְכָל שֶׁאֵינוֹ פוֹסֵל עַל־יְדֵי אֲחֵרִים – אֵינוֹ פוֹסֵל עַל־יְדֵי עַצְמוֹ. וַאֲמַר רַבִּי בָּא: רַב הַמְנוּנָא וְרַבִּי זְעֵירָא, תַּרְוֵיהוֹן אָמְרִין: זֶהוּ רֹאשׁוֹ שֶׁל פֶּרֶק. הָדָא אָמְרָה: לֹא חָלוֹק רַבִּי יוֹסֵי בִּשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים.

רַבִּי הִילָא בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ נְשׂוּאָה, הוֹאִיל וְהוּא פוֹסֵל עַל־יְדֵי אֲחֵרִים - פוֹסֵל עַל־יְדֵי עַצְמוֹ. וַאֲחוֹת אִשְׁתּוֹ פְּנוּיָה, הוֹאִיל וְאֵינוֹ פוֹסֵל עַל־יְדֵי אֲחֵרִים - אֵינוֹ פוֹסֵל עַל־יְדֵי עַצְמוֹ. דְּמַר רַבִּי הִלָּא בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט.

וְהֵיךְ עֲבִידָא? גְּבַר אִית לֵהּ בְּרַתָּא וְחוֹרְגָא, וְאִנְתּוּ אִית לַהּ בְּרַתָּא וְחוֹרְגָה, וְאַסְבּוּן דֵּין לְדֵין וְאוֹלִידוּן בְּרַתָּא, מַשְׁרֵי מִן חוֹרְגְתָּא דְּאִתְתָּא.

הֲלָכָה ז: מַתְנִיתִין: בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - הוּא פוֹסֵל עַל־יְדֵי אַחִים, וְאַחִים פּוֹסְלִין עַל־יָדוֹ. אֶלָּא שֶׁהוּא פוֹסֵל תְּחִלָּה, וְאַחִין פּוֹסְלִין תְּחִלָּה וְסוֹף. כֵּיצַד? בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יְבִמְתּוֹ - פָּסַל עַל־יְדֵי אַחִים. בָּאוּ עָלֶיהָ אַחִים, עָשׂוּ בָהּ מַאֲמָר, נָתְנוּ גֵּט אוֹ חָלְצוּ - פָּסְלוּ עַל יָדָיו.

גְּמָרָא: הָא בַסּוֹף אֵינוֹ פוֹסֵל?! אֶלָּא לְאַחַר מַאֲמָרוֹ, אֲבָל לְאַחַר בִּיאָתוֹ - פוֹסֵל. ׳אֶלָּא שֶׁהוּא פוֹסֵל בְּדָבָר אֶחָד וְהֵן פּוֹסְלִין בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים׳.

׳כֵּיצַד? בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד׳, ״וְאִם לִבְנוֹ יִיעָדֶנָּה״ (שְׁמוֹת כא, ט) - לִבְנוֹ הוּא מְיַעֲדָהּ,

[נח:]

אֵינוֹ מְיַעֲדָהּ לְאַחִין. אֶלָּא אִם אָמַרְתָּ בְּבֵן, וְיִיעָדֶנָּה לְאַחִין מִקַּל וָחֹמֶר: מָה אִם הַבֵּן שֶׁאֵינוֹ קָם תַּחְתָּיו לַחֲלִיצָה וּלְיִבּוּם, הֲרֵי הוּא מְיַעֲדָהּ לוֹ - אָחִיו שֶׁהוּא קָם תַּחְתָּיו לַחֲלִיצָה וּלְיִבּוּם, אֵינוֹ דִין שֶׁיְּיַעֲדֶנָּה לוֹ? לֹא! אִם אָמַרְתָּ בְּבֵן, שֶׁהוּא קָם תַּחְתָּיו בִּשְׁדֵה אֲחוּזָה - תֹּאמַר בְּאָחִיו, שֶׁאֵינוֹ קָם תַּחְתָּיו בִּשְׁדֵה אֲחוּזָה? הוֹאִיל וְאֵינוֹ קָם תַּחְתָּיו בִּשְׁדֵה אֲחוּזָה - אֵינוֹ דִין שֶׁיְּיַעֲדֶנָּה לוֹ! תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְאִם לִבְנוֹ יִיעָדֶנָּה״ - לִבְנוֹ הוּא מְיַעֲדָהּ, וְאֵינוֹ מְיַעֲדָהּ לְאָחִיו.

״וְאִם לִבְנוֹ יִיעָדֶנָּה״ - ׳לִבְנוֹ הוּא מְיַעֲדָהּ וְאֵינוֹ מְיַעֲדָהּ לְבֶן בְּנוֹ׳. שְׁמוּאֵל בַּר אַבָּא בְּעָא קֳמֵי רַבִּי זְעֵירָא: בְּפָרָשַׁת נְחָלוֹת אַתְּ עֲבַד בֶּן בֵּן כְּבֵן, וְהָכָא לֵית עֲבַד בֶּן בֵּן כְּבֵן! אֲמַר רַבִּי זְעֵירָא: מַאן דְּמַר לִי הָדָא מִלְּתָא, אֲנָה מַשְׁקֵי לֵהּ קוֹנְדִיטוֹן. הֲתִיב רַבִּי תַּנְחוּם: הֲרֵי פָּרָשַׁת נְחָלוֹת, הֲרֵי עָשִׂיתָ אָח כְּבֵן, וּשְׁאָר כָּל הַקְּרוֹבִים כְּבֵן - אַתְּ עוֹשֶׂה בֶּן בֵּן כְּבֵן. הֲתִיבוּן רַבָּנִין דְּקֵיסָרִין: הֲרֵי פָּרָשַׁת טֻמְאוֹת, הֲרֵי עָשִׂיתָ אָח כְּבֵן, וּשְׁאָר כָּל הַקְּרוֹבִים כְּבֵן - וְאֵין אַתְּ עוֹשֶׂה בֶּן בֵּן כְּבֵן! אֲמַר: הָא אָזַל קוֹנְדִיטוֹן.

״וְאִם לִבְנוֹ יִיעָדֶנָּה״ - ׳לְדַעַת׳. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֵית כָּאן לְדַעַת. אֲמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא: כֵּן אִית כָּאן. כְּרַבִּי יוֹסֵה בֵּי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אַבּוּדָמָא: אֲפִלּוּ תֵּימַר: אִית כָּאן כְּרַבִּי יוֹסֵה בְּרַבִּי יְהוּדָה, לֹא קָטָן הוּא?

״אִם לִבְנוֹ יִיעָדֶנָּה״ - ׳לְדַעַת׳. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מְיַעֲדָנָּה בֵּין לִבְנוֹ הַגָּדוֹל בֵּין לִבְנוֹ הַקָּטָן, בֵּין לְדַעַת בֵּין שֶׁלֹּא לְדַעַת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: אֵינוֹ מְיַעֲדָהּ אֶלָּא לִבְנוֹ הַגָּדוֹל בִּלְבַד, לְדַעַת. ׳בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - עוֹשֶׂה אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט׳. עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּהוּא פְּתַר לַהּ בְּיִיעוּדִין - נִיחָא, יִיעוּדִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ קְנָיָן בָּהּ - עוֹשֶׂה אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט. עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּהוּא פְּתַר לַהּ בִּנְשׂוּאִין - תְּהֵא פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם, וְהָתַנֵּינַן: ׳נָשָׂא אִשָּׁה וּמֵתָה הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה׳? אֲמַר רַבִּי אָבוּן: אָתְיָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ כְּרַבִּי יוֹסֵה בֵּי רַבִּי יְהוּדָה. וְתַנֵּי כֵן: ׳בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד עַד

בֶּן שְׁתִּים עֶשְׂרֵה וְיוֹם אֶחָד שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת –

[נט.]

הֲרֵי זוֹ שׁוֹמָא. רַבִּי יוֹסֵה בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הֲרֵי אֵלּוּ סִימָנִין׳.

רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַבִּי בּוּן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵה בֶּן חֲנִינָה: וְהָן, שֶׁעָמְדוּ בּוֹ בְּשָׁעַת סִימָנִין. רַבִּי יוֹסֵה בָּעֵי: עָמְדוּ בּוֹ בְּשָׁעַת סִימָנִין - לְמַפְרֵעוֹ הוּא נַעֲשָׂה אִישׁ, אוֹ מִכָּן וּלְבָא? רַבִּי אָבוּן פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְמַפְרֵעוֹ הוּא נַעֲשָׂה אִישׁ, כָּל־שֶׁכֵּן לְבָא. דִּי פְתַר הָדָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, כְּרַבִּי יוֹסֵה בְּרַבִּי יְהוּדָה. וּלְמָה לֵית רַבִּי יוֹסֵה פְּתַר הָדָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, כְּרַבִּי יוֹסֵה בְּרַבִּי יְהוּדָה? אֲמַר רַבִּי מָנָא: דְּהִיא צְרִיכָה לֵיהּ, רַבִּי יוֹסֵה בָּעֵי: עָמְדוּ בּוֹ בְּשָׁעַת סִימָנִין, לְמַפְרֵעוֹ נַעֲשָׂה אִישׁ, אוֹ מִכָּן וּלְהַבָּא?

נִיחָא אַלְמָנָה, וּגְרוּשָׁה? תִּפְתַּר, שֶׁבָּא עָלֶיהָ מְשֻׁהְגְּדִיל נָתַן לָהּ גִּטּוֹ. חֲלוּצָה? תִּפְתַּר, שֶׁבָּא עָלֶיהָ וּמֵת, וְחָלְצוּ לָהּ אַחִין, וְעַל־יָדָיו הִיא נַעֲשֵׂית חֲלוּצָה.

מֵעַתָּה, אֲפִלּוּ פָּחוּת מִתֵּשַׁע? אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אַבוּדָמָא: וְכֵנִי, אֶלָּא בְּגִין דְּתָנָא כֻּלְּהוֹן תֵּשַׁע, תָּנָא אַף הוּא עִמְּהוֹן.

רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מֵאָחָז לָמַד רַבִּי יוֹסֵה בְּרַבִּי יוּדָה. דְּתָנֵי: ׳אָחָז הוֹלִיד בֶּן תֵּשַׁע,

[נט:]

וְהָרָן בֶּן שֵׁשׁ, וְכָלֵב בֶּן עֶשֶׂר׳. כְּמַאן דַּמַר: הוּא כָּלֵב בֶּן חֶצְרוֹן הוּא כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה.

הֲלָכָה ח: מַתְנִיתִין: בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יְבִמְתּוֹ, וְאַחַר־כָּךְ בָּא עָלֶיהָ - פָּסַל

עַל יָדָיו; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא פָסַל. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יְבִמְתּוֹ, וְאַחַר־כָּךְ בָּא עַל צָרָתָהּ - פָּסַל עַל־יְדֵי עַצְמוֹ; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא פָסַל. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יְבִמְתּוֹ וּמֵת - חוֹלָצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. נָשָׂא אִשָּׁה וּמֵת - הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יְבִמְתּוֹ, מְשֻׁהְגְּדִיל נָשָׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת וּמֵת: אִם לֹא יָדַע אֶת הָרִאשׁוֹנָה מְשֻׁהְגְּדִיל - הַשְּׁנִיָּה אוֹ חוֹלָצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת, וְהָרִאשׁוֹנָה חוֹלָצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מְיַבֵּם לְאֵי זוֹ שֶׁיִּרְצֶה, וְחוֹלֵץ לַשְּׁנִיָּה. אֶחָד שֶׁהוּא בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְאֶחָד שֶׁהוּא בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת.

גְּמָרָא: שְׁמוּאֵל אָמַר: דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר: עָשׂוּ בִּיאַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד כְּמַאֲמָר בְּגָדוֹל, וּכְמָה דְּאַתְּ אָמַר: עָשׂוּ בִּיאַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד כְּמַאֲמָר בְּגָדוֹל, וְדִכְוָתָהּ: נַעֲשָׂה חֲלִיצַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד כְּגֵט בְּגָדוֹל. וְרַבָּנִין אָמְרִין: אֵין חֲלִיצַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד כְּלוּם. וּלְמָה עָשׂוּ בִּיאַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד כְּמַאֲמָר בְּגָדוֹל? שֶׁכֵּן בִּיאָה בְּגָדוֹל קוֹנָה, בֵּין לְדַעַת בֵּין שֶׁלֹּא לְדַעַת. נַעֲשָׂה חֲלִיצַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד כְּגֵט בְּגָדוֹל? וַחֲלִיצָה בְּגָדוֹל אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת אֶלָּא לְדַעַת!

אֵלּוּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁנִּפְלָה לִפְנֵי כַמָּה יְבָמִין, שֶׁמָּא אֵינָהּ מִתְיַבֶּמֶת?! תָּנֵי רַבִּי חִיָּא: ׳אֵשֶׁת מֵת אֶחָד מִתְיַבֶּמֶת וְלֹא אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים׳.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת סוֹטָה פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

א. (דִּבְרֵי הַיָּמִים ב): ״בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ לְמַלְכוּת אָסָא עָלָה בַּעְשָׁא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עַל יְהוּדָה וַיִּבֶן אֶת הָרָמָה״ וְגוֹ׳, אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן? וַהֲלֹא אָסָא קָבַר אֶת בַּעְשָׁא בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ לְמַלְכוּתוֹ, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ? נֶגֶד שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה שֶׁנִּתְחַתֵּן שְׁלֹמֹה בְּמֶלֶךְ מִצְרַיִם, וְנֶגֶד שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה שֶׁנִּגְזְרָה גְּזֵרָה עַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד שֶׁתִּתְחַלֵּק, וּבְאַחֲרוֹנָה עֲתִידָה שֶׁתַּחְזֹר לָהֶם, וּכְנֶגֶד שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה שֶׁנִּגְזְרָה גְּזֵרָה עַל מַלְכֵי אֲרָם, שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹטְנִין עַל יִשְׂרָאֵל, וּבְאַחֲרוֹנָה עֲתִידִין לִפּוֹל בְּיַד בְּנֵי דָּוִד, לְכָךְ נֶאֱמַר בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה לְמַלְכוּת אָסָא.

ב. ״וַיָּמָת כִּדְבַר ה׳ אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיְהוּ וַיִּמְלֹךְ יְהוֹרָם תַּחְתָּיו בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לִיהוֹרָם בֶּן יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה״ (מְלָכִים ב א), אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן? וַהֲלֹא יְהוֹשָׁפָט מָלַךְ אַחֲרָיו חָמֵשׁ שָׁנִים! אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהָלַךְ יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה עִם אַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְרָמוֹת גִּלְעָד, נִגְזְרָה גְּזֵרָה עַל יְהוֹשָׁפָט לֵהָרֵג, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים א כב): ״וַיְהִי כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֶת יְהוֹשָׁפָט״ וְגוֹ׳, רָאוּי לֵהָרֵג בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, אֶלָּא מִלַּמֵּד שֶׁבִּשְׂכָר זְעָקָה שֶׁזָּעַק תְּלָה לוֹ הַכָּתוּב שֶׁבַע שָׁנִים וְהָיָה מוֹנִין לִבְנוֹ.

ג. ״בֶּן שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה יְהוֹרָם בְּמָלְכוֹ וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִַם״ (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב כא). וּבַאֲחַזְיָהוּ בְּנוֹ מַהוּ אוֹמֵר? ״בֶּן אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אֲחַזְיָהוּ בְּמָלְכוֹ וְשָׁנָה אַחַת מָלַךְ בִּירוּשָׁלִַם״(שָׁם כב). וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים ב ח): ״בֶּן עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אֲחַזְיָהוּ בְּמָלְכוֹ״. אֲמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְכִי הַאֵיךְ אֶפְשָׁר לְבֶן שֶׁיִּהְיֶה גָּדוֹל מֵאָבִיו עֶשְׂרִים שָׁנִים? אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהִשִּׂיא אָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה אֶת בִּתּוֹ שֶׁל עָמְרִי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לִיהוֹשָׁפָט בְּנוֹ לְאִשָּׁה, נִגְזְרָה עַל מַלְכוּת דָּוִד שֶׁתִּכְלֶה עִם בֵּית אַחְאָב, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים ב כב): ״וּמֵאֱלֹהִים

הַשָּׁלֵם

הָיְתָה תְּבוּסַת אֲחַזְיָהוּ״ וְגוֹ׳, וְנָפְלוּ שְׁנֵיהֶם בּוֹ בַּיּוֹם זֶה עִם זֶה.

ד. כַּיּוֹצֵא בּוֹ (דִּבְרֵי הַיָּמִים-א ה): ״כֻּלָּם נִתְיַחְסוּ בִּימֵי יוֹתָם מֶלֶךְ יְהוּדָה וּבִימֵי יָרָבְעָם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל״, אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן? וַהֲלֹא עֻזִּיָּה קָבַר אֶת יָרָבְעָם וְעוֹד שְׁלֹשָׁה מְלָכִים אַחֲרָיו, אֶלָּא כָּל אוֹתָן עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה שֶׁהָיָה עֻזִּיָּה הַמֶּלֶךְ מְצוֹרָע (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב כו) ״יוֹתָם בְּנוֹ עַל בֵּית הַמֶּלֶךְ שׁוֹפֵט אֶת עַם הָאָרֶץ״.

ה. עַד שֶׁלֹּא נִגְנַז אֵלִיָּהוּ – הָיְתָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְרַבָּה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-ב ב): ״וַיֹּאמֶר אֵלָיְהוּ אֶל אֱלִישָׁע שֵׁב נָא פֹּה כִּי ה׳ שְׁלָחַנִי עַד בֵּית אֵל״, מַהוּ אוֹמֵר (שָׁם)? ״וַיֵּצְאוּ בְּנֵי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בֵּית אֵל אֶל אֱלִישָׁע״ וְגוֹ׳. מַהוּ אוֹמֵר? (שָׁם): ״וַיִּגְּשׁוּ בְּנֵי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בִּירִיחוֹ וְגוֹ׳ כִּי ה׳ שְׁלָחָנִי הַיַּרְדֵּנָה״ וְגוֹ׳, מַהוּ אוֹמֵר (שָׁם): ״וַחֲמִשִּׁים אִישׁ מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים הָלְכוּ וַיַּעַמְדוּ מִנֶּגֶד מֵרָחוֹק וְהֵמָּה עָמְדוּ וּשְׁנֵיהֶם עָמְדוּ עַל הַיַּרְדֵּן״, יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוּעָטִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וַחֲמִשִּׁים אִישׁ״ וְגוֹ׳, יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהֵן קְטַנִּים? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הֲיָדַעְתָּ כִּי הַיּוֹם ה׳ לוֹקֵחַ אֶת אֲדוֹנֶיךָ״, ׳אֲדוֹנֵינוּ׳ לֹא אָמְרוּ אֶלָּא ׳אֲדוֹנֶיךָ׳ – מִלַּמֵּד שֶׁכֻּלָּם חֲבֵרָיו שֶׁל אֵלִיָּהוּ הָיוּ, וְהָיוּ שְׁקוּלִין כְּנֶגֶד אֵלִיָּהוּ, וּמִנַּיִן שֶׁנִּסְתַּלְּקָה מֵהֶן רוּחַ הַקֹּדֶשׁ? שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): ״וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנֵּה נָא יֵשׁ אֶת עֲבָדֶיךָ חֲמִשִּׁים, חֲמִשִּׁים אֲנָשִׁים בְּנֵי חַיִל״ וְגוֹ׳. אֶפְשָׁר לִבְנֵי אָדָם, אֱמֶשׁ אוֹמְרִים ״הֲיָדַעְתָּ כִּי הַיּוֹם ה׳ לוֹקֵחַ אֶת אֲדוֹנֶיךָ״, וְעַכְשָׁו אוֹמְרִים ״יֵלְכוּ נָא וַיְבַקְשׁוּ אֶת אֲדוֹנֶיךָ״? אֶלָּא מִלַּמֵּד שֶׁנִּסְתַּלְּקָה מֵהֶן רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. (שָׁם): ״וַיִּפְצְרוּ בּוֹ עַד בּוֹשׁ וַיֹּאמֶר שִׁלְחוּ״; מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ׳עַד בּוֹשׁ׳? מִלַּמֵּד שֶׁהָיָה בּוֹשׁ מֵהֶם. דָּבָר אַחֵר, ״עַד בּוֹשׁ״, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״עַד בּוֹשׁ״? כְּלוֹמַר שֶׁנִּתְבַּיֵּשׁ מֵהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ, כָּל זְמַן שֶׁהָיָה אֱלִישָׁע קַיָּם לֹא הָיוּ גְּדוּדֵי אֲרָם בָּאִין בִּגְבוּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים ב ו): ״וְלֹא יָסְפוּ

תּוֹסֶפְתָּא

גְּדוּדֵי אָרָם לָבֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל", מִשֶּׁמֵּת אֱלִישָׁע מַהוּ אוֹמֵר (מְלָכִים ב יג): "וַיָּמָת אֱלִישָׁע וַיְקַבְּרוּהוּ וּגְדוּדֵי מוֹאָב יָבוֹאוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל".

מַסֶּכֶת סוֹטָה פֶּרֶק שְׁלִשָּׁה עָשָׂר

א. מְשֻׁנְּבָנָה בֵּית רֹאשׁוֹן – נִגְנַז אֹהֶל מוֹעֵד, וְנִגְנַז עִמּוֹ קְרָשָׁיו, קְרָסָיו, וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁין אֶלָּא בְּשִׁלְחָן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, וּמְנוֹרָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה לֹא הָיְתָה צְרִיכָה שֶׁמָּן הַמִּשְׁחָה, שֶׁקְּדֻשָּׁה הָרִאשׁוֹנָה קְדֻשָּׁה לְשָׁעָתָהּ וְקְדֻשָּׁה לֶעָתִיד לָבֹא.

ב. מְשֻׁנְּגְנַז הָאָרוֹן – נִגְנַז עִמּוֹ צִנְצֶנֶת הַמָּן וּצְלוּחִית שֶׁל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וּמַקֵּלוֹ שֶׁל אַהֲרֹן שְׁקֻדָּיָה, פְּרָחֶיהָ, וְאַרְגָּז שֶׁהֶשִׁיבוּ פְּלִשְׁתִּים דּוּרוֹן לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל – כֻּלָּם הָיוּ בְּבֵית קֹדֶשׁ קָדָשִׁים. וּמְשֻׁנְּגְנַז הָאָרוֹן – נִגְנְזוּ עִמּוֹ. וּמִי גְּנָזוֹ? יֹאשִׁיָּה הַמֶּלֶךְ גְּנָזָם. מַה רָאָה? כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה (דְּבָרִים כח): "יוֹלֵךְ ה' אוֹתְךָ וְאֶת מַלְכְּךָ" וְגוֹ', פָּקַד לַלְוִיִּם וּגְנָזוּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים ב לה): "וַיֹּאמֶר לַלְוִיִּם הַמְבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל וְגוֹ', תְּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּבֵית בְּנָה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין לָכֶם מַשָּׂא בַּכָּתֵף"; אָמַר לָהֶם: גְּנוּזוּ אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲלֶה לְבָבֶל כְּשֶׁאָר כָּל הַכֵּלִים, שֶׁתַּחְזִירֵהוּ לִמְקוֹמָן, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב לה): "עַתָּה עִבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל", מִיַּד גָּנְזוּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אָרוֹן גָּלָה לְבָבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים ב לה): "לֹא יִוָּתֵר דָּבָר אָמַר ה'", וְאֵין דִּבּוּר אֶלָּא דִּבְרוֹת שֶׁבּוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דִּבְרֵי הַיָּמִים ב לו): "לְתִשׁוּבַת הַשָּׁנָה שָׁלַח הַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶצַּר וַיְבִיאֵהוּ בָּבֶלָה עִם כְּלֵי חֶמְדַּת בֵּית ה'" – זֶהוּ אָרוֹן. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר: אָרוֹן בִּמְקוֹמוֹ נִגְנַז, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים א ה): "וַיַּאֲרִיכוּ הַבַּדִּים וַיִּרְאוּ רָאשֵׁי וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה".

ג. מְשֻׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רִאשׁוֹן בָּטְלוּ עָרֵי מִגְרָשׁ, וּפָסְקוּ אוּרִים וְתֻמִּים, וּבָטְלָה מְלוּכָה מִבֵּית דָּוִד, שֶׁנֶּאֱמַר (עזרא ב): "וַיֹּאמֶר הַתִּרְשָׁתָא לָהֶם אֲשֶׁר לֹא יֹאכְלוּ מִקֹּדֶשׁ הַקָּדָשִׁים עַד עֲמֹד הַכֹּהֵן לְאוּרִים וְתוּמִּים". אָמַר לוֹ: כְּאָדָם שֶׁאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ עַד שֶׁיִּחְיוּ מֵתִים אוֹ עַד שֶׁיָּבֹא מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד.

ד. מְשֻׁמַּתּוּ חַגַּי זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי – נִסְתַּלְּקָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וְאַף עַל פִּי כֵן הָיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּבַת קוֹל. פַּעַם אַחַת הָיוּ מְסִבִּין בַּעֲלִיַּת בֶּן גּוּרְיוֹן בִּירִיחוֹ, יָצְתָה בַּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם וְאָמְרָה: יֵשׁ בָּכֶם אָדָם אֶחָד שֶׁרָאוּי שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו שְׁכִינָה, אֶלָּא שֶׁאֵין דּוֹרוֹ זַכַּאי לְכָךְ, נָתְנוּ עֵינֵיהֶם בְּהַלֵּל הַזָּקֵן. וּכְשֶׁמֵּת, הִסְפִּידוּהוּ: "הֵי חָסִיד הֵי עָנָיו תַּלְמִידוֹ שֶׁל עֶזְרָא".

ה. וְשׁוּב פַּעַם אַחֶרֶת הָיוּ מְסִבִּין בַּעֲלִיָּה בְּיַבְנֶה, וְיָצְאַת בַּת קוֹל וְאָמְרָה: "יֵשׁ כָּאן אֶחָד שֶׁרָאוּי שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה עָלָיו אֶלָּא שֶׁאֵין דּוֹרוֹ זַכַּאי לְכָךְ", נָתְנוּ עֵינֵיהֶם בִּשְׁמוּאֵל הַקָּטָן, כְּשֶׁמֵּת, הִסְפִּידוּהוּ: "הֵי עָנָיו הֵי חָסִיד תַּלְמִידוֹ שֶׁל הִלֵּל הַזָּקֵן". וְאַף הוּא אָמַר בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ: "שִׁמְעוֹן וְיִשְׁמָעֵאל לְחַרְבָּא וְחַבְרוֹהִי לְקָטְלָא, וּשְׁאָר עַמָּא לְבִיזָא וְעָקוּ סַגִּיאִין עֲתִידִין לְמִיתֵי עַל עָלְמָא"[1]. וְאַף עַל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא בְּקֵשׁוּ לוֹמַר כֵּן: "הֵי עָנָיו הֵי חָסִיד תַּלְמִידוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל הַקָּטָן", אֶלָּא שֶׁנִּטְרְפָה הַשָּׁעָה – שֶׁאֵין מַסְפִּידִין הֶרוּגֵי מַלְכוּת.

ו. יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל שָׁמַע דָּבָר מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים: "נִצְחִין טַלְיָא דְּאָזְלִי לְאַגָּחָא קְרָבָא בַּאֲנָטוֹכֵת"[2], וְכָתְבוּ אוֹתָהּ הַשָּׁעָה וְאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְכִוְּנוּ, וְאוֹתָהּ שָׁעָה הָיְתָה שֶׁנִּצְחוּ. שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק שָׁמַע דָּבָר מִבֵּית

---

[1] שִׁמְעוֹן וְיִשְׁמָעֵאל לַחֶרֶב, וַחֲבֵרָיו לַהֶרֶג, וּשְׁאָר הָעָם לִבְזָה וְצָרוֹת רַבּוֹת עֲתִידוֹת לָבוֹא עַל הָעוֹלָם.

[2] נִצְחוּ הַיְלָדִים שֶׁהָלְכוּ לַעֲרֹךְ קְרָב בְּאַנְטוֹכֵת.

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים: ״בְּטֵלַת עֲבִידְתָּא, דְּיֹאמַר סַנְאֶה לְאֵיתָאֶה לְהֵיכְלָא, וְנֶהֱרַג גַּסְקֶלָנוֹס וּבְטֵלוּ גְּזֵרוֹתֶיהָ״[3]; וּבְלָשׁוֹן אֲרַמִּי שָׁמַע וְלֹא הֶבִינוֹ.

ז. כָּל זְמַן שֶׁהָיָה שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק קַיָּם, הָיָה נֵר מַעֲרָבִי תָּדִיר, מְשֻׁמֶּת, הָלְכוּ וּמְצָאוּהוּ שֶׁכָּבָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ מוֹצְאִין אוֹתָהּ, פְּעָמִים כָּבָה פְּעָמִים דָּלוּק. כָּל זְמַן שֶׁהָיָה שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק קַיָּם – הָיְתָה מַעֲרָכָה תְּדִירָה, כְּשֶׁמִּסְדְּרִין אוֹתָהּ בְּשַׁחֲרִית הָיְתָה מִתְגַּבֶּרֶת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, וְהָיוּ מַקְרִיבִין עָלֶיהָ תְּמִידִין וּמוּסָפִין וְנִסְכֵּיהֶן, וְלֹא הָיוּ מוֹסִיפִין עָלֶיהָ אֶלָּא שְׁנֵי גִזְרֵי עֵצִים עִם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא ו): ״וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן״ וְכוּ׳. מִשֶּׁמֵּת שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק – תִּשַּׁשׁ כֹּחָהּ שֶׁל מַעֲרָכָה, כְּשֶׁמִּסְדְּרִין אוֹתָהּ בְּשַׁחֲרִית לֹא הָיוּ נִמְנָעִין מִלְּהוֹסִיף עָלֶיהָ עֵצִים כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, כָּל זְמַן שֶׁהָיָה שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק קַיָּם – בְּרָכָה נִכְנֶסֶת בִּשְׁתֵּי לֶחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִתְחַלֶּקֶת בַּעֲצֶרֶת לַכֹּהֲנִים, וְלֶחֶם הַפָּנִים בָּרֶגֶל לְכָל הַמִּשְׁמָרוֹת, יֵשׁ מֵהֶן שֶׁאוֹכְלִין וּשְׁבֵעִין וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁאוֹכְלִין וּמוֹתִירִים, וְלֹא עָלָה בְיַד כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֶלָּא כַּזַּיִת. מִשֶּׁמֵּת שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק לֹא הָיְתָה בְּרָכָה נִכְנֶסֶת לֹא בִּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֹא בְּלֶחֶם הַפָּנִים. הַצְּנוּעִין מוֹשְׁכִין יְדֵיהֶן וְהַגַּרְגְּרָנִין חוֹלְקִין בֵּינֵיהֶם, וְלֹא עָלָה בְיַד כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֶלָּא כְּפוֹל. מַעֲשֶׂה בְּכֹהֵן אֶחָד מִצִּפּוֹרִי שֶׁנָּטַל חֶלְקוֹ וְחֶלֶק חֲבֵרוֹ, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא עָלָה בְיָדוֹ אֶלָּא כְּפוֹל, וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ בֶּן הַחַמְצָן עַד הַיּוֹם הַזֶּה.

ח. אוֹתָהּ שָׁנָה שֶׁמֵּת בָּהּ שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה אוֹמֵר: ״בְּשָׁנָה הַזּוֹ הוּא מֵת״! אָמְרוּ לוֹ: מִנַּיִן אַתָּה יוֹדֵעַ? אָמַר לָהֶם: כָּל יְמוֹת הַכִּפּוּרִים הָיָה זָקֵן וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לְבָנִים וּמִתְכַּסֶּה לְבָנִים – נִכְנַס עִמִּי וְיָצָא עִמִּי. שָׁנָה

[3] בְּטֵלָה הָעֲבוֹדָה שֶׁרָצָה הַשּׂוֹנֵא לְהָבִיא לַהֵיכָל, וּמֵת וְכוּ׳.

הַשָּׁלֵם

זוֹ, נִכְנַס עִמִּי וְלֹא יָצָא עִמִּי. לְאַחַר הָרֶגֶל חָלָה שִׁבְעַת יָמִים וָמֵת. מִשֶּׁמֵּת שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק פָּסְקוּ מִלְּבָרֵךְ בַּשֵּׁם[4].

ט. מְעוֹרְרִין – אֵלּוּ הַלְוִיִּם שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן, וְאוֹמְרִים (תְּהִלִּים מד): ״עוּרָה לָמָּה תִישַׁן ה׳״ וְגוֹ׳. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: וְכִי יֵשׁ שֵׁינָה לְפָנָיו? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (תְּהִלִּים קכא): ״הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל״, אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בְּצַעַר וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּנַחַת וּבְשַׁלְוָה, לְכָךְ נֶאֱמַר: ״עוּרָה לָמָּה תִישַׁן ה׳״. נוֹקְפִין – אֵלּוּ שֶׁהָיוּ חוֹבְטִין אוֹתוֹ בְּמַקָּלוֹת בֵּין קַרְנָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין לָעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אָמַר לָהֶם רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: עַד מָתַי אַתֶּם מַאֲכִילִין נְבֵלוֹת לַמְּזֻבָּח? עָמַד וְהִתְקִין לָהֶם טַבָּעוֹת בַּקַּרְקַע.

י. עַד יָמָיו הָיָה פַּטִּישׁ מַכֶּה בִּירוּשָׁלַיִם בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אַף הוּא גָּזַר עַל הַוַּדַּאי וּבִטֵּל אֶת הַדִּמַּאי, לְפִי שֶׁשָּׁלַח בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְרָאָה שֶׁאֵין מַפְרִישִׁין אֶלָּא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה בִּלְבַד, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי – מְקֻצָּתָן מַעֲשָׂרִין וּמְקֻצָּתָן אֵין מְעַשְּׂרִין. אָמַר לָהֶם: ״בָּנַי! בּוֹאוּ וְאֹמַר לָכֶם, כְּשֵׁם שֶׁתְּרוּמָה גְּדוֹלָה יֵשׁ בָּהּ עֹנֶשׁ מִיתָה – כָּךְ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְטֶבֶל יֵשׁ בָּהּ עֹנֶשׁ מִיתָה״. עָמַד וְהִתְקִין לָהֶם, הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת מֵעַם הָאָרֶץ – מַפְרִישׁ מֵהֶן מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן מַפְרִישׁ מִמְּנוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְנוֹתְנָהּ לַכֹּהֵן. וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי עוֹלֶה וְאוֹכְלָהּ בִּירוּשָׁלַיִם, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עָנִי – הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

מַסֶּכֶת סוֹטָה פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

יד,א רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אוֹמֵר: מִשֶּׁרַבּוּ הָרַצְחָנִים – בְּטֵלָה עֶגְלָה עֲרוּפָה, לְפִי שֶׁאֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא עַל הַסָּפֵק. מִשֶּׁרַבּוּ הָרַצְחָנִים בִּגְלוּי – בְּטֵלָה עֶגְלָה עֲרוּפָה.

[4] סְפָרִים אֲחֵרִים: **׳נִמְנְעוּ אֶחָיו מִלְּבָרֵךְ בַּשֵּׁם׳.**

תּוֹסֶפְתָּא

מְשָׁרְבוּ הַמְנָאֲפִים – פָּסְקוּ מֵי הַמָּרִים, לְפִי שֶׁאֵין מֵי הַמָּרִים בָּאִים אֶלָּא עַל הַסָּפֵק, עַכְשָׁו כְּבָר רָבוּ הָרוֹאִים בְּגָלוּי. מְשָׁרְבוּ בַּעֲלֵי הֲנָאָה – נִתְעַוְּתוּ הַדִּינִין וְנִתְקַלְקְלוּ הַמַּעֲשִׂים וְאֵין נֹחַ בָּעוֹלָם. מְשָׁרְבוּ רוֹאֵי פָּנִים בַּדִּין – בְּטֵל "לֹא תָגוּרוּ", וּפָסַק "לֹא תַכִּירוּ", וּפָרְקוּ עֹל שָׁמַיִם וְנָתְנוּ עֲלֵיהֶם עֹל בָּשָׂר וָדָם. מְשָׁרְבוּ לוֹחֲשֵׁי לְחִישׁוֹת בַּדִּין – חָרוֹן אַף בְּיִשְׂרָאֵל וְנִסְתַּלְּקָה הַשְּׁכִינָה, מְשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּקֶרֶב אֱלֹקִים יִשְׁפֹּט". מְשָׁרְבוּ "אַחֲרֵי בִּצְעָם לְבָם הוֹלֵךְ" – רַבּוּ "אוֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רַע". מְשָׁרְבוּ "הָאוֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רַע" – רַבּוּ "הוֹי הוֹי" בְּיִשְׂרָאֵל. מְשָׁרְבוּ מוֹשְׁכֵי הָרֹק – רַבּוּ הַיְהִירִים, וְנִתְמַעֲטוּ הַתַּלְמִידִים, וְהַתּוֹרָה חָזְרָה עַל לוֹמְדֶיהָ. מְשָׁרְבוּ הַיְהִירִים – נִתְחַלְּלוּ בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִנָּשֵׂא לִיהִירִים, שֶׁאֵין דּוֹרְנוּ רוֹאֶה אֶלָּא לְפָנִים. מְשָׁרְבוּ מְטִילֵי מְלַאי עַל בַּעֲלֵי בָּתִּים – רַבָּה הַשֹּׂחַד וְהַטָּיַת הַמִּשְׁפָּט וּפָסְקָה טוֹבָה וְהָיָה לְאָחוֹר וְלֹא לְפָנִים. וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר, כְּעַל בְּנֵי שְׁמוּאֵל (שמואל א ח): "לֹא הָלְכוּ בָּנָיו בִּדְרָכָיו" וְגוֹ'. וְכִי לָקְחוּ שֹׂחַד וּמִשְׁפֵּט הִטּוּ? – רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: חֶלְקָם שָׁאֲלוּ בְּפִיהֶם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְלַאי הֵטִילוּ עַל בַּעֲלֵי בָּתִּים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: קֻפָּה יְתֵרָה שֶׁל מַעֲשֵׂר נָטְלוּ בְּזָרוֹעַ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מַתּוֹת נָטְלוּ בְּזָרוֹעַ. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִלֵּל עֵלִי אֶת שְׁמוּאֵל אֶלָּא עַל תְּנַאי, רְאֵה הֵיאַךְ דָּבְקָה בּוֹ. מְשָׁרְבוּ מְקַבְּלֵנִי טוֹבָתְךָ וּמַחֲזִיקֵנִי טוֹבָתֶךָ – רַבּוּ אִישׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵינוּ יַעֲשֶׂה, שְׁפָלִים הַגְבָּהוּ וּגְבוֹהִים הֻשְׁפְּלוּ, וּמַלְכוּתָא אָזְלָא וְנָוְלָה, מְשָׁרְבוּ צָרֵי עַיִן וְטוֹרְפֵי טָרָף – רַבּוּ מֵאֲמָצֵי הַלֵּב מִלְּהַלְווֹת, וְעָבְרוּ עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה: "הַשָּׁמֶר לְךָ פֶּן" וְגוֹ'. מְשָׁרְבוּ נְטִיוֹת הַגְּרוֹן מִסְקָרוֹת הָעֵינַיִם – רַבּוּ מִים הַמָּרִים, אֶלָּא שֶׁפָּסְקוּ. מְשָׁרְבוּ מְקַבְּלֵי מַתָּנוֹת – נִתְמַעֲטוּ הַיָּמִים וְנִתְקַצְּרוּ הַשָּׁנִים, דִּכְתִיב: "רְשׁוֹנָא מַתָּנוֹת יְחֵיֶה". מְשָׁרְבוּ זְחוּחֵי הַלֵּב – רַבּוּ מַחְלְקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, תַּלְמִידֵי שַׁמַּאי וְהִלֵּל שֶׁלֹּא שִׁמְּשׁוּ כָּל צָרְכָּן – רַבּוּ מַחְלְקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנַּעֲשָׂה תּוֹרָה כִּשְׁתֵּי תּוֹרוֹת. מְשָׁרְבוּ מְקַבְּלֵי צְדָקָה מְכוּתָּם – הִתְחִילוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְהִתְמַעֵט וְיִשְׂרָאֵל לְהִתְרוֹמֵם, וְאֵין נוֹחַ בָּעוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל.

מַסֶּכֶת סוֹטָה פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

א. מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – בְּטֵל שְׁמִיר וְנִפֶּת צוֹפִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַה טִּיבוֹ שֶׁל שָׁמִיר זֶה? בְּרִיָּתוֹ כַּשְּׁעוֹרָה, מִשֶּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית נִבְרָא, וְאֵין כָּל דָּבָר קָשֶׁה יָכוֹל לַעֲמֹד בְּפָנָיו, בַּמֶּה מְשַׁמְּרִין אוֹתוֹ? כּוֹרְכִין אוֹתוֹ בִּסְפוּגִין שֶׁל צֶמֶר, וּמַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּאֵיתְנֵי שֶׁל אֲבָר מִלְאָה סְבִין שְׁעוֹרָה, וּבוֹ בָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – "וְהַבַּיִת בְּהִבָּנוֹתוֹ אֶבֶן אֲבֶן שְׁלֵמָה מַסָּע נִבְנָה" – הַדְּבָרִים כְּכָתְבָן; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: וְכִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: "כָּל אֵלֶּה אֲבָנִים יְקָרוֹת וְגוֹ' מְגֹרָרוֹת בַּמְּגָרָה"?! אֶם כֵּן מָה תַּלְמוּד לוֹמַר "לֹא נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבָּנוֹתוֹ" – שֶׁהָיָה מְתֻקָּן מִבַּחוּץ וּמְכֻנָּס מִבִּפְנִים. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּאַבְנֵי מִקְדָּשׁ, וְדִבְרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה בְּאַבְנֵי בֵיתוֹ, וְנוֹתְנִים אוֹתוֹ עַל גַּבֵּי אֲבָנִים, עַל גַּבֵּי קוֹרוֹת, וּמִתְפַּתְּחִים לְפָנָיו כְּלוּחֵי פִּנְקָס, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁנּוֹתְנִין אוֹתוֹ עַל גַּבֵּי בַרְזֶל, הוּא בּוֹקֵעַ וְיוֹרֵד מִלְּפָנָיו, וְאֵין כָּל דָּבָר יָכוֹל לַעֲמֹד בּוֹ.

ב. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: תְּדַע שֶׁנִּתְאָרְרוּ טְלָלִים, שֶׁבָּרִאשׁוֹנָה, כְּשֶׁהָיָה טַל יוֹרֵד עַל גַּבֵּי תֶּבֶן וְעַל גַּבֵּי קַשׁ – מַלְבִּין. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טז): "וְהִנֵּה עַל פְּנֵי הַמִּדְבָּר דַּק מְחֻסְפָּס"; וְעַכְשָׁו מַשְׁחִיר. בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה כָּל עִיר שֶׁהָיוּ טְלָלִין מְרֻבִּין מֵחֲבֵרוֹתֶיהָ – הָיוּ פְּרוֹתֶיהָ מְרֻבִּין. עַכְשָׁו – מְמֻעָטִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – אֵין יוֹם שֶׁאֵין בּוֹ קְלָלָה, וְלֹא יָרַד טַל לִבְרָכָה, וְנִטַּל טַעַם הַפֵּרוֹת, וְרִאשׁוֹן רִאשׁוֹן עוֹמֵד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף נִטַּל שֹׁמֶן הַפֵּרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: טָהֳרָה נִטְלָה אֶת

תּוֹסֶפְתָּא

הַטַּעַם וְאֶת הָרֵיחַ, מַעֲשָׂרוֹת נְטֻלָה שֶׁמֶן דָּגָן. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי אֶלְיעֶזֶר – בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – בָּטְלוּ אַנְשֵׁי עֵצָה, וּפָסְקָה מַחֲשָׁבָה מִיִּשְׂרָאֵל. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי עֲקִיבָא – בָּטְלוּ זְרוֹעוֹת הַתּוֹרָה, וּפָסְקוּ מַעְיְנוֹת הַחָכְמָה. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה – בָּטְלָה עֲטֶרֶת חָכְמָה, שֶׁעֲטֶרֶת חֲכָמִים עָשְׂרָם. מִשֶּׁמֵּת בֶּן עַזַּאי – בָּטְלוּ הַשַּׁקְדָנִין. מִשֶּׁמֵּת בֶּן זוֹמָא – בָּטְלוּ הַדַּרְשָׁנִין. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא – בָּטְלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה מִיִּשְׂרָאֵל. מִשֶּׁמֵּת אַבָּא יוֹסֵי בֶּן קִטְנְתָא "אִישׁ קְטַנְתָּא" – נִתְקַטְּנָה חֲסִידוּת מִיִּשְׂרָאֵל, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "אִישׁ קְטַנְתָּא"? – שֶׁהוּא מִקְּטַנֵּי הַחֲסִידִים. מִשֶּׁמֵּת רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל – בָּא גּוֹבַאי וְרָבוּ צָרוֹת. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי – נִכְפְּלוּ צָרוֹת. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי – בָּטְלָה עֲנָוָה וְיִרְאַת חֵטְא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין לְךָ כָּל צָרָה שֶׁבָּאָה עַל הַצִּבּוּר, שֶׁאֵין בֵּית דִּין מְבַטְּלִין שִׂמְחָה כְּנֶגְדָּהּ.

ג. מִשֶּׁבָּטְלָה סַנְהֶדְרִין – בָּטַל שִׁיר בֵּית הַמִּשְׁתָּאוֹת. וְכִי מַה הָיְתָה סַנְהֶדְרִין מוֹעֶלֶת לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל? אֶלָּא לְעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ): "וְאִם הַעֶלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ" וְגוֹ'. בָּרְאשׁוֹנָה הָיְתָה אֵימַת סַנְהֶדְרִין עֲלֵיהֶן, וְלֹא הָיוּ אוֹמְרִין דִּבְרֵי נְבָלָה בַּשִּׁיר. אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁאֵין אֵימַת סַנְהֶדְרִין עֲלֵיהֶן – הֵן אוֹמְרִין דִּבְרֵי נְבָלָה בַּשִּׁיר. בָּרְאשׁוֹנָה לֹא הָיוּ נִפְרָעִין אֶלָּא מֵאוֹתוֹ אִישׁ, עַכְשָׁו מִמֶּנּוּ וּמִקְרוֹבָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ): "וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ" וְגוֹ'. מָשָׁלוּ מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה[5]? לְאֶחָד שֶׁסָּרַח בָּעִיר, וּמְסָרוּהוּ לְרוֹצְעָן[6], וְרָצְעוֹ, הָיָה קָשֶׁה מִן הָרְצוּעָה[7], מְסָרוֹ לְבַעַל זְמוֹרָה[8], וְחָבָטוּהוּ, וְהָיָה קָשֶׁה מִבַּעַל זְמוֹרָה. וּמְסָרוּהוּ לְקַטְרוֹן[9] וַחֲבָשׁוֹ, וְהָיָה קָשֶׁה מִקַּטְרוֹן, וּמְסָרוּהוּ לַשַּׁלְטוֹן וְהִטִּילוּ בַּקֶּמִין[10]. אַף יִשְׂרָאֵל – צָרוֹת – אַחֲרוֹנוֹת מְשַׁכְּחוֹת אֶת הָרִאשׁוֹנוֹת.

ד. בְּפָלְמוֹס שֶׁל אַסְפַּסְינוּס – גָּזְרוּ עַל עֲטָרוֹת חֲתָנִים. וְאֵלּוּ הֵן עֲטָרוֹת חֲתָנִים, שֶׁל מֶלַח וְשֶׁל גְּפְרִית, אֲבָל שֶׁל וֶרֶד וְשֶׁל הֲדַס – הִתִּירוּ. בְּפָלְמוֹס שֶׁל טִיטוּס גָּזְרוּ עַל עֲטָרוֹת כַּלּוֹת, זֶה עִיר שֶׁל זָהָב, אֲבָל יוֹצֵא בְּגַפָּה שֶׁל מִלַּת. וְשֶׁלֹּא לְלַמֵּד אֶת בָּנָיו יְוָנִית, הִתִּירוּ לָהֶם לְבֵית רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְלַמֵּד בְּנֵיהֶם יְוָנִית מִפְּנֵי שֶׁהֵן קְרוֹבִין לַמַּלְכוּת. וְשֶׁלֹּא לִסְוֹד אֶת בֵּיתוֹ בַּסִּיד – בְּבֵיצַת הַסִּיד, וְאִם עֵרֵב בּוֹ חוֹל אוֹ תֶּבֶן – מָתָר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם עֵרֵב בּוֹ חוֹל – הֲרֵי זֶה טָרְכְּסִיד[11] וְאָסוּר. אִם עֵרֵב בּוֹ תֶּבֶן – מָתָר. פְּלְמוֹס הָאַחֲרוֹן גָּזְרוּ עַל חֲפַת חֲתָנִים. אֵלּוּ הֵן חֲפַת חֲתָנִים – זְהוֹרִית הַמְּזֻהֶבֶת, אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא אַפִּיפְיָרוֹת[12], וְתוֹלֶה בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה, וְשֶׁלֹּא תֵּצֵא כַּלָּה בַּאֲפִרְיוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר, וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתֵּצֵא בָּאַפְּרִיוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר, אַף עַל פַּלְיָטִין[13] גָּזַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבָא, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים.

הַשָּׁלֵם

---

[5] מָשְׁלוּ אֶת הַצָּרוֹת שֶׁבָּאוֹת עַל יִשְׂרָאֵל מֵעֵת שֶׁחָרַב בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְגָלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ – לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה?

[6] לְמִי שֶׁמַּכֶּה בָּרְצוּעָה.

[7] הָיָה קָשֶׁה הַחֹטֶא מִן הָרוֹצְעָן, הָאִישׁ שֶׁפָּרַח הָיָה קָשֶׁה מִן הָרוֹצְעָן.

[8] לְמִי שֶׁמַּכֶּה בַּשּׁוֹטִים שֶׁל עֲנָפִים רַכִּים.

[9] מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְקוֹשְׁרוֹ וְלָתֵת יָדָיו וְרַגְלָיו בְּכִבְלִים.

[10] תַּנּוּר אֵשׁ.

[11] הַחוֹל מְהַדֵּק אֶת הַסִּיד וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ חָזָק וְטוֹב, וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּשְׁחִיר קְצָת – אָסוּר.

[12] אֲרִיגוֹת שֶׁעוֹשִׂים מִן הַקָּנִים וּמִן הָעֲצִים.

[13] שֵׁמָן אַפְּרְסְמוֹן.

תּוֹסֶפְתָּא

ה. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דִּין הוּא שֶׁנִּגְזֹר עַל עַצְמֵנוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל בָּשָׂר וְשֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן, אֶלָּא שֶׁאֵין בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן רוֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמֹד בָּהּ. הוּא הָיָה אוֹמֵר: הוֹאִיל וְעוֹקְרִין אֶת הַתּוֹרָה מִבֵּינוֹתֵינוּ, וְשֶׁלֹּא לִכְנֹס לְשָׁבוּעַ הַבָּן, דִּין הוּא שֶׁנִּגְזֹר עַל עַצְמֵנוּ שֶׁלֹּא לִישָּׂא אִשָּׁה וּלְהוֹלִיד בָּנִים וְנִמְצָא זַרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ כְּלֶה מֵאֵלָיו. אָמְרוּ לוֹ: הַנַּח לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין. מִשֶּׁחָרַב בֵּית הָאַחֲרוֹן רַבּוּ פְּרוּשִׁין בְּיִשְׂרָאֵל – שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר וְלִשְׁתּוֹת יַיִן, נִטְפַּל לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי מָה אֵין אַתֶּם אוֹכְלִים בָּשָׂר וְאֵין אַתֶּם שׁוֹתִים יַיִן? אָמְרוּ לוֹ: נֹאכַל בָּשָׂר? שֶׁבְּכָל יוֹם הָיָה תָּמִיד קָרֵב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ עַכְשָׁו בָּטֵל! נִשְׁתֶּה יַיִן שֶׁמְּנַסְּכִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְעַתָּה בָּטֵל!? אָמַר לָהֶם: אִם כֵּן, לֶחֶם לֹא נֹאכַל – שֶׁכְּבָר בָּטְלוּ מִנְחוֹת וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים. מַיִם לֹא נִשְׁתֶּה – שֶׁמֵּהֶן הָיוּ מְנַסְּכִין מַיִם בֶּחָג. תְּאֵנִים וַעֲנָבִים – לֹא נֹאכַל שֶׁכְּבָר בָּטְלוּ מִנְחוֹת בַּעֲצֶרֶת! שְׁתִקוּ. אָמַר לָהֶם: בָּנַי! בּוֹאוּ וְאֹמַר לָכֶם: לְהִתְאַבֵּל יוֹתֵר מִדַּאי – אִי אֶפְשָׁר, וְשֶׁלֹּא לְהִתְאַבֵּל כְּלָל – אִי אֶפְשָׁר, אֶלָּא כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: סָד אָדָם אֶת בֵּיתוֹ בַּסִּיד וּמְשַׁיֵּר דָּבָר מֵעָט זֵכֶר לִירוּשָׁלַיִם. עוֹשֶׂה אָדָם כָּל צָרְכֵי הַסְּעוּדָה וּמְשַׁיֵּר דָּבָר מֵעָט זֵכֶר לִירוּשָׁלַיִם. עוֹשֶׂה אִשָּׁה כָּל תַּכְשִׁיטֶיהָ וּמְשַׁיֶּרֶת דָּבָר מֵעָט זֵכֶר לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קלז): "אִם אֶשְׁכָּחֵךְ יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לְחִכִּי אִם לֹא אַזְכְּרֵכִי" וְגוֹ'. וְכָל הַמִּתְאַבְּלִים עֲלֶיהָ בָּעוֹלָם הַזֶּה – שְׂמֵחִים עִמָּהּ לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סו): "שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְגִילוּ בָהּ כָּל אוֹהֲבֶיהָ" וְגוֹ'.

סָלִיק סַדָּר נָשִׁים בְּסַיְיעְתָּא דִּשְׁמַיָּא

הַשָּׁלֵם

סֵדֶר נְזִיקִין

מַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א,א[14] **כָּל שֶׁחַבְתִּי בִּשְׁמִירָתוֹ חַבְתִּי בִּנְזָקוֹ** – זֶה הַשּׁוֹר וְהַבּוֹר. **הִכְשַׁרְתִּי בִּמְקָצָת נִזְקוֹ כְּהֶכְשֵׁר כָּל נִזְקוֹ** – זֶה הַבּוֹר. **חַבְתִּי בְּתַשְׁלוּמֵי נִזְקוֹ** – מִלַּמֵּד שֶׁהַבְּעָלִים מְטַפְּלִין בַּנִּבְלָה. **נְכָסִין שֶׁאֵין בָּהֶן מְעִילָה** – פֵּרַט לְשׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּגַּח לְשׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, וְשׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּגַּח לְשׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל. **נְכָסִין שֶׁהֵן שֶׁל בְּנֵי בְּרִית** – פֵּרַט לְשׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּגַּח לְשׁוֹר שֶׁל כְּנַעֲנִי. **נְכָסִין הַמְּיֻחָדִין** – פֵּרַט לִנְכְסֵי הֶפְקֵר. **חוּץ מֵרְשׁוּת הַמְּיֻחֶדֶת לַמַּזִּיק** – פֵּרַט לְשֶׁהִזִּיק שׁוֹר בִּרְשׁוּתוֹ. **וּרְשׁוּת הַנִּזָּק וְהַמַּזִּיק. וּכְשֶׁהִזִּיק חָב הַמַּזִּיק** – כְּגוֹן חֲצַר הַשּׁוּתָּפִין וְהַבְקָעָה. **נְכָסִין הַמְּיֻחָדִין** – שֶׁהֵן חוּץ מֵרְשׁוּת הַמְּיֻחֶדֶת לַמַּזִּיק. וּרְשׁוּת הַנִּזָּק וְהַמַּזִּיק. וְהַשּׁוֹמֵר חִנָּם וְהַשּׁוֹאֵל, נוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׁוֹכֵר, שֶׁהִזִּיק שׁוֹר בִּרְשׁוּתוֹ – מוּעָד מְשֻׁלָּם נָזֵק שָׁלֵם, וְתַם מְשֻׁלָּם חֲצִי נָזֵק. אֶחָד נִזְקֵי אָדָם וְאֶחָד נִזְקֵי בְּהֵמָה – שָׁמִין לָהֶם מִן הָעִידִית, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כב, ד): "מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם".

א,ב[15] **שׁוּם כֶּסֶף** – אֵין אוֹמְרִים תְּצֵא פָּרָה בְּטַלִּית, וְלֹא טַלִּית בְּפָרָה. אֶלָּא שָׁמִין אוֹתָן כְּסָפִים. **שָׁוֶה כֶּסֶף** – מִלַּמֵּד: שֶׁאֵין בֵּית דִּין שָׁמִין אֶלָּא מִדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחֲרָיוּת. תָּפַס הַנִּזָּק בַּמַּטַּלְטְלִין – שָׁמִין לוֹ מֵהֶן בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וַאֲפִלּוּ מִן הַיְתוֹמִים. וְהוּא – שֶׁתָּפַס מֵחַיִּים. **בִּפְנֵי בֵּית דִּין** – מִלַּמֵּד שֶׁאֵין חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲמֹד בַּדִּין. וְלֹא בְּבֵית דִּין הֶדְיוֹטוֹת. **עַל פִּי עֵדִים** – מִלַּמֵּד: שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהוּא קָנָס – אֵין מְשֻׁלָּם עַל פִּי עַצְמוֹ. **בְּנֵי חוֹרִין וּבְנֵי בְּרִית** – יָצְאוּ עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, וַעֲבָדִים,

---

[14] הֲלָכָה זוֹ בְּנוּיָה עַל פִּי מִשְׁנָה בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן דְּבָבָא קַמָּא מִשְׁנָה ב׳, וְכָאן הוֹלִךְ וּמְפָרֶשֶׁת פִּסְקָה וּפִסְקָה, כָּל דָּבָר שֶׁבְּתוֹכוֹ שָׁם – מַה עֲנָיְנוֹ.

[15] עַל פִּי מִשְׁנָה ג׳ שָׁם.

תּוֹסֶפְתָּא

וּפְסוּלֵי עֲדוּת. **נָשִׁים בִּכְלָל הַנָּזָק** – אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא דִּבֵּר הַכָּתוּב אֶלָּא בְּאִישׁ, סוֹפְנוּ לָרַבּוֹת אֶת הָאִשָּׁה, הַנָּזָק וְהַמַּזִּיק בַּתַּשְׁלוּמִין לְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.

א,ג חֲמִשָּׁה תַּמִּין וַחֲמִשָּׁה מוּעָדִין – אַף הַצָּבוּעַ. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף הַנָּחָשׁ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁבָּאוּ מִן הַמִּדְבָּר, אֲבָל אִם הָיוּ מֵרוֹם[16], מוּעָד – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם, תַּם – מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. וְהַנָּחָשׁ – בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מוּעָד לְשַׁלֵּם. **הַבְּהֵמָה אֵינָהּ מוּעֶדֶת לֹא לְגַּח וְלֹא לְגוֹף וְלֹא לְשׁוֹךְ וְלֹא לִרְבֹּץ וְלֹא לִבְעֹט** – עַל כֻּלָּן מְשַׁלֶּמֶת חֲצִי נֶזֶק, בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וּבֵין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים – [17]וְנִתְּזוּ צְרוֹרוֹת מִתַּחַת רַגְלֶיהָ וְנָפַל עַל הַכְּלִי וּשְׁבָרָתוּ – מְשַׁלֶּמֶת חֲצִי נֶזֶק. הָיְתָה מְהַלֶּכֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּדְרָסָה עַל הַכְּלִי וּשְׁבָרָתוּ, וְנִתְּזוּ הֵימֶנּוּ חֶרֶס וְשָׁבַר כְּלִי אַחֵר: עַל הָרִאשׁוֹן – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וְעַל הָאַחֲרוֹן – מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.

א,ד בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה מֵאֵלֶיהָ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְהִזִּיקָה בְּיָדָהּ, וּבְרַגְלָהּ, וּבְקַרְנָהּ, וּבְעֹל שֶׁעָלֶיהָ, וּבְמַשּׂוי שֶׁעַל גַּבָּהּ, וּבַעֲגָלָה כְּשֶׁהִיא מוֹשֶׁכֶת – מְשַׁלֶּמֶת נֶזֶק שָׁלֵם. וְהַמַּזִּיק בְּכַרְמְלִית – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. בְּהֵמָה שֶׁהָיְתָה מְהַלֶּכֶת כְּדַרְכָּהּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, נָפְלָה לַגִּנָּה וְנֶהֱנֵית -מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית. מִצַּד הָרְחָבָה וּמִתּוֹךְ הַחֲנוּת – מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית. כֵּיצַד מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית? אוֹמְדִין כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לְהַאֲכִיל אֶת בְּהֶמְתּוֹ מַה שֶּׁאָכְלָה הִיא, אֵינוֹ רָאוּי לְהַאֲכִילָהּ[18], לְפִיכָךְ אִם אָכְלָה חִטִּין

[16] שֶׁגִּדְלָם בְּבֵיתוֹ וְהֶאֱכִילָם מִיָּדוֹ.

[17] זֶה הֶמְשֵׁךְ לַמִּלִּים "**וְלֹא לִבְעֹט**", וּכְדִבְרֵי הַמִּשְׁנָה בְּתְחִלַּת כֵּיצַד הָרֶגֶל: הָיְתָה מְבַעֶטֶת אוֹ שֶׁהָיוּ צְרוֹרוֹת מִנְּתִזִין תַּחַת רַגְלֶיהָ.

[18] הוּא בַּעַל הַבְּהֵמָה אֵינוֹ דַּרְכּוֹ וְרָגִיל לְהַאֲכִיל לִבְהֶמְתּוֹ שְׁעוֹרִים, מִכָּל מָקוֹם אוֹמְדִים בָּאָדָם אַחֵר שֶׁרָגִיל לְהַאֲכִיל לִבְהֶמְתּוֹ שְׁעוֹרִים, כְּשֶׁהוּא מוֹצִיאָם בְּזוֹל.

הַשָּׁלֵם

הָרְאוּיוֹת לָהּ – הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה. שִׁנְּתָה וְאָכְלָה -מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁהִזִּיקָה. כֵּיצַד שִׁנְּתָה וְאָכְלָה? הָיְתָה קַפְּתוֹ מַפְשֶׁלֶת לַאֲחוֹרָיו בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. פָּשְׁטָה פָּרָה פִּיהָ לְתוֹכָהּ וְאָכְלָה – מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁהִזִּיקָה. מַשְׁאוּי שֶׁנָּתַן עַל פֶּתַח הַחֲנוּת, חֶצְיוֹ בִּפְנִים וְחֶצְיוֹ בַּחוּץ, פָּשְׁטָה פָּרָה פִּיהָ לְתוֹכוֹ וְאָכְלָה – הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה.

א,ה בְּהֵמָה שֶׁאָכְלָה אוֹכְלִין שֶׁאֵין רְאוּיִין לָהּ, וְשָׁתְתָה מַשְׁקִין שֶׁאֵין רְאוּיִן לָהּ. וְכֵן חַיָּה שֶׁאָכְלָה אוֹכְלִין שֶׁאֵין רְאוּיִן לָהּ, וְשָׁתְתָה מַשְׁקִין שֶׁאֵין רְאוּיִן לָהּ. טָרְפָה אֶת הַבְּהֵמָה וְאָכְלָה אֶת הַבָּשָׂר, חֲמוֹר שֶׁאָכַל כַּרְשִׁינִין, פָּרָה שֶׁאָכְלָה שְׁעוֹרִין, חֲזִיר שֶׁאָכַל חֲתִיכוֹת שֶׁל בָּשָׂר, כֶּלֶב שֶׁלִּקֵּק אֶת הַשֶּׁמֶן – מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֵם.

בְּהֵמָה - מוּעֶדֶת לֵילֵךְ כְּדַרְכָּהּ לְשַׁבֵּר, לְמַעַךְ אֶת הָאָדָם וְאֶת הַפֵּרוֹת וְאֶת הַכֵּלִים, בֵּין שֶׁהִזִּיקָה בְּרַגְלָהּ בְּדֶרֶךְ הִלּוּכָהּ, וּבְגוּפָהּ בְּדֶרֶךְ הִלּוּכָהּ. חֲמוֹר - בְּמַשָּׂאוֹ שֶׁעָלָיו בְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ. סוּמְכוֹס אוֹמֵר: חֲזִיר שֶׁהָיָה נוֹבֵר וְהִזִּיק בְּחוֹטְמוֹ - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם.

א,ו אַרְבָּעָה כְּלָלִים הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר בְּנִזָּקִין: כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ רְשׁוּת לַנִּזָּק וְלֹא לַמַּזִּיק – חַיָּב בְּנֶזֶק שָׁלֵם. לַמַּזִּיק וְלֹא לַנִּזָּק – פָּטוּר מִן הַכֹּל. לָזֶה וְלָזֶה, כְּגוֹן חֲצַר הַשָּׁתָפִין וְהַבּוֹקֵעָה, עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל – פָּטוּר. עַל נְגִיחָה, וְעַל נְגִיפָה, עַל נְשִׁיכָה, וְעַל רְבִיצָה, וְעַל בְּעִיטָה: מוּעָד – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וְתַם – מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.

כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין רְשׁוּת לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה, כְּגוֹן חֲצַר שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שְׁנֵיהֶם, עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. עַל נְגִיחָה, וְעַל נְגִיפָה, עַל נְשִׁיכָה, וְעַל רְבִיצָה, וְעַל בְּעִיטָה, מוּעָד – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וְתַם – מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: רַבִּי

תּוֹסֶפְתָּא

טַרְפוֹן הָיָה אוֹמֵר: עַל הַכֹּל מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. עַל נְגִיחָה, וְעַל נְגִיפָה, עַל נְשִׁיכָה, וְעַל רְבִיצָה, וְעַל בְּעִיטָה. מוּעָד – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וְתַם – מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.

א,ז ׳שׁוֹר הַמַּזִּיק בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק׳ כֵּיצַד? נָגַח, נָגַף, נָשַׁךְ, רָבַץ, בָּעַט. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. עַל נְגִיחָה, וְעַל נְגִיפָה, עַל נְשִׁיכָה, וְעַל רְבִיצָה, וְעַל בְּעִיטָה, מוּעָד – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וְתַם – מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.

מַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא פֶּרֶק שֵׁנִי

ב,א תַּרְנְגוֹלִין שֶׁהִדְסוּ[19] אֶת הָעִסָּה וְאֶת הַפֵּרוֹת, אוֹ שֶׁנִּקְּרוּ[20] – מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק. הֶעֱלוּ עָפָר עַל גַּבֵּי עִסָּה וְעַל גַּבֵּי פֵּרוֹת – מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק. הָיוּ מְחַטְּטִין בְּחַבְלוֹ שֶׁל דְּלִי, נָפַל וְנִשְׁבַּר – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. נָפַל וְנִשְׁבַּר וְשָׁבַר כְּלִי אַחֵר, עַל הָרִאשׁוֹן – מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֵם, וְעַל הָאַחֲרוֹן – מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק. תַּרְנְגוֹלִין שֶׁיָּרְדוּ לַגִּנָּה, וְשָׁבְרוּ אֶת הַחֲלִיפִין[21], וְקִטְּמוּ אֶת הַיָּרָק[22] – מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֵם. סוּמְכוֹס אוֹמֵר: עַל הַקִּיטּוּם – נֶזֶק שָׁלֵם. וְעַל הַשִּׁבּוּר – חֲצִי נֶזֶק. תַּרְנְגוֹל שֶׁהָיָה פּוֹרֵחַ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְהִזִּיק בִּגּוּפוֹ – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. בְּרוּחַ שֶׁבְּנָפָיו – חֲצִי נֶזֶק. סוּמְכוֹס אוֹמֵר: נֶזֶק שָׁלֵם. הַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁנָּפְלוּ – הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. קָפְצוּ וְהִזִּיקוּ – הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. אֲבָל אָדָם שֶׁקָּפַץ, בֵּין מִלְמַעְלָה בֵּין מִלְמַטָּה, וְהִזִּיק – הֲרֵי זֶה חַיָּב. נָפַל עַל גַּבֵּי חֲבֵרוֹ וְהִזִּיק, הַתַּחְתּוֹן בָּעֶלְיוֹן וְהָעֶלְיוֹן בַּתַּחְתּוֹן – פָּטוּר. וְאִם אָמַר לוֹ ׳קַבֵּלְנִי׳![23] שְׁנֵיהֶן אַחֲרָאִין זֶה לָזֶה.

הַשָּׁלֵם

ב,ב אֵיזֶהוּ תָּם וְאֵיזֶהוּ מוּעָד? מוּעָד – שֶׁהֻעֲידוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים. וְתָם – שֶׁהָיוּ הַתִּינוֹקוֹת מְמַשְׁמְשִׁין בּוֹ בֵּין קַרְנָיו. נַעֲשֶׂה תָּם בֶּן יוֹמוֹ וְנַעֲשֶׂה מוּעָד בֶּן יוֹמוֹ. צָהֳבִין[24] הַבָּקָר שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים זֶה אַחַר זֶה, אֲפִלּוּ בְּיוֹם אֶחָד – הֲרֵי זֶה תָּם. רָדַף שָׁלֹשׁ רְדִיפוֹת זוֹ אַחַר זוֹ, אֲפִלּוּ בְּיוֹם אֶחָד – הֲרֵי זֶה מוּעָד; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מוּעָד – שֶׁהֻעֲידוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה, וְתָם – שֶׁהֶחֱזִיר בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה.

ב,ג לְעוֹלָם אֵין נַעֲשֶׂה שׁוֹר מוּעָד עַד שֶׁיְּעֻדְּוּהוּ בִּפְנֵי בְּעָלִים וּבִפְנֵי בֵית דִּין, הֶעִידוּהוּ בִּפְנֵי בְּעָלִים וְלֹא בִּפְנֵי בֵית דִּין, בִּפְנֵי בֵית דִּין וְלֹא בִּפְנֵי בְּעָלִים – אֵין נַעֲשֶׂה שׁוֹר הַמּוּעָד עַד שֶׁיְּעֻדְּוּהוּ בִּפְנֵי בְּעָלִים וּבִפְנֵי בֵית דִּין. הֶעִידוּהוּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם יוֹם הָרִאשׁוֹן, בִּפְנֵי שְׁנַיִם יוֹם הַשֵּׁנִי, בִּפְנֵי שְׁנַיִם יוֹם הַשְּׁלִישִׁי – הֲרֵי אֵלּוּ שָׁלֹשׁ עֵדְיוֹת, וְהֵן עֵדוּת אַחַת. נִמְצֵאת כַּת הָרִאשׁוֹנָה זוֹמֶמֶת – הֲרֵי יוֹם אֶחָד פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. שְׁנִיָּה זוֹמֶמֶת – שְׁנֵי יָמִים פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. שְׁלִישִׁית זוֹמֶמֶת – הֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן זוֹמְמִין. הוּא פָּטוּר וְהֵן חַיָּבִין, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (דְּבָרִים יט, יט): ״וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו״.

ב,ד נִשְׁבְּרוּ כַּדּוֹ וּצְלוֹחִיתוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבָא אַחֵר וְהִזַּק בָּהֶן – הֲרֵי זֶה חַיָּב. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר, שֶׁאֵין שְׁמִירָתָן עָלָיו. מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה לַחֲכָמִים, בְּמַנִּיחַ אֲבָנוֹ וּצְלוֹחִיתוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבָא אַחֵר וְהִזַּק בָּהֶן – שֶׁהוּא חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁמִירָתוֹ עָלָיו. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה, בְּמַנִּיחַ קַנְקַנִּים בְּרֹאשׁ הַגַּג

---

[19] שֶׁחָפְרוּ בְּרִגְלֵיהֶם.

[20] שֶׁנִּקְּרוּ בְּחַרְטוֹמֵיהֶם, אֶת הָעִסָּה וְאֶת הַפֵּרוֹת וְטִנְּפוּם.

[21] הַשָּׂרָשִׁים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בְּקַרְקַע וְצָמְחוּ בַּשֵּׁנִית.

[22] כְּשֶׁחָפְרוּ הַתַּרְנְגוֹלִים בָּאָרֶץ בְּרִגְלֵיהֶם כְּדַרְכָּם – הֶעֱלוּ עָפָר עַל הַיָּרָק וְהִפְסִידוּהוּ.

[23] אִם אָמַר הָעֶלְיוֹן לְתַחְתּוֹן קַבְּלֵנִי – הֵינוּ שֶׁאָמַר לוֹ נְטֵה הַצִּדָּה וְהַנַּח לִי מָקוֹם לְקָפֹץ עָלָיו.

[24] בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ מַכְעִיסִים אֶת הַבָּקָר זֶה עַל זֶה.

תּוֹסֶפְתָּא

לְנִגְבָּן, וְנִפְלוּ וְנִשְׁבְּרוּ, וּבָא אַחֵר וְהִזַּק בָּהֶן - שֶׁהוּא פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁמִירָתָן עָלָיו.

ב,ה הֵנִיחַ אֲבָנוֹ וּמַשָּׂאוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אָמְרוּ לוֹ: "פַּנֵּה אוֹתָן". אָמַר לָהֶם: "אִי אֶפְשִׁי בָּהֶן" - כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה. וְאִם בָּא אַחֵר וְהִזַּק בָּהֶן - הֲרֵי זֶה חַיָּב. נָפְלָה כְּתֻלּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אָמְרוּ לוֹ: "פַּנֵּה אוֹתָן". וְאָמַר: "אִי אֶפְשִׁי בָּהֶן" - כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה. וְאִם בָּא אַחֵר וְהִזַּק בָּהֶן - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הַמַּפְרִיחַ גְּדֵרוֹ בְּקוֹצִין וּבְצָרוֹרוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבָא אַחֵר וְהִזַּק בָּהֶן - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. נָפְלוּ, וּבָא אַחֵר וְהִזַּק בָּהֶן - הֲרֵי זֶה חַיָּב. בְּנָאָן כְּדַרְכּוֹ - פָּטוּר עַד שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ זְמַן. נָתְנוּ לוֹ וְנָפְלוּ בְּתוֹךְ זְמַן - פָּטוּר. לְאַחַר זְמַן - הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְכַמָּה הוּא זְמַן? אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם.

ב,ו הַמַּצְנִיעַ קוֹצִים וּזְכוּכִית בְּתוֹךְ כְּתֻלּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וּבָא בַּעַל הַכֹּתֶל וְסָתְרוֹ, וּבָא אַחֵר וְהִזַּק בָּהֶן - הֲרֵי זֶה חַיָּב. חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְתוֹךְ שָׂדוֹת עַצְמָן, וּמַעֲמִיקִין לָהֶן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲלֶם הַמַּחֲרֵשָׁה. הָיָה בָּא בְּקֻפָּה שֶׁל תֶּבֶן, וּבָא חֲבִילָה שֶׁל קוֹצִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבָא אַחֵר וְהִזַּק בָּהֶן - הֲרֵי זֶה חַיָּב. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר, שֶׁלֹּא נִתְּנוּ עָרֵי יִשְׂרָאֵל אֶלָּא לְכָךְ.[25] כְּגוֹן אֵלּוּ הַפּוֹתְחִין בִּיבֵיהֶן מְעָרוֹתֵיהֶן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בִּימוֹת הַחַמָּה - שֶׁאֵין לָהֶן רְשׁוּת, בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן רְשׁוּת, וּבָא אַחֵר וְהִזַּק בָּהֶן - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הַמּוֹצִיא תִּבְנוֹ וְקַשּׁוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים לִזְבָלִים, וּבָא אַחֵר וְהִזַּק בָּהֶן - הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן - זָכָה. הַחוֹפֵר אֶת הַגָּלָל לִזְכוֹת בּוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבָא אַחֵר וְהִזַּק בּוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב, וַאֲסוּרָה מִשּׁוּם גְּזֵל. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל הַמְקַלְקְלִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מְתָרִין מִשּׁוּם גְּזֵל.

ב,ז קְדֵרִין שֶׁהָיוּ מְהַלְכִין זֶה אַחַר זֶה, נִתְקַל הָרִאשׁוֹן וְנָפַל, בָּא חֲבֵרוֹ וְנִתְקַל בּוֹ וְנָפַל,

[25] מִילְתָא בְּאַנְפֵי נַפְשֵׁהּ הִיא.

הַשָּׁלֵם

הָרִאשׁוֹן - מְשַׁלֵּם לַשֵּׁנִי, וְהַשֵּׁנִי - לַשְּׁלִישִׁי. וְאִם מֵחֲמַת הָרִאשׁוֹן נָפְלוּ כֻּלָּם - הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם עַל יְדֵי כֻּלָּן. וְחַיָּבִין עַל נִזְקֵי אָדָם, וּפְטוּרִין עַל נִזְקֵי כֵלִים. לְפִיכָךְ אִם הִזְהִירוּ זֶה אֶת זֶה - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין.

חֲמָרִין שֶׁהָיוּ מְהַלְכִין זֶה אַחַר זֶה, נִתְקַל הָרִאשׁוֹן וְנָפַל, בָּא חֲבֵרוֹ וְנִתְקַל בּוֹ וְנָפַל, וּבָא חֲבֵרוֹ וְנִתְקַל בּוֹ, וְנָפַל, אֲפִלּוּ מֵאָה - כֻּלָּן פְּטוּרִין. הָרִאשׁוֹן - מְשַׁלֵּם לַשֵּׁנִי, וְהַשֵּׁנִי - לַשְּׁלִישִׁי. וְאִם מֵחֲמַת הָרִאשׁוֹן נָפְלוּ כֻּלָּם - הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם עַל יְדֵי כֻּלָּם, שֶׁחַיָּב עַל נִזְקֵי אָדָם וּפָטוּר עַל נִזְקֵי בְּהֵמָה, לְפִיכָךְ אִם הִזְהִירוּ זֶה אֶת זֶה - כֻּלָּן פְּטוּרִין.

שׁוֹר שֶׁדָּחַף אֶת חֲבֵרוֹ וַחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ - הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם לַשֵּׁנִי, וְהַשֵּׁנִי לַשְּׁלִישִׁי. וְאִם מֵחֲמַת הָרִאשׁוֹן נָפְלוּ - הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם עַל יְדֵי כֻּלָּם, וַאֲפִלּוּ הֵן מֵאָה - כֻּלָּן פְּטוּרִין.

ב,ח חֲמִשָּׁה שֶׁיָּשְׁבוּ עַל גַּבֵּי סַפְסָל וְנִשְׁבַּר - כֻּלָּן חַיָּבִין לְשַׁלֵּם. וְאִם מֵחֲמַת הָאַחֲרוֹן נִשְׁבַּר - הָאַחֲרוֹן מְשַׁלֵּם עַל יְדֵי כֻּלָּם. חֲמוֹרִין שֶׁרִגְלָיו שֶׁל אֶחָד מֵהֶן רָעוֹת - אֵין רַשָּׁאִין לַעֲבוֹר עָלָיו. נָפַל - רַשָּׁאִין לַעֲבוֹר עָלָיו. הָיָה אֶחָד מֵהֶן טָעוּן, וְאֶחָד מֵהֶן רָכוּב - מַעֲבִירִין אֶת הַטָּעוּן מִפְּנֵי הָרָכוּב. אֶחָד טָעוּן וְאֶחָד רֵיקָן - מַעֲבִירִין אֶת הָרֵיקָן מִפְּנֵי הַטָּעוּן. אֶחָד רָכוּב וְאֶחָד רֵיקָן - מַעֲבִירִין אֶת הָרֵיקָן מִפְּנֵי הָרָכוּב. הָיוּ שְׁנֵיהֶם טְעוּנִין, שְׁנֵיהֶן רְכוּבִין, שְׁנֵיהֶן רֵיקָנִין - עוֹשִׂין פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן. וְכֵן שְׁתֵּי סְפִינוֹת שֶׁהָיוּ בָּאוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ, אַחַת פְּרוּקָה וְאַחַת טְעוּנָה - מַעֲבִירִין אֶת הַפְּרוּקָה מִפְּנֵי הַטְּעוּנָה. שְׁתֵּיהֶן פְּרוּקוֹת וּשְׁתֵּיהֶן טְעוּנוֹת - עוֹשׂוֹת פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן.

ב,ט שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ, שְׁנֵיהֶן רָצִין, שְׁנֵיהֶן מְהַלְכִין, שְׁנֵיהֶם מְמַשְׁמְשִׁין, וְהִזִּיקוּ זֶה אֶת זֶה -שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין, שֶׁלָּזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ וְלָזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ. אִיסִי הַבַּבְלִי אוֹמֵר: הָרָץ - חַיָּב מִפְּנֵי שֶׁשָּׁנָה. וּמוֹדֶה אִיסִי הַבַּבְלִי, שֶׁאִם הָיָה עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה - פָּטוּר.

תּוֹסֶפְתָּא

ב,י מְסַקְּלִין דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לְקַלְקֵל – כָּךְ לֹא יְסַקֵּל. אִם סָקַל – יוֹצִיא לַיָּם אוֹ לַנָּהָר, אוֹ לִמְקוֹמוֹת הַטְּרָשִׁים. וְהַמְסַקֵּל נוֹטֵל אֶבֶן מִן הָאֶמְצַע וְנוֹתֵן לַצְּדָדִים. וְאִם בָּא אַחֵר וְהַזִּק בָּהֶן – הֲרֵי זֶה חַיָּב. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ[26], הֲרֵי הוּא כִּמְסַקֵּל מִלִּפְנֵי בְּהֵמָה וְנוֹתֵן לִפְנֵי אָדָם, מִלִּפְנֵי הָרוֹאִים וְנוֹתֵן לִפְנֵי הַסּוּמִין, שֶׁדֶּרֶךְ בְּהֵמָה לְהַלֵּךְ בְּאֶמְצַע, וּבְנֵי אָדָם מְצַדְּדִין. דֶּרֶךְ הָרוֹאִין לַהֲלֹךְ בְּאֶמְצַע, וְהַסּוּמִין מִן הַצְּדָדִים. הַמְסַקֵּל נוֹטֵל מִתּוֹךְ שֶׁדֵּהוּ וְנוֹתֵן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבָא אַחֵר וְהִזִּק בָּהֶן – הֲרֵי זֶה חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ 'הֲרֵי הוּא כִּמְסַקֵּל מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ'.

מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה מְסַקֵּל מִתּוֹךְ שָׂדֵהוּ וְנוֹתֵן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, הָיָה חָסִיד אֶחָד רוֹדְפוֹ, אָמַר לוֹ: מִפְּנֵי מָה אַתָּה מְסַקֵּל מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ שֶׁלְּךָ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ שֶׁלְּךָ? שָׂחַק עָלָיו. לְאַחַר זְמַן, נִצְטָרֵךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ וּמָכַר אֶת שָׂדֵהוּ, וְהָיָה מְהַלֵּךְ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וְנִתְקַל. אָמַר: לֹא לְחִנָּם אָמַר לִי אוֹתוֹ חָסִיד: 'הֲרֵי אַתְּ מְסַקֵּל מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ שֶׁלְּךָ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ שֶׁלְּךָ'.

מַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

ג,א שׁוֹר שֶׁהִזִּיק, שֶׁהָיָה מוּעָד בְּקַרְנוֹ, וְתַם בְּשִׁנּוֹ. וְחָבַל בָּזֶה וּבָזֶה. תַּם – מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מִגּוּפוֹ. מוּעָד – מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם מִן הָעֲלִיָּה. אֵין שָׁם עֲלִיָּה, תָּם – מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מִגּוּפוֹ. מוּעָד – יוֹצִיא וְיבַקֵּשׁ לַעֲלִיָּה. כְּלָל אָמְרוּ בַּנְּזָקִין: הָרַג אֶת שׁוֹרוֹ וְקָרַע אֶת כְּסוּתוֹ, וְקוֹצֵץ נְטִיעוֹתָיו, לֹא יֹאמַר: "טוֹל אֶת הַנְּבֵלָה וְתֵן לִי אֶת הַפָּרָה", "טוֹל אֶת הַקָּרָעִים וְתֵן לִי אֶת הַטַּלִּית", "טוֹל אֶת הַקְּצָצִין וְתֵן לִי אֶת הַנְּטִיעוֹת", אֶלָּא שָׁמִין אוֹתָן כַּמָּה הֵן יָפִין עַד שֶׁלֹּא הֻזְּקוּ, וְכַמָּה הֵן יָפִין מִשֶּׁהֻזְּקוּ, לְפִיכָךְ הֵן מְשַׁלְּמִין. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: אַף הַתָּם שֶׁחָבַל בָּאָדָם – מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר נֶזֶק שָׁלֵם, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא, לא): "כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יֵעָשֶׂה לוֹ", יָכוֹל יְשַׁלֵּם מִן הָעֲלִיָּה? תַּלְמוּד לוֹמַר "יֵעָשֶׂה" – מִגּוּפוֹ הוּא מְשַׁלֵּם, וְאֵין מְשַׁלֵּם מִן הָעֲלִיָּה.

ג,ב שׁוֹר שָׁוֶה מָנֶה שֶׁנִּגַּח שׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם, וְאֵין הַנְּבֵלָה יָפָה כְּלוּם - נוֹטֵל אֶת שׁוֹרוֹ. מֵת אוֹ הִכְחִישׁ – אֵין לוֹ אֶלָּא שׁוֹר. שׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם שֶׁנִּגַּח שׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם וְהַנְּבֵלָה יָפָה חֲמִשִּׁים זוּז – זֶה נוֹטֵל חֲצִי הַחַי וַחֲצִי הַמֵּת, וְזֶה נוֹטֵל הַחֲצִי הַחַי וַחֲצִי הַמֵּת, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא, לה): "וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן"; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי מֵאִיר: לֹא בָזֶה דִּבְּרָה תוֹרָה! אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁאֵין הַנְּבֵלָה יָפָה כְּלוּם. הָא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן"? – יֶחֱצוּ דְּמֵי מִיתָה בֵּינֵיהֶם.

ג,ג יֵשׁ חַיָּב עַל נִזְקֵי עַצְמוֹ וְעַל נִזְקֵי שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ, וּפָטוּר עַל נִזְקֵי עַצְמוֹ וְעַל נִזְקֵי שׁוֹרוֹ. כֵּיצַד חַיָּב עַל נִזְקֵי עַצְמוֹ וְעַל נִזְקֵי שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ? הִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד – חַיָּב. שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ – חַיָּבִים. הִזִּיק בִּמְתִכַּוֵּן – חַיָּב. שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ – חַיָּבִים. הִדְלִיק גְּדִישׁוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים – חַיָּב. שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ – חַיָּבִין. כֵּיצַד פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם עַל נִזְקֵי עַצְמוֹ וְעַל נִזְקֵי שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ? הִזִּיק בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, בְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ -פָּטוּר. שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ – פְּטוּרִין. הֵמִית בְּלֹא מִתְכַּוֵּן – פָּטוּר. שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ – פְּטוּרִין. חָבַל בַּהֶקְדֵּשׁ בַּגֵּר וְעֶבֶד מְשֻׁחְרָר – פָּטוּר. שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ – פְּטוּרִין, וּפָטוּר עַל נִזְקֵי עַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ.

ג,ד כֵּיצַד מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר חֲצִי נֶזֶק? שׁוֹר שָׁוֶה מָנֶה שֶׁנִּגַּח שׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם, הִכְחִישׁוֹ חֲמִשִּׁים זוּז, חָזַר הָאַחֲרוֹן הִכְחִישׁוֹ, שִׁלְשָׁה שֶׁל זָהָב – הָאַחֲרוֹן מְשַׁלֵּם לָרִאשׁוֹן חֲצִי דִינָר זָהָב. שׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם שֶׁנִּגַּח שׁוֹר שָׁוֶה מָאתַיִם, וְחָבַל בּוֹ חֲמִשִּׁים זוּז, חָזַר הָאַחֲרוֹן וְהִכְחִישׁוֹ, הִשְׁבִּיחַ הַנִּזָּק, הָיָה יָפֶה אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, שֶׁאִלְמָלֵא לֹא הִזִּיקוֹ הָיָה

[26] הֵינוּ "הוֹאִיל וְאָמְרוּ", כֵּיוָן שֶׁאָמְרוּ כֵּן, הֲרֵי הוּא חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִים.

תּוֹסֶפְתָּא

יָפֶה שְׁמוֹנָה מֵאוֹת זוּז, עַד שֶׁלֹּא עָמַד בְּבֵית דִּין. הִשְׁבִּיחַ הַמַּזִּיק, אִם עַד שֶׁלֹּא עָמַד בַּדִּין הִשְׁבִּיחַ – אֵין לוֹ אֶלָּא כִּשְׁעַת נִזְקוֹ. הִכְחִישׁ – אֵין לוֹ אֶלָּא כִּשְׁעַת עֲמִידָתוֹ בְּבֵית דִּין. אִם מִשֶּׁעָמַד בְּבֵית דִּין הִשְׁבִּיחַ – אֵין לוֹ אֶלָּא כִּשְׁעַת עֲמִידָתוֹ בְּבֵית דִּין. הָרֶג שׁוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, הוּקְרָה בְּהֶמְתּוֹ אוֹ שֶׁהוּזְלָה, הִדְלִיק גְּדִישׁ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְהוּקְרָה תְּבוּאָה, אוֹ שֶׁהוּזְלָה, בֵּין מִשֶּׁעָמַד בְּבֵית דִּין וּבֵין עַד שֶׁלֹּא עָמַד בְּבֵית דִּין – אֵין לוֹ אֶלָּא כִּשְׁעַת נִזְקוֹ.

ג,ה שׁוֹר שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ, וְהָפַךְ הַנִּרְדָּף וְחָבַל בּוֹ, אוֹ שֶׁחָבְלוּ בּוֹ אֲחֵרִים – חַיָּבִין אֵלּוּ פְּטוּרִין. הַזֵּז הָרוֹדֵף בַּנִּרְדָּף – פָּטוּר. נִרְדָּף בְּרוֹדֵף – חַיָּב. שׁוֹר שֶׁעָלָה עַל גַּבֵּי חֲבֵרוֹ, וּבָא בַּעַל הַתַּחְתּוֹן וְשָׁמְטוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁמַט אֶת עַצְמוֹ, וְנָפַל וּמֵת – פָּטוּר. דְּחָאוֹ וְנָפַל וָמֵת – חַיָּב.

ג,ו שׁוֹר שֶׁהָיָה רוֹעֶה, וְיָצָא שׁוֹר אַחֵר אַחֲרָיו, נִמְצָא הָרוֹעֶה זֶה שֶׁמֵּת, אֲפִלּוּ זֶה מְנוּגָּח וְזֶה מוּעָד לְנַגִּיחָה, זֶה מְנוּשָּׁךְ וְזֶה מוּעָד לְנַשִּׁיכָה – פָּטוּר. רַבִּי אַחָא אוֹמֵר: גָּמָל שֶׁהָיָה אוֹחֵר בֵּין הַגְּמַלִּים, וְנִמְצָא שָׁם גָּמָל מֵת – חַיָּב, בְּיָדוּעַ שֶׁזֶּה הֵמִיתוֹ. יָצְאוּ שְׁנֵי שְׁוָרִים אֲחֵרִים, סָפֵק שֶׁהֵן הֵמִיתוּהוּ, סָפֵק מִמָּקוֹם אַחֵר מֵת – הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. אִם בְּיָדוּעַ שֶׁהֵן הֵמִיתוּהוּ – הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִין בַּקֶּטֶן וְלֹא בַּגָּדוֹל, בַּתָּם וְלֹא בְּמוּעָד. שְׁנֵי שְׁוָרִים שֶׁהָיוּ רוֹעִים, וְיָצְאוּ שְׁנֵי שְׁוָרִים אֲחֵרִים, נִמְצְאוּ הָרוֹעִים הַלָּלוּ מֵתִים, סָפֵק שֶׁהֵם הֵמִיתוּם, סָפֵק מִמָּקוֹם אַחֵר מֵתוּ – הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁהֵם הֵמִיתוּם – הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִין, בַּקֶּטֶן וְלֹא בַּגָּדוֹל, בְּתָם וְלֹא בְּמוּעָד. וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁחוֹרִים הֵמִיתוּ אֶת הַלְּבָנִים, וְהָיוּ שָׁם אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעָד – הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִין לַגָּדוֹל וְלַקָּטָן מִן הַגָּדוֹל, לַגָּדוֹל מִן הַקָּטָן וְלַקָּטָן מִן הַתָּם, וְלַקָּטָן מִן הַמּוּעָד. וְהַנִּזָּקִין מְשַׁמְּנִין בֵּינֵיהֶם – זֶה נוֹטֵל לְפִי שֶׁלּוֹ, וְזֶה נוֹטֵל לְפִי שֶׁלּוֹ.

הָיוּ הַמַּזִּיקִין שֶׁל שְׁנַיִם, וְהַנִּזָּקִין שֶׁל אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁבְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁחוֹרִים הֵמִיתוּ אֶת הַלְּבָנִים – הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, שֶׁזֶּה אוֹמֵר לוֹ: ״שֶׁלְּךָ הַמִּית״. וְזֶה אוֹמֵר: ״שֶׁלְּךָ הַמִּית״. אִם בְּיָדוּעַ שֶׁשְּׁנַיִם הֵמִיתוּ אֶת הַשְּׁנַיִם, הָיוּ שָׁם אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעָד – הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִין לַגָּדוֹל וְלַקָּטָן, לַגָּדוֹל מִן הַקָּטָן וְלַקָּטָן מִן הַגָּדוֹל, לַגָּדוֹל מִן הַתָּם וְלַקָּטָן מִן הַמּוּעָד, וְהַמַּזִּיקִין מְשַׁמְּנִין בֵּינֵיהֶם, זֶה נוֹתֵן לְפִי שֶׁלּוֹ, וְזֶה נוֹתֵן לְפִי שֶׁלּוֹ.

הָיוּ הַמַּזִּיקִין שֶׁל שְׁנַיִם וְהַנִּזָּקִים שֶׁל שְׁנַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁבְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁחוֹרִים הֵמִיתוּ אֶת הַלְּבָנִים – הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים, שֶׁזֶּה אוֹמֵר: ״שֶׁלְּךָ הַמִּית״. וְזֶה אוֹמֵר לוֹ: ״שֶׁלְּךָ הַמִּית״, וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁנַיִם הֵמִיתוּ אֶת הַשְּׁנַיִם, בִּזְמַן שֶׁכֻּלָּן בְּאִין לְבֵית דִּין – פְּטוּרִין, אֵין כֻּלָּן בְּאִין לְבֵית דִּין – חַיָּבִין. שְׁנַיִם שֶׁזָּרְקוּ שְׁנֵי אֲגָנִים, וְשָׁבְרוּ שְׁתֵּי חָבִיּוֹת, אַחַת שֶׁל יַיִן וְאַחַת שֶׁל שֶׁמֶן, זֶה אוֹמֵר: ״אֶת שֶׁל יַיִן״. וְזֶה אוֹמֵר: ״אֶת שֶׁל שֶׁמֶן״ – מְשַׁלְּמִין אֶת שֶׁל יַיִן. אַחַת מְלֵאָה וְאַחַת רֵיקָנִית, זֶה אוֹמֵר: ״אֶת הָרֵיקָנִית״. וְזֶה אוֹמֵר: ״אֶת הַמְּלֵאָה״ – מְשַׁלְּמִין אֶת הָרֵיקָנִית. שָׁבְרוּ אֶת הֶחָבִיּוֹת, זֶה אוֹמֵר: ״אַתָּה שְׁבַרְתָּה״! וְזֶה אוֹמֵר: ״אַתָּה שְׁבַרְתָּה״! – שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין.

הַשָּׁלֵם

וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁהֵן הֵמִיתוּם – הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִין, בַּקֶּטֶן וְלֹא בַּגָּדוֹל, בַּתָּם וְלֹא בְּמוּעָד. וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁחוֹרִים הֵמִיתוּ אֶת הַלְּבָנִים, וְהָיוּ שָׁם אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעָד – הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִין לַגָּדוֹל וְלַקָּטָן מִן הַקָּטָן, לַגָּדוֹל מִן הַגָּדוֹל, לַגָּדוֹל מִן הַתָּם, וְלַקָּטָן מִן הַמּוּעָד. וְהַנִּזָּקִין מְשַׁמְּנִין בֵּינֵיהֶם – זֶה נוֹטֵל לְפִי שֶׁלּוֹ, וְזֶה נוֹטֵל לְפִי שֶׁלּוֹ.

הָיוּ הַמַּזִּיקִין שֶׁל שְׁנַיִם, וְהַנִּזָּקִין שֶׁל אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁבְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁחוֹרִים הֵמִיתוּ אֶת הַלְּבָנִים – הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, שֶׁזֶּה אוֹמֵר לוֹ: ״שֶׁלְּךָ הַמִּית״. וְזֶה אוֹמֵר לוֹ: ״שֶׁלְּךָ הַמִּית״. אִם בְּיָדוּעַ שֶׁשְּׁנַיִם הֵמִיתוּ אֶת הַשְּׁנַיִם, הָיוּ שָׁם אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעָד – הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִין לַגָּדוֹל וְלַקָּטָן מִן הַקָּטָן וְלַקָּטָן מִן הַגָּדוֹל, לַגָּדוֹל מִן הַתָּם וְלַקָּטָן מִן הַמּוּעָד, וְהַמַּזִּיקִין מְשַׁמְּנִין בֵּינֵיהֶם, זֶה נוֹתֵן לְפִי שֶׁלּוֹ, וְזֶה נוֹתֵן לְפִי שֶׁלּוֹ.

הָיוּ הַמַּזִּיקִין שֶׁל שְׁנַיִם וְהַנִּזָּקִים שֶׁל שְׁנַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁבְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁחוֹרִים הֵמִיתוּ אֶת הַלְּבָנִים – הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, שֶׁזֶּה אוֹמֵר לוֹ: ״שֶׁלְּךָ הַמִּית״. וְזֶה אוֹמֵר לוֹ: ״שֶׁלְּךָ הַמִּית״, וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁנַיִם הֵמִיתוּ אֶת הַשְּׁנַיִם, בִּזְמַן שֶׁכֻּלָּן בְּאִין לְבֵית דִּין – פְּטוּרִין, אֵין כֻּלָּן בְּאִין לְבֵית דִּין – חַיָּבִין. שְׁנַיִם שֶׁזָּרְקוּ שְׁנֵי אֲגָנִים, וְשָׁבְרוּ שְׁתֵּי חָבִיּוֹת, אַחַת שֶׁל יַיִן וְאַחַת שֶׁל שֶׁמֶן, זֶה אוֹמֵר: ״אֶת שֶׁל יַיִן״. וְזֶה אוֹמֵר: ״אֶת שֶׁל שֶׁמֶן״ – מְשַׁלְּמִין אֶת שֶׁל יַיִן. אַחַת מְלֵאָה וְאַחַת רֵיקָנִית, זֶה אוֹמֵר: ״אֶת הָרֵיקָנִית״. וְזֶה אוֹמֵר: ״אֶת הַמְּלֵאָה״ – מְשַׁלְּמִין אֶת הָרֵיקָנִית. שָׁבְרוּ אֶת הֶחָבִיּוֹת, זֶה אוֹמֵר: ״אַתָּה שְׁבַרְתָּה״! וְזֶה אוֹמֵר: ״אַתָּה שְׁבַרְתָּה״! – שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין.

ישעיהו פרק נו

א כֹּה אָמַר יְהוָה שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי־ קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לָבוֹא וְצִדְקָתִי לְהִגָּלוֹת: **ב** אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹּאת וּבֶן־אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מֵעֲשׂוֹת כָּל־רָע: {ס} **ג** וְאַל־ יֹאמַר בֶּן־הַנֵּכָר הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר הַבְדֵּל יַבְדִּילַנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאַל־יֹאמַר הַסָּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: {פ}

ד כִּי־כֹה | אָמַר יְהוָה לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפָצְתִּי וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי: **ה** וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וָשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: {ס} **ו** וּבְנֵי הַנֵּכָר הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם יְהוָה לִהְיוֹת לוֹ לַעֲבָדִים כָּל־ שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי: **ז** וַהֲבִיאוֹתִים אֶל־הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל־ מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל־ הָעַמִּים: **ח** נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה מְקַבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֲקַבֵּץ עָלָיו לְנִקְבָּצָיו: **ט** כֹּל חַיְתוֹ שָׂדָי אֵתָּיוּ לֶאֱכֹל כָּל־חַיְתוֹ בַּיָּעַר: {פ}

י צֹפָיו עִוְרִים כֻּלָּם לֹא יָדָעוּ כֻּלָּם כְּלָבִים אִלְּמִים לֹא יוּכְלוּ לִנְבֹּחַ הֹזִים שֹׁכְבִים אֹהֲבֵי לָנוּם: **יא** וְהַכְּלָבִים עַזֵּי־נֶפֶשׁ לֹא יָדְעוּ שָׂבְעָה וְהֵמָּה רֹעִים לֹא יָדְעוּ הָבִין כֻּלָּם לְדַרְכָּם פָּנוּ אִישׁ לְבִצְעוֹ מִקְצֵהוּ: **יב** אֵתָיוּ אֶקְחָה־יָּיִן וְנִסְבְּאָה שֵׁכָר וְהָיָה כָזֶה יוֹם מָחָר גָּדוֹל יֶתֶר מְאֹד:

ישעיהו פרק נז

א הַצַּדִּיק אָבַד וְאֵין אִישׁ שָׂם עַל־לֵב וְאַנְשֵׁי־חֶסֶד נֶאֱסָפִים בְּאֵין מֵבִין כִּי־מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסַף הַצַּדִּיק: **ב** יָבוֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל־מִשְׁכְּבוֹתָם הֹלֵךְ נְכֹחוֹ: {ס} **ג** וְאַתֶּם קִרְבוּ־הֵנָּה בְּנֵי עְוֹנֵנָה זֶרַע מְנָאֵף וַתִּזְנֶה: **ד** עַל־מִי תִּתְעַנָּגוּ עַל־מִי תַּרְחִיבוּ פֶּה תַּאֲרִיכוּ לָשׁוֹן הֲלוֹא־אַתֶּם יִלְדֵי־פֶשַׁע זֶרַע שָׁקֶר: **ה** הַנֶּחָמִים בָּאֵלִים תַּחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן שֹׁחֲטֵי הַיְלָדִים בַּנְּחָלִים תַּחַת סְעִפֵי הַסְּלָעִים: **ו** בְּחַלְקֵי־נַחַל חֶלְקֵךְ הֵם הֵם גּוֹרָלֵךְ גַּם־לָהֶם שָׁפַכְתְּ נָסֶךְ הֶעֱלֵית מִנְחָה הַעַל אֵלֶּה אֶנָּחֵם: **ז** עַל הַר־גָּבֹהַּ וְנִשָּׂא שַׂמְתְּ מִשְׁכָּבֵךְ גַּם־ שָׁם עָלִית לִזְבֹּחַ זָבַח: **ח** וְאַחַר הַדֶּלֶת וְהַמְּזוּזָה שַׂמְתְּ זִכְרוֹנֵךְ כִּי מֵאִתִּי גָלִית וַתַּעֲלִי הִרְחַבְתְּ מִשְׁכָּבֵךְ וַתִּכְרָת־לָךְ מֵהֶם אָהַבְתְּ מִשְׁכָּבָם יָד חָזִית: **ט** וַתֵּשֲׁרִי לַמֶּלֶךְ בַּשֶּׁמֶן וַתַּרְבִּי רְקָחֵיךְ וַתִּשְׁלְחִי צִרַיִךְ עַד־מֵרָחֹק וַתַּשְׁפִּילִי עַד־ שְׁאוֹל: **י** בְּרֹב דַּרְכֵּךְ יָגַעַתְּ לֹא אָמַרְתְּ נוֹאָשׁ חַיַּת יָדֵךְ מָצָאת עַל־כֵּן לֹא חָלִית: **יא** וְאֶת־מִי דָּאַגְתְּ וַתִּירְאִי כִּי תְכַזְּבִי וְאוֹתִי לֹא זָכַרְתְּ לֹא־שַׂמְתְּ עַל־ לִבֵּךְ הֲלֹא אֲנִי מַחְשֶׁה וּמֵעוֹלָם וְאוֹתִי לֹא תִירָאִי: **יב** אֲנִי אַגִּיד צִדְקָתֵךְ וְאֶת־מַעֲשַׂיִךְ וְלֹא יוֹעִילוּךְ: **יג** בְּזַעֲקֵךְ יַצִּילֵךְ קִבּוּצָיִךְ וְאֶת־כֻּלָּם יִשָּׂא־רוּחַ יִקַּח־הֶבֶל וְהַחוֹסֶה בִּי יִנְחַל־אֶרֶץ וְיִירַשׁ הַר־קָדְשִׁי: **יד** וְאָמַר סְלוּ־סְלוּ פַּנּוּ־דָרֶךְ הָרִימוּ מִכְשׁוֹל מִדֶּרֶךְ עַמִּי: {ס} **טו** כִּי כֹה אָמַר רָם וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכֹּון וְאֶת־דַּכָּא וּשְׁפַל־רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים: **טז** כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לָנֶצַח אֶקְצוֹף כִּי־רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטֹוף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי: **יז** בַּעֲוֹן בִּצְעוֹ קָצַפְתִּי וְאַכֵּהוּ הַסְתֵּר

וְאֶקְצֹף וַיֵּלֶךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ: **יח** דְּרָכָיו רָאִיתִי
וְאֶרְפָּאֵהוּ וְאַנְחֵהוּ וַאֲשַׁלֵּם נִחֻמִים לוֹ
וְלַאֲבֵלָיו: **יט** בּוֹרֵא נוב נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם |
שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְהוָה
וּרְפָאתִיו: **כ** וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרֵשׁ כִּי הַשְׁקֵט לֹא
יוּכָל וַיִּגְרְשׁוּ מֵימָיו רֶפֶשׁ וָטִיט: **כא** אֵין שָׁלוֹם
אָמַר אֱלֹהַי לָרְשָׁעִים: {פ}

ישעיהו פרק נח

א קְרָא בְגָרוֹן אַל־תַּחְשֹׂךְ כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ
וְהַגֶּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם וּלְבֵית יַעֲקֹב
חַטֹּאתָם: **ב** וְאוֹתִי יוֹם יוֹם יִדְרֹשׁוּן וְדַעַת דְּרָכַי
יֶחְפָּצוּן כְּגוֹי אֲשֶׁר־צְדָקָה עָשָׂה וּמִשְׁפַּט אֱלֹהָיו
לֹא עָזָב יִשְׁאָלוּנִי מִשְׁפְּטֵי־צֶדֶק קִרְבַת אֱלֹהִים
יֶחְפָּצוּן: **ג** לָמָּה צַמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ עִנִּינוּ נַפְשֵׁנוּ וְלֹא
תֵדָע הֵן בְּיוֹם צֹמְכֶם תִּמְצְאוּ־חֵפֶץ וְכָל־עַצְּבֵיכֶם
תִּנְגֹּשׂוּ: **ד** הֵן לְרִיב וּמַצָּה תָּצוּמוּ וּלְהַכּוֹת בְּאֶגְרֹף
רֶשַׁע לֹא־תָצוּמוּ כַּיּוֹם לְהַשְׁמִיעַ בַּמָּרוֹם
קוֹלְכֶם: **ה** הֲכָזֶה יִהְיֶה צ֫וֹם אֶבְחָרֵהוּ יוֹם עַנּוֹת
אָדָם נַפְשׁוֹ הֲלָכֹף כְּאַגְמֹן רֹאשׁוֹ וְשַׂק וָאֵפֶר יַצִּיעַ
הֲלָזֶה תִּקְרָא־צוֹם וְיוֹם רָצוֹן לַיהוָה: **ו** הֲלוֹא זֶה֫
צ֫וֹם אֶבְחָרֵהוּ פַּתֵּחַ חַרְצֻבּוֹת רֶשַׁע הַתֵּר אֲגֻדּוֹת
מוֹטָה וְשַׁלַּח רְצוּצִים חָפְשִׁים וְכָל־מוֹטָה
תְּנַתֵּקוּ: **ז** הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים
מְרוּדִים תָּבִיא בָּיִת כִּי־תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ
וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם: **ח** אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ
וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד
יְהוָה יַאַסְפֶּךָ: **ט** אָז תִּקְרָא וַיהוָה יַעֲנֶה תְּשַׁוַּע
וְיֹאמַר הִנֵּנִי אִם־תָּסִיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שִׁלַּח אֶצְבַּע
וְדַבֶּר־אָוֶן: **י** וְתָפֵק לָרָעֵב נַפְשֶׁךָ וְנֶפֶשׁ נַעֲנָה
תַּשְׂבִּיעַ וְזָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹרֶךָ וַאֲפֵלָתְךָ
כַּצָּהֳרָיִם: **יא** וְנָחֲךָ יְהוָה תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ
בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה
וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא־יְכַזְּבוּ מֵימָיו: **יב** וּבָנוּ
מִמְּךָ חָרְבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר־וָדוֹר תְּקוֹמֵם
וְקֹרָא לְךָ גֹּדֵר פֶּרֶץ מְשֹׁבֵב נְתִיבוֹת
לָשָׁבֶת: **יג** אִם־תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ
בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְהוָה
מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ
וְדַבֵּר דָּבָר: **יד** אָז תִּתְעַנַּג עַל־יְהוָה וְהִרְכַּבְתִּיךָ
עַל־בָּמוֹתֵי בָאָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב
אָבִיךָ כִּי פִּי יְהוָה דִּבֵּר: {פ}

ישעיהו פרק נט

א הֵן לֹא־קָצְרָה יַד־יְהוָה מֵהוֹשִׁיעַ וְלֹא־כָבְדָה
אָזְנוֹ מִשְּׁמוֹעַ: **ב** כִּי אִם־עֲוֹנֹתֵיכֶם הָיוּ מַבְדִּלִים
בֵּינֵכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם וְחַטֹּאותֵיכֶם הִסְתִּירוּ פָּנִים
מִכֶּם מִשְּׁמוֹעַ: **ג** כִּי כַפֵּיכֶם נְגֹאֲלוּ בַדָּם
וְאֶצְבְּעוֹתֵיכֶם בֶּעָוֹן שִׂפְתוֹתֵיכֶם דִּבְּרוּ־שָׁקֶר
לְשׁוֹנְכֶם עַוְלָה תֶהְגֶּה: **ד** אֵין־קוֹרָא בְצֶדֶק וְאֵין
נִשְׁפָּט בֶּאֱמוּנָה בָּטוֹחַ עַל־תֹּהוּ וְדַבֶּר־שָׁוְא הָרוֹ
עָמָל וְהוֹלִיד אָוֶן: **ה** בֵּיצֵי צִפְעוֹנִי בָּקָּעוּ וְקוּרֵי
עַכָּבִישׁ יֶאֱרֹגוּ הָאֹכֵל מִבֵּיצֵיהֶם יָמוּת וְהַזּוּרֶה
תִּבָּקַע אֶפְעֶה: **ו** קוּרֵיהֶם לֹא־יִהְיוּ לְבֶגֶד וְלֹא
יִתְכַּסּוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם מַעֲשֵׂיהֶם מַעֲשֵׂי־אָוֶן וּפְעַל
חָמָס בְּכַפֵּיהֶם: **ז** רַגְלֵיהֶם לָרַע יָרֻצוּ וְיִמַּהֲרוּ
לִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי מַחְשְׁבֹתֵיהֶם מַחְשְׁבוֹת אָוֶן שֹׁד
וָשֶׁבֶר בִּמְסִלּוֹתָם: **ח** דֶּרֶךְ שָׁלוֹם לֹא יָדָעוּ וְאֵין
מִשְׁפָּט בְּמַעְגְּלוֹתָם נְתִיבוֹתֵיהֶם עִקְּשׁוּ לָהֶם כָּל
דֹּרֵךְ בָּהּ לֹא יָדַע שָׁלוֹם: **ט** עַל־כֵּן רָחַק מִשְׁפָּט

מִמֶּנּוּ וְלֹא תַשִׂיגֵנוּ צְדָקָה נְקָוָה לָאוֹר וְהִנֵּה־חֹשֶׁךְ
לְנֹגַהּוֹת בָּאֲפֵלוֹת נְהַלֵּךְ: י נְגַשֶּׁשָׁה כַעִוְרִים קִיר
וּכְאֵין עֵינַיִם נְגַשֶּׁשָׁה כָּשַׁלְנוּ בַצָּהֳרַיִם כַּנֶּשֶׁף
בָּאַשְׁמַנִּים כַּמֵּתִים: יא נֶהֱמֶה כַדֻּבִּים כֻּלָּנוּ
וְכַיּוֹנִים הָגֹה נֶהְגֶּה נְקַוֶּה לַמִּשְׁפָּט וָאַיִן לִישׁוּעָה
רָחֲקָה מִמֶּנּוּ: יב כִּי־רַבּוּ פְשָׁעֵינוּ נֶגְדֶּךָ
וְחַטֹּאותֵינוּ עָנְתָה בָּנוּ כִּי־פְשָׁעֵינוּ אִתָּנוּ וַעֲוֹנֹתֵינוּ
יְדַעֲנוּם: יג פָּשֹׁעַ וְכַחֵשׁ בַּיהוָה וְנָסוֹג מֵאַחַר
אֱלֹהֵינוּ דַּבֶּר־עֹשֶׁק וְסָרָה הָרוֹ וְהָגוֹ מִלֵּב דִּבְרֵי־
שֶׁקֶר: יד וְהֻסַּג אָחוֹר מִשְׁפָּט וּצְדָקָה מֵרָחוֹק
תַּעֲמֹד כִּי־כָשְׁלָה בָרְחוֹב אֱמֶת וּנְכֹחָה לֹא־תוּכָל
לָבוֹא: {ס} טו וַתְּהִי הָאֱמֶת נֶעְדֶּרֶת וְסָר מֵרָע
מִשְׁתּוֹלֵל וַיַּרְא יְהוָה וַיֵּרַע בְּעֵינָיו כִּי־אֵין
מִשְׁפָּט: טז וַיַּרְא כִּי־אֵין אִישׁ וַיִּשְׁתּוֹמֵם כִּי אֵין
מַפְגִּיעַ וַתּוֹשַׁע לוֹ זְרֹעוֹ וְצִדְקָתוֹ הִיא
סְמָכָתְהוּ: יז וַיִּלְבַּשׁ צְדָקָה כַּשִּׁרְיָן וְכוֹבַע יְשׁוּעָה
בְּרֹאשׁוֹ וַיִּלְבַּשׁ בִּגְדֵי נָקָם תִּלְבֹּשֶׁת וַיַּעַט כַּמְעִיל
קִנְאָה: יח כְּבַעַל גְּמֻלוֹת כְּבַעַל יְשַׁלֵּם חֵמָה לְצָרָיו
גְּמוּל לְאֹיְבָיו לָאִיִּים גְּמוּל יְשַׁלֵּם: יט וְיָרְאוּ
מִמַּעֲרָב אֶת־שֵׁם יְהוָה וּמִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ אֶת־כְּבוֹדוֹ
כִּי־יָבוֹא כַנָּהָר צָר רוּחַ יְהוָה נֹסָה בּוֹ: כ וּבָא
לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשָׁבֵי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב נְאֻם
יְהוָה: כא וַאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר יְהוָה
רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרַי אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי בְּפִיךָ לֹא־
יָמֻושׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אָמַר
יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: {ס}

ישעיהו פרק ס

א קוּמִי אוֹרִי כִּי בָא אוֹרֵךְ וּכְבוֹד יְהוָה עָלַיִךְ
זָרָח: ב כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה־אֶרֶץ וַעֲרָפֶל
לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ
יֵרָאֶה: ג וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ
זַרְחֵךְ: ד שְׂאִי־סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ
בָאוּ־לָךְ בָּנַיִךְ מֵרָחוֹק יָבֹאוּ וּבְנוֹתַיִךְ עַל־צַד
תֵּאָמַנָה: ה אָז תִּרְאִי וְנָהַרְתְּ וּפָחַד וְרָחַב לְבָבֵךְ
כִּי־יֵהָפֵךְ עָלַיִךְ הֲמוֹן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ
לָךְ: ו שִׁפְעַת גְּמַלִּים תְּכַסֵּךְ בִּכְרֵי מִדְיָן וְעֵיפָה
כֻּלָּם מִשְּׁבָא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבוֹנָה יִשָּׂאוּ וּתְהִלֹּת יְהוָה
יְבַשֵּׂרוּ: ז כָּל־צֹאן קֵדָר יִקָּבְצוּ לָךְ אֵילֵי נְבָיוֹת
יְשָׁרְתוּנֵךְ יַעֲלוּ עַל־רָצוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית תִּפְאַרְתִּי
אַפְאֵר: ח מִי־אֵלֶּה כָּעָב תָּעוּפֶינָה וְכַיּוֹנִים אֶל־
אֲרֻבֹּתֵיהֶם: ט כִּי־לִי | אִיִּים יְקַוּוּ וָאֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ
בָּרֹאשׁנָה לְהָבִיא בָנַיִךְ מֵרָחוֹק כַּסְפָּם וּזְהָבָם
אִתָּם לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיִךְ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי
פֵאֲרֵךְ: י וּבָנוּ בְנֵי־נֵכָר חֹמֹתַיִךְ וּמַלְכֵיהֶם
יְשָׁרְתוּנֵךְ כִּי בְקִצְפִּי הִכִּיתִיךְ וּבְרְצוֹנִי
רִחַמְתִּיךְ: יא וּפִתְחוּ שְׁעָרַיִךְ תָּמִיד יוֹמָם וָלַיְלָה
לֹא יִסָּגֵרוּ לְהָבִיא אֵלַיִךְ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם
נְהוּגִים: יב כִּי־הַגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעַבְדוּךְ
יֹאבֵדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֹב יֶחֱרָבוּ: יג כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן אֵלַיִךְ
יָבוֹא בְּרוֹשׁ תִּדְהָר וּתְאַשּׁוּר יַחְדָּו לְפָאֵר מְקוֹם
מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם רַגְלַי אֲכַבֵּד: יד וְהָלְכוּ אֵלַיִךְ
שְׁחוּחַ בְּנֵי מְעַנַּיִךְ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עַל־כַּפּוֹת רַגְלַיִךְ כָּל־
מְנַאֲצָיִךְ וְקָרְאוּ לָךְ עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל: טו תַּחַת הֱיוֹתֵךְ עֲזוּבָה וּשְׂנוּאָה וְאֵין
עוֹבֵר וְשַׂמְתִּיךְ לִגְאוֹן עוֹלָם מְשׂוֹשׂ דּוֹר
וָדוֹר: טז וְיָנַקְתְּ חֲלֵב גּוֹיִם וְשַׁד מְלָכִים תִּינָקִי
וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֵךְ וְגֹאֲלֵךְ אֲבִיר
יַעֲקֹב: יז תַּחַת הַנְחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבַּרְזֶל
אָבִיא כֶּסֶף וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים

בַּרְזֶל וְשַׂמְתִּי פְקֻדָּתֵךְ שָׁלוֹם וְנֹגְשַׂיִךְ צְדָקָה: **יח** לֹא־יִשָּׁמַע עוֹד חָמָס בְּאַרְצֵךְ שֹׁד וָשֶׁבֶר בִּגְבוּלָיִךְ וְקָרָאת יְשׁוּעָה חוֹמֹתַיִךְ וּשְׁעָרַיִךְ תְּהִלָּה: **יט** לֹא־יִהְיֶה־לָּךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֹגַהּ הַיָּרֵחַ לֹא־יָאִיר לָךְ וְהָיָה־לָךְ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וֵאלֹהַיִךְ לְתִפְאַרְתֵּךְ: **כ** לֹא־יָבוֹא עוֹד שִׁמְשֵׁךְ וְיָרֵחֵךְ לֹא יֵאָסֵף כִּי יְהוָה יִהְיֶה־לָּךְ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוּ יְמֵי אֶבְלֵךְ: **כא** וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֵצֶר מטעו מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר: **כב** הַקָּטֹן יִהְיֶה לָאֶלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם אֲנִי יְהוָה בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה: {ס}

ישעיהו פרק סא

א רוּחַ אֲדֹנָי יְהוִה עָלָי יַעַן מָשַׁח יְהוָה אֹתִי לְבַשֵּׂר עֲנָוִים שְׁלָחַנִי לַחֲבֹשׁ לְנִשְׁבְּרֵי־לֵב לִקְרֹא לִשְׁבוּיִם דְּרוֹר וְלַאֲסוּרִים פְּקַח־קוֹחַ: **ב** לִקְרֹא שְׁנַת־רָצוֹן לַיהוָה וְיוֹם נָקָם לֵאלֹהֵינוּ לְנַחֵם כָּל־אֲבֵלִים: **ג** לָשׂוּם | לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן לָתֵת לָהֶם פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר שֶׁמֶן שָׂשׂוֹן תַּחַת אֵבֶל מַעֲטֵה תְהִלָּה תַּחַת רוּחַ כֵּהָה וְקֹרְאָ לָהֶם אֵילֵי הַצֶּדֶק מַטַּע יְהוָה לְהִתְפָּאֵר: **ד** וּבָנוּ חָרְבוֹת עוֹלָם שֹׁמְמוֹת רָאשֹׁנִים יְקוֹמֵמוּ וְחִדְּשׁוּ עָרֵי חׇרֶב שֹׁמְמוֹת דּוֹר וָדוֹר: **ה** וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכֹרְמֵיכֶם: **ו** וְאַתֶּם כֹּהֲנֵי יְהוָה תִּקָּרֵאוּ מְשָׁרְתֵי אֱלֹהֵינוּ יֵאָמֵר לָכֶם חֵיל גּוֹיִם תֹּאכֵלוּ וּבִכְבוֹדָם תִּתְיַמָּרוּ: **ז** תַּחַת בָּשְׁתְּכֶם מִשְׁנֶה וּכְלִמָּה יָרֹנּוּ חֶלְקָם לָכֵן בְּאַרְצָם מִשְׁנֶה יִירָשׁוּ שִׂמְחַת עוֹלָם תִּהְיֶה לָהֶם: **ח** כִּי אֲנִי יְהוָה אֹהֵב מִשְׁפָּט שֹׂנֵא גָזֶל בְּעוֹלָה וְנָתַתִּי פְעֻלָּתָם בֶּאֱמֶת וּבְרִית עוֹלָם אֶכְרֹת לָהֶם: **ט** וְנוֹדַע בַּגּוֹיִם זַרְעָם וְצֶאֱצָאֵיהֶם בְּתוֹךְ הָעַמִּים כָּל־רֹאֵיהֶם יַכִּירוּם כִּי הֵם זֶרַע בֵּרַךְ יְהוָה: {פ}

י שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ בַּיהוָה תָּגֵל נַפְשִׁי בֵּאלֹהַי כִּי הִלְבִּישַׁנִי בִּגְדֵי־יֶשַׁע מְעִיל צְדָקָה יְעָטָנִי כֶּחָתָן יְכַהֵן פְּאֵר וְכַכַּלָּה תַּעְדֶּה כֵּלֶיהָ: **יא** כִּי כְאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגִנָּה זֵרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ כֵּן | אֲדֹנָי יְהוִה יַצְמִיחַ צְדָקָה וּתְהִלָּה נֶגֶד כָּל־הַגּוֹיִם:

ישעיהו פרק סב

א לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחֱשֶׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוֹט עַד־יֵצֵא כַנֹּגַהּ צִדְקָהּ וִישׁוּעָתָהּ כְּלַפִּיד יִבְעָר: **ב** וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקֵךְ וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדֵךְ וְקֹרָא לָךְ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְּבֶנּוּ: **ג** וְהָיִית עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד־יְהוָה וּצְנוּף מְלוּכָה בְּכַף־אֱלֹהָיִךְ: **ד** לֹא־יֵאָמֵר לָךְ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצֵךְ לֹא־יֵאָמֵר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לָךְ יִקָּרֵא חֶפְצִי־בָהּ וּלְאַרְצֵךְ בְּעוּלָה כִּי־חָפֵץ יְהוָה בָּךְ וְאַרְצֵךְ תִּבָּעֵל: **ה** כִּי־יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל־כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ: **ו** עַל־חוֹמֹתַיִךְ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שֹׁמְרִים כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יֶחֱשׁוּ הַמַּזְכִּרִים אֶת־יְהוָה אַל־דֳּמִי לָכֶם: **ז** וְאַל־תִּתְּנוּ דֳמִי לוֹ עַד־יְכוֹנֵן וְעַד־יָשִׂים אֶת־יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בָּאָרֶץ: **ח** נִשְׁבַּע יְהוָה בִּימִינוֹ וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ אִם־אֶתֵּן אֶת־דְּגָנֵךְ עוֹד מַאֲכָל לְאֹיְבַיִךְ וְאִם־יִשְׁתּוּ בְנֵי־נֵכָר תִּירוֹשֵׁךְ אֲשֶׁר יָגַעַתְּ בּוֹ: **ט** כִּי מְאַסְפָיו יֹאכְלֵהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה וּמְקַבְּצָיו יִשְׁתֻּהוּ בְּחַצְרוֹת קָדְשִׁי: {ס} **י** עִבְרוּ עִבְרוּ בַּשְּׁעָרִים פַּנּוּ דֶּרֶךְ הָעָם סֹלּוּ סֹלּוּ הַמְסִלָּה סַקְלוּ מֵאֶבֶן הָרִימוּ נֵס עַל־הָעַמִּים: **יא** הִנֵּה יְהוָה הִשְׁמִיעַ אֶל־קְצֵה

הָאָ֔רֶץ אִמְרוּ֙ לְבַת־צִיּ֔וֹן הִנֵּ֥ה יִשְׁעֵ֖ךְ בָּ֑א הִנֵּ֤ה שְׂכָרוֹ֙
אִתּ֔וֹ וּפְעֻלָּת֖וֹ לְפָנָֽיו׃ **יב** וְקָרְא֣וּ לָהֶ֔ם עַם־הַקֹּ֖דֶשׁ
גְּאוּלֵ֣י יְהוָ֑ה וְלָךְ֙ יִקָּרֵ֣א דְרוּשָׁ֔ה עִ֖יר לֹ֥א נֶעֱזָבָֽה׃
{ס}

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת במדבר

יום **ראשון**	כז / 25	**לימוד יומי:** **בבלי:** שבועות כ"ד **ירושלמי:** יבמות נ"ג **תוספתא:** סוטה יב **נ"ך:** ישעיהו נו **משניות:** ערכין ב **זהר:** חלק ב עמ' רסא-רסב	**מ"ב לעומר** **עלות השחר** (72 דק) ... 4:08 | **סו"ז תפילה** ..... 10:15 **נץ החמה** ..... 5:34 | **חצות היום** ..... 12:35 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:10 | **שקיעה** ..... 7:36 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:04 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:49
יום **שני**	כח / 26	**לימוד יומי:** **בבלי:** שבועות כ"ה **ירושלמי:** יבמות נ"ד **תוספתא:** סוטה יג **נ"ך:** ישעיהו נז **משניות:** ערכין ג **זהר:** חלק ב עמ' רסג-רסד	**מ"ג לעומר** **עלות השחר** (72 דק) ... 4:08 | **סו"ז תפילה** ..... 10:15 **נץ החמה** ..... 5:33 | **חצות היום** ..... 12:35 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:10 | **שקיעה** ..... 7:36 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:04 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:49
יום **שלישי**	כט / 27	**לימוד יומי:** **בבלי:** שבועות כ"ו **ירושלמי:** יבמות נ"ה **תוספתא:** סוטה יד **נ"ך:** ישעיהו נח **משניות:** ערכין ד **זהר:** חלק ב עמ' רסה-רסו	**יום כיפור קטן, ערב ראש חודש סיון, מ"ד לעומר** **עלות השחר** (72 דק) ... 4:07 | **סו"ז תפילה** ..... 10:14 **נץ החמה** ..... 5:33 | **חצות היום** ..... 12:35 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:09 | **שקיעה** ..... 7:37 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:04 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:50
יום **רביעי**	א / 28	**לימוד יומי:** **בבלי:** שבועות כ"ז **ירושלמי:** יבמות נ"ו **תוספתא:** סוטה טו **נ"ך:** ישעיהו נט **משניות:** ערכין ה **זהר:** חלק ב עמ' רסז-רסח	**ראש חודש סיון, מ"ה לעומר** **עלות השחר** (72 דק) ... 4:06 | **סו"ז תפילה** ..... 10:14 **נץ החמה** ..... 5:32 | **חצות היום** ..... 12:35 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:09 | **שקיעה** ..... 7:38 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:04 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:51
יום **חמישי**	ב / 29	**לימוד יומי:** **בבלי:** שבועות כ"ח **ירושלמי:** יבמות נ"ז **תוספתא:** בבא קמא א **נ"ך:** ישעיהו ס **משניות:** ערכין ו **זהר:** חלק ב עמ' רסט-רע	**מ"ו לעומר** **עלות השחר** (72 דק) ... 4:06 | **סו"ז תפילה** ..... 10:14 **נץ החמה** ..... 5:32 | **חצות היום** ..... 12:35 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:09 | **שקיעה** ..... 7:38 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:04 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:51
יום **שישי**	ג / 30	**לימוד יומי:** **בבלי:** שבועות כ"ט **ירושלמי:** יבמות נ"ח **תוספתא:** בבא קמא ב **נ"ך:** ישעיהו סא **משניות:** ערכין ז **זהר:** חלק ב עמ' רעא-רעב	**מ"ז לעומר** **עלות השחר** (72 דק) ... 4:05 | **סו"ז תפילה** ..... 10:14 **נץ החמה** ..... 5:32 | **חצות היום** ..... 12:36 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:08 | **שקיעה** ..... 7:39 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:04 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:52 **הדלקת נרות** (40 דק): **6:59** (20 דק): **7:19**
שב"ק	ד / 31	**לימוד יומי:** **בבלי:** שבועות ל' **ירושלמי:** יבמות נ"ט **תוספתא:** בבא קמא ג **נ"ך:** ישעיהו סב **משניות:** ערכין ח **זהר:** חלק ב עמ' רעג-רעד	**שבת קודש פרשת במדבר, מ"ח לעומר** **עלות השחר** (72 דק) ... 4:05 | **סו"ז תפילה** ..... 10:14 **נץ החמה** ..... 5:31 | **חצות היום** ..... 12:36 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:08 | **שקיעה** ..... 7:39 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:04 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:52 **מוצש"ק לשיטת ר"ת: 8:52**

מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ סִיוָן נִמְשָׁכִים כֹּחוֹת מְיֻחָדִים לְהִתְחַדֵּשׁ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, וְלִקְבֹּעַ בְּעַצְמוֹ הַתְמָדַת הַתּוֹרָה עַל כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ !

(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)